

1983/84:168

Fredagen den 8 juni

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 30 maj.

2 § Anmälan om utsedda ersättare, m. m.

Upplästes och lades till handlingarna följande från valprovsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för ersättare för riksdagsledamöter

Till valprovsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Margareta Andrén, Bromma, och Hadar Cars, Stockholm, (båda fp) utsetts till ersättare för riksdagsledamöter sedan Birgit Friggebo, Olle Wästberg och Bonnie Bernström (alla fp) avsagt sig sina uppdrag.

Valprovsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen. Stockholm den 8 juni 1984

Bengt Hult

/Sven-Georg Grahn

Anf. 1 TALMANNEN:

Från Margareta Andrén och Hadar Cars har inkommit framställningar om avsägelse från uppdraget som ersättare i riksdagen. Dessa framställningar kommer att föredras i slutet av detta sammanträde.

3 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1983/84:2976–2985 till utbildningsutskottet

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

4 § Den ekonomiska politiken, m. m.

Föredrogs
finansutskottets betänkanden
1983/84:40 om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1983/84:150 delvis),
1983/84:45 om vissa åtgärder för att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen (prop. 1983/84:200) samt
1983/84:39 om kommunalekonomiska frågor inför år 1985, m. m. (prop. 1983/84:133 och prop. 1983/84:150 delvis).

Anf. 2 TALMANNEN:

Finansutskottets betänkanden 40, 45 och 39 debatteras i ett sammanhang.

Anf. 3 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Riksdagen skall i dag besluta om den ekonomiska politiken och fastställa den budget som skall gälla fram till valrörelsens början nästa år. Arbetet i finansutskottet med kompletteringspropositionen har återigen visat att det på detta område föreligger en djupgående åsiktsskillnad mellan den borgerliga och den socialistiska sidan. Olikheterna i bedömningar och ståndpunkter förefaller snarast förstärkas. Kampen mellan dem som tror på en socialistisk expansions-, högskatte- och regleringspolitik och oss som förordar en fri ekonomi blir av allt att döma intensiv fram till den 15 september 1985.

Den nya regeringen Palme har onekligen haft tur i den meningen att ett internationellt konjunkturuppsving hjälpt till att dölja såväl de grundläggande problemen i Sveriges ekonomi som avsaknaden av varaktigt verksamma åtgärder för att återställa balansen och återgå till en bana av stabil tillväxt.

Uppgången har varit starkast i USA. Den lovande utbudsekonomiska ansatsen har emellertid där efter hand spårat ur i gammaldags keynesiansk efterfrågestimulans. Bilden är sig lik även så till vida att det nu framträder tecken på en stigande inflationstakt.

Den underskottspolitik som förs i USA är lika litet försvarbar som den Sverige ägnar sig åt sedan några år tillbaka. Behovet av att dra till sig andra och fattigare länders sparande pressar upp räntan. Samtidigt bidrar den större vitaliteten och flexibiliteten i den amerikanska ekonomin, som bl. a. tar sig uttryck i den snabba tillväxten av antalet jobb, till att dollarkursen hålls uppe på en hög nivå.

Kombinationen av hög dollarränta och hög dollarkurs drabbar framför allt tungt skuldbelastade länder i Latinamerika. Den tydliga tendensen till räntestegring i världen förvärrar snabbt den internationella skuldskrisen och innebär därför på flera sätt ett hot mot den ekonomiska återhämtningen. Det är inte bara så att dessa skuldsatta u-länder måste hålla tillbaka sin importefterfrågan för att kunna klara betalningen av räntor och amorteringar. Även det internationella banksystemet hotas av kollaps, om de ökade skuldtjänstkostnaderna medför att flera länder inte kan fullgöra sina

åtaganden. Oron kring stora amerikanska banker ger obehagliga associationer drygt 50 år tillbaka i tiden.

Liksom den internationella skuldskrisen har kriget mellan Iran och Irak hettat till på sistone som oroshärd för den ekonomiska utvecklingen i världen. Industriländerna är inte längre lika beroende av olja från Mellanöstern som under 1970-talets oljekriser, och vi är turligt nog på väg in i den varma årstiden på norra halvklotet. Men ett tvärstopp i Hormuzsundet kan utlösa en spekulationsvåg, som driver upp oljepriset och därmed knäcker det ekonomiska uppsvinget för den här gången.

Västeuropa har legat sent i konjunkturuppgången, men under våren har vissa positiva tecken framträtt. Desto mer beklagligt är det då att återhämtningen äventyras av pågående arbetskonflikter i de stora länderna. Det brittiska kolarbetarfacket slåss sedan flera månader tillbaka för att förhindra nedläggningen av olönsamma gruvor och för att avsätta landets demokratiskt valda regering. I Frankrike motsätter sig likaledes arbetarna i krympande skymningsindustrier den politik av ekonomisk realism som socialistregeringen numera går in för i syfte att genomföra en nödvändig strukturomvandling.

Strejkerna i Storbritannien och Frankrike är kanske inte så farliga från konjunktursynpunkt, eftersom de riktar sig mot verksamheter som ändå är förlustbringande. Annorlunda är det då med den tyska metallkonflikten. Kravet på en förkortning av veckoarbetstiden till 35 timmar syftar visserligen till att bevara jobben i sysselsättningsmässigt krympande branscher, men strejken lamslår lönsamma företag, och det inte bara i det egna landet. Det är förbluffande att den socialistiska majoriteten i finansutskottet i sin optimistiska bedömning av utvecklingen i Tyskland inte berör denna komplikation, som hotar att knäcka uppgången nästan innan den hunnit komma i gång.

Vi vet att svenska leverantörer redan gått miste om affärer med tyska bilproducenter, men därtill blir det svårt att undvika att banden stannar i svenska bilföretag. Normalt har dessa inte större lager av komponenter än vad som rullar på lastbilar från Tyskland. Dessutom kommer inte leveranserna att kunna återupptas samma dag som konflikten biläggs. Då står de tyska bilfabrikerna först i kön, och det tar dessutom tid att klara transporten från Sydtyskland till Sverige.

Det har i den svenska debatten sagts, att den tyska metallkonflikten är till fördel för oss här hemma. Men eftersom även svenska biltillverkare drabbas, lär det inte bli några nämnvärt ökade marknadsandelar på bekostnad av Volkswagen och Mercedes. Dessutom är det inte sannolikt, att konflikten skulle kunna leda till en minskad skillnad i inflationstakt mellan våra länder. Blir kostnadsökningen i det kommande avtalet för stor, sätter den borgerliga regeringen säkert in åtstramande åtgärder, som minskar den draghjälp Sverige så väl behöver från en konjunkturuppgång i Tyskland.

Herr talman! Om således den internationella konjunkturbilden är splittrad och rymmer betydande orosmoment, kan faktiskt detsamma sägas om läget här i Sverige. Den förbättring som den reviderade finansplanen gör ett så stort nummer av hänför sig helt till den del av ekonomin som vetter mot utlandet. Den internationella konjunkturuppgången har i förening med

devalveringarna lett till en ökning av exporten, industriproduktionen och numera även näringslivets investeringar, särskilt i storföretagen. Men den jämfört med januari uppjusterade exportsiffran motsvaras av en nästan lika stor uppräknig av importen. Och viktiga efterfrågekomponenter som bostadsbyggande och lagerinvesteringar väntas nu utvecklas sämre än vad man trodde vid årets början. Detta förklarar att den ekonomiska tillväxten i år reviderats upp med endast 2 % till 2,8 % – en ökningstakt som för bara några år sedan skulle ha ansetts höra hemma i en lågkonjunktur.

Medan det alltså går bra för svenska exportföretag, är hemmabranscher som byggverksamhet och detaljhandel hårt trängda. Den privata konsumtionen väntas efter tidigare års reallönesänkningar bli ungefär oförändrad, men den prognosen bygger på att sparkvoten ligger kvar på noll. För många hushåll är situationen nu så prekär, att de som kan får ta av sina besparingar, och de som inga sådana har får i växande utsträckning lita till socialhjälp. Det verkligt obehagliga är att många tecken nu tyder på att vi befinner oss i närheten av konjunkturtoppen. Veckans Affärers prognosindex visar envist på en nedgång med början i höst.

Det står därmed klart, herr talman, att socialdemokraterna har försuttit chansen att utnyttja konjunkturförbättringen till att sätta in åtgärder som varaktigt skulle kunna rätta till de djupgående obalanserna i Sveriges ekonomi. Alltsedan sitt tillträde har regeringen ägnat sig åt vad som måste betecknas som en serie undanmanövrer. Den första enkla utvägen var den stora devalveringen. Men det utrymme den gav för balansskapande åtgärder på hemmaplan kom aldrig att utnyttjas. När det stod klart att den gynnsamma kostnadseffekten var på väg att försvinna, förklarade finansminister Feldt krig mot inflationen. Men under ett år blev det en kamp som fördes endast med ord och inte i handling. Redan i mitt anförande i motsvarande riksdagsdebatt förra året framhöll jag att inflation är en ekonomisk företeelse och att det inte räcker långt med psykologisk krigföring, om inte den föregås och följs upp av ekonomisk-politiska åtgärder.

Efter vårens höga löneavtal framstod det som uppenbart att målet att få ned inflationen till 4 inte skulle kunna nås. Regeringens nästa undanmanöver blev då panikpaketet av den 12 april, med flopp för priser, hyror, aktieutdelningar m. m. Såväl praktisk erfarenhet som ekonomisk expertis visar att sådana åtgärder är verkningslösa. Det vet naturligtvis finansministern. Men här gällde det att visa handlingskraft och ge intryck av att ha läget under kontroll, snarare än att göra något som kunde tänkas få bestående effekter.

Herr talman! De fyra grundläggande obalanser som den ekonomiska krisen framkallat är bytesunderskottet, inflationen, arbetslösheten och underskottet i statens finanser. Det kan nu förefalla som om bytesbalansen är återställd. Men det är ett tillfälligt resultat av vårt förbättrade kostnads läge i förening med låg inhemsk efterfrågan och investeringsaktivitet. Om investeringsnivån återfördes till den tidigare normala nivån på drygt 20 % skulle bytesunderskottet uppgå till ca 40 miljarder kronor. Vi dras alltså fortfarande med ett besvärande strukturellt underskott i bytesbalansen, som endast kan

döljas till priset av att vi försummar den utbyggnad och förstärkning av vår produktionsapparat som är nödvändig för att vi skall kunna hävda oss i konkurrensen och kunna betala igen de skulder vi redan ådragit oss.

Vad inflationen beträffar har regeringen lyckats skapa intryck av att takten i prisstegringen avtar. Sanningen är att när regeringen tillträdde låg inflationen såväl i Sverige som i OECD-länderna på 8 %. Sedan dess har den inom OECD fallit till 5 %, medan den här hemma har ökat till 9. Det är just denna skillnad i inflationstakt som är så farlig, eftersom den innebär att devalveringsfördelen snabbt försvinner.

Under årets fyra första månader steg priserna med drygt 3 %. Ytterligare någon halv procent har tillkommit i början av maj som en följd av höjda matpriser och skärpt bensinskatt. Räknar man bort effekten av skattebeslut och andra politiska åtgärder är den underliggande inflationstakten nu betydligt högre än för ett år sedan.

Inte ens med prisstopp är det möjligt att få ned prisstegringen till bara 1 % i månaden under resten av året, vilket skulle krävas för att nå 4-procentsmålet. Med den politik regeringen för får man räkna med att prisstegringen mellan 1983 och 1984 hamnar runt 8 % och att den blir ännu snabbare nästa år.

Prisstoppet kommer i själva verket att bli mycket svårt att hantera för regeringen. Om det tillämpas strikt, exploderar priserna när det släpps nästa år, då regeringen bestämt att inflationen skall vara 3 %. Skulle det successivt luckras upp, vilket utifrån tidigare erfarenheter är troligare, köper man en liten fördröjning av den synliga inflationen till priset av byråkrati och andra störningar i ekonomin.

Övriga inslag i panikpaketet har från inflationsbekämpande synpunkt ännu mer karaktären av kraftfulla slag i luften. Låt mig bara kommentera indragningen av likviditet från storföretag och kommuner, som jag förstår är tänkt att hålla tillbaka löneglidningen. Men det är inte så att arbetsgivare höjer lönerna extra mycket därför att de har gott om pengar. De gör det, när det är svårt att rekrytera arbetskraft, och på den punkten medför paketet ingen ändring. De depositioner som nu skall göras i riksbanken är bara en mindre del av vad storföretag och kommuner ändå skulle ha fått placera i statspapper för att budgetunderskottet skulle kunna finansieras. Skillnaden är bara att räntan blir några procentenheter lägre.

Regeringens senaste undanmanöver ger egentligen ett ofullbordat intryck. Ett prisstopp blir bara halvt, om det inte innefattar det pris som betyder mest i produktionslivet, nämligen priset på arbetskraft. Ändå är ju panikpaketet föranlett av den alltför snabba löneutveckling som regeringen själv var med om att dra i gång i sin egenskap av offentlig arbetsgivare.

Det av allt att döma från början planerade ingreppet i den fria förhandlingsrätten har ersatts av några överläggningsrundor med arbetsmarknadens parter i Rosenbad. Med så stora uppställningar som det här är fråga om kan det inte röra sig om något annat än spel för galleriet i syfte att nå propagandamässiga effekter. Om man verkligen vill nå resultat, måste den här sortens överläggningar föras i betydligt mindre grupper och utan massmediabevakning.

Regeringen borde rimligen inte ha några svårigheter med att förmå arbetsgivarna att gå med på lägre lönehöjningar. Men jag förstår inte hur man skall kunna förmå den andra parten att gå med på att bryta upp avtalen i syfte att genomföra vad som för deras medlemmar måste framstå som försämringar. Det är nog så att regeringen genom att inte med sin ekonomiska politik bädda för återhållsamma löneavtal och genom att ange ett för högt tak, som den själv var med om att förvandla till golv, har sett till att loppet redan är kört.

Regeringen försöker också ge intryck av att den uppfyllt sitt vallöfte att få bukt med arbetslösheten. I den reviderade finansplanen sägs det att arbetslösheten nu synes kunna börja minska. Men faktum är att arbetslösheten stiger trots konjunkturuppgången. I april var det 15 000 flera arbetslösa än samma månad för ett år sedan. Ökningen blir ännu större om man räknar in dem som är sysselsatta genom åtgärder från AMS. Läger man ihop alla som vill ha men saknar arbete, är det över 12 % av arbetskraften som står utanför den öppna arbetsmarknaden. Det är helt i nivå med de höga siffror i andra länder som ledande svenska socialdemokrater brukar fördöma.

Regeringen hoppas nu att den öppna arbetslösheten i år ändå skall minska med 15 000 personer. Men dessa förväntas bli sysselsatta genom beredskapsarbeten och ungdomslag inom den offentliga sektorn. Det är häpnadsväckande att det i en konjunkturuppgång skall behövas extra AMS-insatser på 2,5 miljarder kronor för att arbetslösheten skall bli drygt 3 %.

Den stora arbetslösheten inger allvarliga farhågor för vad som händer när konjunkturen vänder. De usla statsfinanserna gör att de som då friställs inte på sedvanligt sätt kan sysselsättas med fler konstlade jobb i stat och kommun.

Ytligt sett uppvisar onekligen budgetsaldot en förbättring. Men det beror till största delen på att lönerna och därmed skatteunderlaget ökar mer än beräknat 1983 och 1984. Erfarenheterna från 1970-talet visar att stora lönehöjningar på kort sikt förbättrar budgetsaldot men samtidigt undergräver landets konkurrenskraft gentemot omvärlden.

Det är givetvis stor skillnad om budgetunderskottet minskar som en följd av att statsutgifterna skärs ned eller därför att lönerna stiger för snabbt. I det förra fallet dämpas pris- och kostnadsstegringen, vilket ger bestående positiva effekter på budgetsaldot. Den förändring som nu sker är emellertid av det senare slaget och därför tillfällig. Det har sagts att ungefär hälften av budgetunderskottet beror på konjunkturen. När budgetunderskottet nu i uppgångstider minskar endast obetydligt, är vi illa ute. Att möta en konjunkturavmattning med ett verkligt budgetunderskott på över 80 miljarder är ytterst riskabelt, eftersom det då ökar automatiskt.

Nu spelar det i det långa loppet inte så stor roll om budgetunderskottet blir litet över eller litet under 80 miljarder. Statsskulden växer ändå från nu drygt 500 till bortåt 600 miljarder om ett år. Vi fortsätter med hög fart in i skuldfällan och mot den väntande räntedöden.

Statsskuldens ökning betyder att skuldbördan för en familj på fyra personer ökar med 40 000 kr. i år för att uppgå till ca 300 000 kr. Mest synd är det om barnen, som i framtiden tvingas till uppoffringar för att betala igen

vad den äldre generationen har konsumerat på kredit.

Regeringens förhoppningar om ett minskat budgetunderskott nästa år vilar också på en prognos om lägre ränteutgifter för statsskulden. Prognosen baseras dock på den låga räntenivå och dollarkurs som rådde tidigare under våren. Med nu aktuella tendenser blir ränteposten flera miljarder större. Detta belyser på ett obehagligt sätt att vi med den stora statsskulden inte längre själva bestämmer över budgetunderskottets storlek. Det är dessutom omöjligt att för ett drygt år framåt förutspå dollarkursen och den internationella ränteutvecklingen. Tvärt emot vad statsminister Palme hävdade vid årets början blir våra möjligheter att bli herrar i eget hus allt mindre.

Men på en punkt, herr talman, har ju ändå regeringen avstått från att göra en undanmanöver. Den har med stor hänsynslöshet genomdrivit beslutet om kollektiva löntagarfonder, trots motståndet från ett enigt näringsliv, en samlad borgerlig opposition och flertalet medborgare.

Det talas i dessa dagar inte så mycket om denna patentmedicin, som enligt vad som sades i höstas kunde rå på i stort sett allt ont inom det ekonomiska området. Men det är i alla fall uppenbart att fondbeslutet inte som utlovats kom att verka återhållande på löneutvecklingen i landet.

Sedan vi nu efter lång väntan fått bekanta oss med huvuddelen av de ledamöter som skall utgöra fondstyrelserna, blir slutsatsen att kravet på kompetens blir än viktigare i fråga om de tjänstemän i fondkanslierna som skall svara för hanteringen av fondmedlen. Men här blir nog rekryterings svårigheterna ännu större. Skulle, som ryktet säger, lösningen bli en enda central analysenhet, spricker ju fullständigt illusionen av att fonderna blir inbördes oberoende.

Farhågorna för bypolitiska satsningar har redan besannats i de uttalanden som gjorts av nyutnämnda fondstyrelseledamöter. Det verkar också som om dessa tror att de genom sina kommande aktieköp skall förse företagen med riskkapital. Sanningen är ju att de medel de förfogar över är pengar som, om de fått stanna kvar i företagen, hade kunnat användas för riskfyllda projekt. Som det nu blir, kommer de till den del de inte används för nyteckningar att hamna i de tidigare aktieägarnas fickor. Riskerna är stora att dessa inte återinvesterar dem i ett svenskt näringsliv som drabbats av fondsocialism.

De borgerliga partierna är fast beslutna att som en första åtgärd vid en nyvunnen riksdagsmajoritet avveckla systemet med löntagarfonder. Den gemensamma arbetsgrupp som håller på att förbereda en avvecklingsplan räknar med att redovisa sitt förslag till hösten. Eftersom fonderna ännu inte inlett sin verksamhet är det dock ännu fullt möjligt att undgå denna olycka genom att upphäva det beslut som fattades i december, vilket också föreslås i en gemensam borgerlig reservation till finansutskottets betänkande.

Herr talman! Även på den ekonomiska politikens område har finansutskottets borgerliga ledamöter enats om en gemensam reservation. Det genomgående temat är kritik mot regeringen för att skjuta problemen framför sig och ett starkt förord för att utnyttja konjunkturuppgången till att med utgiftsnedskärningar minska budgetunderskottet. Vad budgetpolitiken beträffar skiljer vi oss så till vida att vi moderater vill gå längre när det gäller

utgiftsnedskärningar för att också få utrymme för rejäla sänkningar av främst de skatter som träffar produktionen.

Liksom regeringen vill vi moderater prioritera kampen mot inflationen. Men till skillnad från regeringen vill vi göra det med åtgärder som leder till konkreta resultat.

Första förutsättningen för att lyckas är att underskottet i statsbudgeten dras ner kraftigt. Vi håller fast vid de besparingar på bortåt 30 miljarder i helårseffekt som vi föreslog redan i januari.

Den andra förutsättningen för att få ned inflationen är att skattetrycket sänks. Regeringen har hittills gått motsatt väg och höjt eller infört ca 50 skatter till ett sammanlagt pris för medborgarna på ungefär 25 miljarder kronor. Ett genomsnittshushåll betalar i dag drygt 6 500 kr. mer i skatt jämfört med före socialdemokraternas återkomst till regeringsmakten. Regeringens egen långtidsutredning visar att höjda arbetsgivaravgifter och inkomstskatter är två viktiga orsaker till den snabba kostnadsstegringen i Sverige. Det är endast genom att sänka skatteuttaget på arbete och företagande som skattesystemets inflationsdrivande effekter kan elimineras. Det moderata budgetalternativet inrymmer skattesänkningar på över 10 miljarder kronor i helårseffekt.

Den tredje förutsättningen för framgång i kampen mot inflationen är att lönebildningen håller sig inom det samhällsekonomiska utrymmet. Vi moderater avvisar tanken på statlig inkomstpolitik och slår vakt om den fria förhandlingsrätten. Men arbetsmarknadens parter måste då få klart för sig att det rör sig om en frihet under ansvar. Staten har nu mindre än någonsin råd att med bidrag, subventioner och devalveringar ståda upp efter alltför dyra avtal.

Socialdemokraterna i finansutskottet anklagar oss moderater för att vilja bekämpa inflationen med ökad arbetslöshet. Det är naturligtvis helt fel. På lång sikt tar statsmakterna sitt ansvar för sysselsättningen genom att föra en ekonomisk politik av det slag vi förordar. Men på kort sikt måste arbetsfördelningen vara den att statsmakterna i första hand svarar för den allmänna prisstabiliseringen och att de parter som direkt bestämmer priset på arbetskraft får ta konsekvenserna av sina beslut. Hamnar lönerna för högt, får löntagarna räkna med att det blir färre jobb och företagen med att det blir fler konkurser och nedläggelser.

Lönebildningen handlar inte bara om nivå, utan också om struktur. För att den nödvändiga omställningen på arbetsmarknaden skall komma till stånd måste sådana löneskillnader vara tillåtna, att det framstår som meningsfullt att byta jobb. Med hänsyn till behovet att krympa den offentliga sektorn är det ofrånkomligt att i en realistisk politik mot arbetslösheten satsa på den enskilda företagsamheten. Någon nämnvärd ökning av industrisysselsättningen kan man dock inte räkna med. Hoppet måste därför sättas till den privata tjänstesektorn.

I Sverige hindras den privata tjänstesektorn från att utvecklas. Det sker genom regleringar och byråkrati, offentliga monopol, trygghetslagstiftning m. m. Den omstrukturering av den offentliga sektorn liksom den avreglering

och privatisering som vi moderater förordar innebär inte svångremspolitik utan större svängrum för en privat tjänsteproduktion. Det kan ge de nya arbetstillfällena som landet så väl behöver. Att ersätta delar av den offentliga verksamheten med privata marknadslösningar leder inte bara till lägre kostnader utan också till större variation i tjänsteutbudet, vilket ökar valfriheten i samhället.

Herr talman! Under de senaste dagarna har publiceringen av en bok visat att landets finansminister inte är främmande för dessa tankegångar. Tyvärr – måste jag säga – är det inte denna bok som blir föremål för behandling och beslut här i riksdagen – i så fall skulle det ha blivit betydligt fler instämmanden från min sida än vad den reviderade finansplanen ger anledning till. Den får väl i stället ses som ett inslag i det Rosornas krig, som verkar hindra finansministern från att i handling genomföra de kloka ord han stundom ger uttryck åt. Därmed håller man på att fördjupa vad som för eftervärlden kommer att framstå som Rosornas kris. Vägen ut ur den anges i reservationerna 1, 3 och 4 i betänkande 40 och i reservationerna 1 och 4 i betänkande 45, till vilka jag yrkar bifall.

Anf. 4 NILS ÅSLING (c):

Herr talman! Scenariot för svensk ekonomi förändras snabbt. Den internationella konjunkturuppgången har fortsatt trots att bilden i vissa avseenden är splittrad. Den har ytterligare accentuerats sedan kammaren tog ställning till finansplanen. Devalveringarna 1981 och 1982 framstår i dag som relativt framgångsrika. Det skulle alltså ligga närmast till hands att nu gratulera regeringen till framgången, som också påtagligt avspeglar sig i en förbättrad handels- och bytesbalans och en glädjande allmän expansion i svensk industri.

Det finns emellertid en rad allvarliga reservationer att framföra. Framgången gör t. ex. att devalveringen i realiteten motverkar den långsiktiga stabiliseringspolitiken. Det finns många exempel på det i dagsdebatten men också i finansutskottsmajoritetens skrivning, där man nu tonar ner sina varningar från december. I stort sett framställs situationen som om alla problem vore löst och som om inget moln fanns på framtidens himmel. Den allvarliga invändning som man måste göra mot regeringens ekonomiska politik är att den nonchalerar de grundläggande och svårartade balansproblemen i ekonomin och inte bara uppskjuter nödvändiga besparingar på budgeten, utan på det hela taget demonstrerar en anmärkningsvärd brist på ett långsiktigt perspektiv i den ekonomiska politiken.

Det kan synas som om samtalen med arbetsmarknadens parter på Rosenbad häromdagen ändå vittnar om medvetenhet om hur ytterligt känsligt läget är för svensk ekonomi. Men jag noterade ett uttalande av LO-ordföranden Stig Malm efter mötet. Han sade att regeringen föreföll ointresserad av att diskutera vad som följer efter 1985. Det är i så fall – om han var riktigt refererad – ganska betecknande. Det finns ingen anledning att här i dag avge något omdöme om dessa överläggningar, eftersom vi inte har sett något resultat och eftersom överläggningarna kommer att fortsätta.

Dock är det nödvändigt att slå fast, att det är angeläget att arbetsmarknadens parter och staten kommer till en uppgörelse som innebär att avtalsrörelsen medverkar i stabiliseringspolitiken och inte, som har varit fallet i snart tio år, motverkar och nonchalerar de centrala stabiliseringspolitiska målen. Vad jag beklagar i sammanhanget är att regeringen varit så senfärdig. Överläggningarna skulle självfallet ha kommit till stånd före 1984 års avtalsrörelse. Att nu efteråt försöka korrigera en avtalsrörelse som har gått snett och som får konsekvenser över hela konjunkturcykeln vittnar varken om handlingskraft eller om något större mått av klarsynthet.

Det döljer sig nu liksom tidigare en klar motsättning i regeringens agerande. Finansministern har nyligen, som Lars Tobisson påminde om, i en intervjubok demonstrerat en klarsynthet när det gäller de centrala problemen i den svenska ekonomin. Det är en klarsynthet som man gärna vill gratulera till, och jag vill instämma i finansministerns synpunktér. Här demonstreras emellertid på samma gång en iögonenfallande dualism i regeringens politik, en anmärkningsvärd inkonsekvens när det gäller socialdemokratinns sätt att hantera problemen. Det är f. ö. ett fenomen som blivit synonymt med regeringen Palme – den allvarliga bristen i koordinationen mellan ord och handling. Detta illustreras även av det centrala budskapet i Kjell-Olof Feldts intervjubok, nämligen att det inte finns utrymme att ytterligare höja skattetrycket här i landet. Detta vill jag hjärtligt och gärna instämma i.

Obalansen i budgeten, det stora budgetunderskottet, måste alltså klaras, dels genom en allmän tillväxt i ekonomin, dels genom en fortlöpande anpassning av den offentliga konsumtionen till produktionsresultatet – dvs. besparingar. I finansplanen i januari och i debatten kring den, liksom i kompletteringspropositionen, avvisar dock regeringen ytterligare besparingar. I stället knyter man helt sina förhoppningar till den internationella utvecklingen och till den tillväxt i ekonomin som den ger upphov till. Tror man verkligen inom regeringen att den högkonjunktur vi nu befinner oss i skall vara för evärdlig tid? Den fråga som anmäler sig är: Hur tänker finansministern få balans i samhällsekonomin, när vi på nytt är inne i en lågkonjunktur – eller är perspektivet inte så långt? Nöjer sig finansministern med att tänka på mandatperioden? Det kanske är klokast så.

Hur skall man klara uppgiften att spara, att begränsa utgifterna, när man inte har kurage att ta vara på oppositionens sparförslag i en så markant högkonjunktur som den vi nu upplever? Nu vore det dessutom i hög grad konjunktur- och stabiliseringspolitiskt motiverat att söka begränsa budgetunderskottet, även av stabiliseringspolitiska och kortsiktiga skäl.

Till bilden hör att regeringens strategi har misslyckats och misslyckats grovt i och med årets avtalsrörelse. Den modell som man tillämpar förutsätter ett lågt inflationstryck, om man över huvud taget skall kunna lyckas. Inflationen är alltjämt hög. Inflationsmålet för 1984 kommer inte att infrias, och ingen tror längre på inflationsmålet 3 % för 1985. Min fråga är: Gör finansministern själv det?

Sannolikt är misslyckandet med årets avtalsrörelse ett långt allvarligare

inslag i den ekonomiska utvecklingen på sikt än vi kanske föreställer oss i dag. Just nu kör svensk exportindustri på högvarv, men ändå ligger arbetslösheten på en högre nivå än den som man i valrörelsen 1982 sade sig omöjlig kunna acceptera från socialdemokratisk sida. Det måste vara ytterligt pinsamt för en socialdemokratisk regering att i detta skede nödgas notera att dess främsta vallöfte och det som förde den till makten, dvs. att minska arbetslösheten, snöpligt har misslyckats. Det är ganska naturligt om vi i dag kräver att finansministern ger ett klart besked: Är det av socialdemokratin angivna målet "arbete åt alla" utmönstrat som en central politisk målsättning för socialdemokratin? För centerpartiet är det alltjämt ett centralt mål och en viktig uppgift att klara när man lägger upp den ekonomiska politiken.

Borde då inte misslyckandet med sysselsättningspolitiken mana till eftertanke? Nu är eftertanke och ödmjukhet inte det som i första hand präglar den socialdemokratiska regeringen och inte heller majoriteten i finansutskottet. Den socialistiska majoriteten i utskottet är inte ens beredd att med kraft fullfölja vad man började göra i december, nämligen att sätta in budgetunderskottet i ett långsiktigt perspektiv. Nu borde man dessutom ha haft tid på sig att smälta regeringskansliets egen långtidsutredning, LU 84. Långtidsutredningens förord för en reducering av budgetunderskottet och för konkreta åtgärder för att minska inflationen så att man kan uppnå samhällsekonomisk jämvikt 1990 är klart och ovedersägligt, liksom rekommendationen att de offentliga utgifterna borde skäras ned med ytterligare ca 6 miljarder kronor per år under de närmaste åren. Försiktigtvis för varken finansministern eller utskottsmajoriteten någon egentlig argumentation kring detta långsiktiga problem. Ännu en gång kan man säga att en gemensam reservation från de icke-socialistiska partierna demonstrerar att det dock på oppositionssidan finns en grundläggande gemensam övertygelse om hur stabiliseringspolitiken skall bedrivas under de närmaste åren. Där finns en konkret diskussion även om de långsiktiga målen.

De icke-socialistiska partierna är också överens om att löntagarfonderna skall avvecklas, eftersom de är ett omöjligt inslag i en fri ekonomi.

När det sedan gäller det korta perspektivet, dvs. de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen, har oppositionspartierna liksom tidigare gått fram med var sin reservation. Jag kan föreställa mig att det på nytt kommer att föranleda kommentarer från den socialdemokratiska sidan. Men det är en självklar konsekvens att man går fram med var sin reservation när det gäller budgetregleringen, eftersom man i det politiska arbetet i övrigt självfallet måste gå fram med egna partimotioner och förslag som naturligtvis också måste följas upp i budgetregleringen. Det vore att på ett tämligen meningslöst sätt mangla sönder hela den politiska debatten i kammaren om inte partilinjerna skulle få konkretiseras även till sina budgetkonsekvenser.

Vi har för vår del påmint om bakgrunden till den socialdemokratiska budgetpolitiken som den bedrivs i dag, dvs. den socialdemokratiska taktiken att blåsa upp budgetunderskottet under det första regeringsåret. Trots att man genomförde stora skattehöjningar ökade alltså underskottet med nästan

20 miljarder på ett år, och utgifterna drevs upp med över 40 miljarder. Det var en utgiftsökning större än hela den statliga inkomstkatten för såväl fysiska som juridiska personer. Det är från den höga, uppblåsta nivån som man nu försöker orientera sig ner på mer realistiska nivåer. Målsättningen för en långsiktig budgetpolitik måste vara att statsskulden inte längre ökar i reella tal. Därför måste det strukturella budgetunderskottet avvecklas, och det kan inte ske på annat sätt än genom en kraftig minskning av de offentliga utgifterna. Enligt vår uppfattning måste detta naturligtvis i synnerhet gälla i ett konjunkturförlopp som det vi nu upplever, då det av stabiliseringspolitiska skäl finns särskild anledning att försöka begränsa likviditeten i penningssystemet. Det räcker inte att hänvisa till förbättringar på budgetens intäktsida. Som Lars Tobisson påminde om tidigare är ju de intäktsförbättringarna egentligen rätt skenbara.

Vi har i vårt budgetalternativ angett hur vi vill lösa detta problem kortsiktigt, men det mest angelägna är att man är beredd att angripa de grundläggande obalansproblemen med kraft och målmedvetenhet på lång sikt, vilket – som långtidsutredningen antyder – är ofrånkomligt om man vill uppnå samhällsekonomisk balans. Den socialdemokratiska politiken i dag saknar just denna långsiktiga och kraftfulla inriktning som är en förutsättning för att den ekonomiska politiken skall väcka tilltro i landet – men också i vår omgivning.

Herr talman! Man skulle kunna sammanfatta med att säga, att det är tur för den socialdemokratiska regeringen inte bara att vi har en nådig internationell konjunkturutveckling, utan också att Sverige har ett näringsliv som är så produktionskraftigt och som har kommit ur industrikrisen med en internationellt sett så konkurrenskraftig struktur att det blir sådana framgångar på exportmarknaderna. Detta har medfört en kraftigt förbättrad bytesbalans, vilket i sin tur ger oss ett andrum i vår ekonomiska politik.

Regeringens eget bidrag i detta sammanhang är faktiskt skäligen blygsamt. Devalveringens långsiktiga konsekvenser är det dessutom ännu för tidigt att yttra sig om, även om de kortsiktiga effekterna kan förefalla gynnsamma. Mycket talar för att devalveringen i oktober 1982 var kraftigt överdimensionerad, och att de exportframgångar, som vi nu upplever för svensk industri, på lång sikt kan visa sig samhällsekonomiskt mycket dyrköpta, inte enbart i form av onödigt drastiskt sänkta reallöner och onödigt uppdrivna kompensationsanspråk, utan även med långsiktiga balansrubbnings i andra avseenden.

Huvudintrycket av regeringens ekonomiska politik är alltså, när man så här på vårriksdagens sista arbetsdag summerar den politiska utvecklingen, att regeringen på ett anmärkningsvärt sätt misslyckats med sysselsättningspolitiken och att socialdemokratin tydligen har övergett sitt centrala politiska mål: arbete åt alla. Regeringen har dessutom allvarligt misslyckats med att bekämpa inflationen, och den har nödgats överge det med sådan emfas angivna inflationsmålet. Det är avslöjande för regeringspolitiken, och det skapar inte trovärdighet för regeringens ekonomiska politik.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna nr 1, 3 och 5 vid

Anf. 5 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Svensk ekonomi har hittills i år i flera avseenden utvecklats positivt. Produktionsvolymen, särskilt industriproduktionen, har ökat påtagligt, och industrins orderingång är alltså hög, även om en tillfällig uppbromsning nu tycks ha skett. Exporten har fortsatt att öka, och handelsbalansen uppvisar betydande överskott, vilket i sin tur har lett till en förbättring av bytesbalansen, som 1984 kan väntas gå jämnt upp. Industriinvesteringarna visar en viss uppgång – låt vara från en mycket låg nivå. Arbetslösheten ligger däremot kvar på en hög nivå, och den aktuella konjunkturuppgången med åtföljande produktionsökning har alltså dessvärre inte medfört någon nämnvärd minskning av arbetslösheten.

Denna positiva ekonomiska utveckling kännetecknar också många andra industriländer. I Norge har BNP-tillväxten blivit högre än vad man väntade i början av året, i Danmark beräknas BNP i år komma att öka med drygt 3 %, och Finland ser ut att bli det land som får den snabbaste produktionsökningen i Västeuropa med en tillväxt på ca 5 %.

Denna positiva utveckling i de nordiska länderna och också i många andra mindre industrinationer är naturligtvis en följd av en positiv efterfrågeutveckling i vissa av de stora länderna. Utvecklingen i Förenta staterna är av avgörande betydelse; och trots ett rekordstort underskott i utrikeshandeln tycks den ekonomiska politiken i Förenta staterna inte komma att läggas om. Denna aktuella ekonomiska politik i USA har tillsammans med den höga dollarkursen varit till fördel för svensk exportindustri. Den svenska exportindustrins förmåga att anpassa sig till förändrade förhållanden i världsmarknaden och dra fördel av dessa har visat sig vara anmärkningsvärt god.

Kan då denna uppgång i världsekonomin och i svensk ekonomi bli bestående? Flera faktorer spelar därvidlag in, men för vår egen del blir säkert kostnadsutvecklingen helt avgörande. Inflationen i Sverige ligger alltså på en högre nivå än i industriländerna i genomsnitt. Såväl 1982 som 1983 blev från den här synpunkten förlorade år. Inflationen i Sverige låg då flera procentenheter högre än i andra länder, och det var bara devalveringarnas positiva effekt på det relativa kostnadsläget som kompenserade inflationens negativa effekter.

Det står nu klart att regeringen har misslyckats med att infria sitt inflationsmål på 4 % för 1984. Finansutskottets majoritet för ett något konstlat resonemang om vad den samlade effekten kan bli av å ena sidan lönekostnadsstegringarna och å den andra de av regeringen föreslagna åtgärderna för att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen.

Utskottsmajoriteten kommer då till slutsatsen att inflationen under loppet av 1984 skall stanna vid 5 %. Dessvärre är nog också den siffran i underkant. Den skulle innebära praktiskt taget stillastående priser under andra halvåret i år. Det sannolika är väl att inflationen i år hamnar kring 7 %. Den siffran skall jämföras med att inflationen inom OECD-länderna i genomsnitt ligger

under 5 % och inom de nordiska länderna på i genomsnitt 6 %.

Även om alltså regeringen misslyckats med att hålla inflationen nere enligt sina intentioner i år så är utvecklingen nästa år – 1985 – av ännu större betydelse. Här har regeringen uppsatt ett inflationsmål på 3 %. Det målet ter sig mot bakgrund av utvecklingen i år och mot bakgrund av utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden helt osannolikt. Gapet i inflationstakt mellan Sverige och andra industriländer kommer att bli större 1985 än 1984. Kostnadsutvecklingen kommer att bli relativt sett mera ogynnsam i Sverige i förhållande till övriga länder nästa år.

Herr talman! Löntagarorganisationerna och arbetsgivarna har ju under den senaste månaden agerat under betydande tryck från regeringen. Hoten om en regelrätt statlig inkomstpolic och om tvångsingripanden mot den fria förhandlingsrätten har varit påtagliga. I förrgår, på vår nationaldag, fick dessa antydningar och hot ett konkret innehåll.

Regeringen kräver nu att den samlade lönekostnadsutvecklingen under 1985 inte får överstiga 5 %. Med aktuella överhäng betyder det i väldigt många fall att några nominella lönehöjningar avtalsvägen inte kan tillåtas. Regeringen hotar nu med att skärpa den ekonomiska politiken, om inte arbetsmarknadens parter accepterar detta regeringens diktat i fråga om storleken på lönehöjningarna nästa år.

Nog är det ganska egendomligt att en regering, som försöker framställa sig som en "löntagarregering", går så bryskt till väga mot löntagarna och deras organisationer. En huvudpunkt i socialdemokraternas kritik mot regeringarna före 1982 var ju att man då tvingades acceptera reallönesänkningar. Det skulle bli svängrum i stället för svängrem, hette det. Men nu är tonen en annan: löftespolicen från 1982 har förvisats till partitaktikens skräpkammare, och regeringen har tagit fram den omskrivna svängremmen igen samt hotar att dra ett extra tag runt löntagarnas midja.

En av regeringens ekonomiska experter, Klas Eklund, har i tidningen Affärsvärlden på ett värtaligt sätt utvecklat regeringens syn på den aktuella situationen. Han säger att utvecklingen är illavarslande. Vissa branscher och företag, som saknar exportindustrins betalningsförmåga, kommer att drabbas redan i år. Men, fortsätter Eklund, framför allt finns en allvarlig risk att strävandena att pressa ner inflationen även 1985 och därefter kommer att misslyckas. 1984 tycks i det här avseendet redan vara inregistrerat som ett förlorat år. Eklund fortsätter: "Även om de avtalsmässiga lönestegringarna 1984 är överkomliga bäddar stora överhäng, olika kompensationsklausuler och den uppsplittrade förhandlingsordningen illa inför framtiden." Också i andra avseenden ger Eklund en långt mera negativ och mindre förtröstanfull bild av den ekonomiska utvecklingen än den som tecknas av finansministern i regeringens proposition och av finansutskottets socialdemokratiska majoritet i det aktuella betänkandet. Eklund påminner om vår sårbarhet för stigande inflation, och han påpekar att bytesbalansförbättringen i år sker i ett läge med svag inhemsk efterfrågan, hög arbetslöshet och låga investeringar.

I ett anförande av finansministern vid ICA-Hakons bolagsstämma i

Örebro tidigare i veckan, som jag har läst ett referat av, gav han uttryck för liknande tongångar.

Herr talman! Detta är just vad vi från folkpartiet har framhållit vid flera ekonomiska debatter under det senaste året. Om man inte lyckas hålla inflationen i schack, om prisstegringarna i Sverige blir påtagligt högre än i andra länder, då riskerar den nu aktuella konjunkturuppgången och produktionsuppgången i Sverige att bli tillfällig. Jag har vid ett par olika tillfällen, bl. a. vid debatter här i kammaren med finansministern, citerat professor Lybecks karakteristiska uttryck "ett tillfälligt glädjerus".

I de icke-socialistiska partiernas gemensamma reservation påpekas att timlönekostnaden i svensk industri har jämfört med västtysk industri ökat med 12 % sedan den stora devalveringen på hösten 1982. Om denna skillnad i löneökningstakt mellan Sverige och Västtyskland blir bestående – och en hel del tyder på det – så kan hela den aktuella konkurrenskraftsförbättringen vara uppäten om något år.

Vad gör då regeringen för att hålla kostnadsutvecklingen i schack, för att skapa förutsättning för att dess eget inflationsmål skall kunna förverkligas? Jo, man visar en optimistisk uppsyn. Och det är bra. Finansministern skall vara optimistisk och tro på en låg inflation. Men det vore än bättre om regeringen kompletterade finansministerns glada och optimistiska uppsyn med konkreta åtgärder som höll inflationen nere.

Regeringen har nu infört ett allmänt prisstopp, trots att väl alla vid det här laget vet att ett prisstopp är en artificiell åtgärd, som i varje fall på lång sikt icke har någon effekt på inflationen utan som tvärtom riskerar att spä på inflationsbrasan genom att förtroendet för regeringens förmåga att hålla inflationen nere urholkas och att företagen därför så fort prisstoppet hävs gör prishöjningar för att gardera sig mot kommande ingrepp i prisbildningen. Prisstoppet är alltså inte någon åtgärd som bidrar till att vi får lägre inflation. Prisstoppet leder dessutom till en omfattande byråkrati med uppgift att pröva dispenser från prisstoppet. Flera löjeväckande exempel på denna prisbyråkrati har också förekommit i år. Det räcker med att påminna om försöken att behandla tidningar i ett likvärdigt konkurrensläge olika när det gäller prissättningen.

I syfte att förmå företagen att vara återhållsamma med lönehöjningar föreslår regeringen nu också särskilda vinstavsättningar i riksbanken och exportdepositioner för skogsprodukter. Finansutskottet har vid granskningen av dessa förslag funnit flera ofullkomligheter, som tyder på att förslagen har utarbetats i stor hast. Regeringen har i det här sammanhanget t. ex. glömt bort de s. k. handelshusen, som skulle kunna drabbas av exportdepositioner av en omfattning som i vissa fall blev lika med dessa företags samlade årliga omsättning. Finansutskottet har nu gjort en ändring på den punkten och givit handelshusen rätt att återkräva depositionsbeloppet från tillverkningsföretagen, och det är bra. Men finansutskottet har då bortsett från risken att de här beloppen genom att sättas in på handelshusens konton i riksbanken inte blir tillgängliga för de tillverkande företagen förrän systemet avvecklas. Det kan t. ex. få den effekten att om ett handelshus går i konkurs, så kan den tillgång

som de aktuella depositionerna utgör komma att ingå i handelshusets konkurs, och den blir alltså då en motsvarande förlust för det tillverkande skogsföretaget, som ju egentligen har erlagt depositionen.

Det här är ett av fler exempel på hur illa förberedda förslagen i proposition 200 är. Ett annat exempel:

När det gäller de tvångsmässiga avsättningarna på likviditetskonton har tidningsbranschen uppmärksammat en formulering i propositionen. Det står att även företag som erhåller stöd av samhället i någon form, t. ex. vissa tidningsföretag, bör kunna befrias från skyldigheten att betala in på likviditetskonto. Vid utskottsbehandlingen ställdes frågan vad som avsågs med detta. Frågan var om det sagda innebar att alla tidningsföretag, som t. ex. i form av samdistributionsstöd kan sägas erhålla stöd av samhället, skulle bli befriade från skyldigheten att göra inbetalningar på likviditetskonto. Finansutskottets ordförande förklarade i utskottet att det här inte skulle medföra några problem för tidningsbranschen, och jag drar därav slutsatsen att detta betyder att alla tidningar som t. ex. uppbär samdistributionsstöd har möjlighet att slippa obligatoriska inbetalningar på likviditetskonto. Annars skulle ju effekter av det här kunna bli att t. ex. företag som uppbär presstödet skulle slippa vängsvis inbetalning på likviditetskonto medan andra tidningsföretag, som redan nu missgynnas genom att inte få presstödet, skulle åläggas skyldighet att betala in på likviditetskonto. Det vore värdefullt om någon talesman för utskottsmajoriteten eller regeringen ville klarlägga hur det förhåller sig i det här avseendet.

De tvångsåtgärder som regeringen hänvisar till i proposition 200 – prisstopp, hyresstopp, obligatoriska inbetalningar på likviditetskonton och exportdepositioner för skogsprodukter – kommer inte att långsiktigt kunna dämpa kostnadsutvecklingen här hemma. De aktuella diskussionerna med avtalsparterna är naturligtvis då av långt större betydelse. Regeringen har under de senaste månaderna försökt förmå arbetsmarknadens parter att vidta åtgärder som begränsar lönekostnadsstegringarna. De nu aktuella diskussionerna gäller inte 1984 utan 1985. Tankegångar av det här slaget måste vara kända i förväg, om de skall kunna ha någon effekt på arbetsmarknadens parter. Jag tycker därför att det är viktigt att finansministern och statsministern i den här debatten klargör vilka typer av tvångsåtgärder, riktade mot arbetsmarknadens parter, som regeringen nu överväger. Regeringen måste på denna punkt ge klart besked innan riksdagen åtskiljs. Det räcker inte att i allmänna ordalag tala om en eventuell skärpning av finanspolitiken. Det är inte bara arbetsmarknadens parter utan också folkets valda representanter här i riksdagen och svenska folket som måste få ett besked om vad det är för typ av tvångsåtgärder riktade mot arbetsmarknadens parter som regeringen förbereder. Är det en tvångslag som man har i beredskap i kanslihuset? Förbereder regeringen förändringar i skattelagstiftningen som skall drabba löntagarna eller företagen? Kommer det tredje steget i den delvis redan raserade marginalskattereformen att ifrågasättas? Jag är övertygad om att svenska folket och Sveriges riksdag med spänning väntar på besked på dessa punkter från stats- och finansministrarna.

I den gemensamma reservationen från de tre icke-socialistiska partierna med mig som första namn finns en allmän plädering för nödvändigheten att bevara och stärka det marknadsekonomiska systemet. Marknadsekonomi skapar på ett unikt sätt ett samspel mellan konsumenternas efterfrågan och producenternas utbud som i sin tur leder till en maximal tillfredsställelse för konsumenterna och ett maximalt effektivt produktionsutbud. Marknadsekonomi är det bästa tillgängliga redskapet för att skapa en bestående välfärd, och marknadsekonomi har också historiskt sett visat sig vara det ekonomiska system som är lättast förenligt med ett politiskt system präglad av frihet för de enskilda människorna. Det är därför viktigt, som sägs i reservationen, att undanröja olika marknadsstörningar inom den ekonomiska politiken, penningpolitiken och arbetsmarknadspolitik.

Herr talman! Regeringens reviderade budgetförslag uppvisar ett lägre budgetunderskott än budgetförslaget i januari. Även för innevarande budgetår förutses nu ett lägre budgetunderskott med mellan 2 och 3 miljarder kronor. Både för innevarande och för nästkommande budgetår är detta resultatet av en uppräknig av den antagna lönesummeökningen. För innevarande år förutsätts den nu öka med 8 %, vilket ger ett högre bastal i jämförelse med 1985, och för 1985 förutses därutöver en ökning med 5 %. Självfallet leder en ökning av människors löneinkomster till ökade skatteintäkter för stat och kommun. Men därmed är inte sagt att en sådan ökning också innebär en förbättring av den offentliga sektorns finansiella situation. Det finns tvärtom en uppenbar risk att kraftiga lönehöjningar med åtföljande betydande ökning av skatteinkomsterna i längden försämrar budgetsituationen för staten och kommunerna, genom att kostnadsökningarna försämrar näringslivets konkurrenskraft, gör svenska varor mindre prisvärda ute på världsmarknaden och därmed bryter exportuppgången och åter leder till förlorade marknadsandelar, med åtföljande negativa verkningar på sysselsättningen. Då är den förbättring av budgetsaldot som på kort sikt uppkommer ingenting att glädjas över utan snarare ett uttryck för en grundläggande felsatsning i den ekonomiska politiken. En sådan utveckling som blåser upp de offentliga utgifterna och långsiktigt undergräver den svenska industrins konkurrenskraft kan därför slå hårt också mot statsfinanserna och få till följd att det statliga budgetunderskottet åter rakar i höjden.

Från folkpartiets sida vidhåller vi att det krävs en stramare finanspolitik, att det inte bara är möjligt utan också nödvändigt med ytterligare besparingar i såväl statens som kommunernas budgetar och att vårt budgetalternativ resulterar i ett budgetunderskott som är ca 10 miljarder lägre än det som utskottsmajoriteten förordar. Det är faktiskt oansvarigt att i så liten utsträckning som nu utnyttja den aktuella konjunkturuppgången till att sanera statsfinanserna. Jag noterar i sammanhanget att det finns formuleringar i finansutskottets majoritetsskrivning som relativt bestämt förordar ytterligare besparingar i den riktning som jag här talat för. I det betänkande som vi behandlade vid finansdebatten i mars fanns ännu mera bestämda uppmaningar till fortsatta besparingar. Och i den s. k. besparingspropositionen i höstas var ju också nedskärningar av statsutgifterna en central

komponent i den ekonomiska politiken.

Det resonemanget har nu delvis suddats ut, och jag tror att en grundläggande svaghet i regeringens budgetpolitik är ryckigheten. Ibland talar man varmt för besparingar och genomför faktiskt också några konkreta sådana, men bara några månader senare tycks man ha glömt bort kravet på besparingar och låter statsutgifterna på nytt stiga i höjden. Det är måhända inte en alltför djärv gissning att denna ryckighet i regeringens budgetpolitik kan leda till att vi på nytt får ta del av en och annan socialdemokratisk besparingsproposition. Man bör då hålla i minnet att besparingsarbetet på den statliga sidan har tappat fart på grund av ryckigheten och obeslutsamheten i den socialdemokratiska regeringens budgetpolitik.

Med det sagda vill jag nu yrka bifall till reservation nr 1 om den ekonomiska politiken, reservation nr 3 om avskaffande av löntagarfonderna och reservation nr 6 om riktlinjerna för budgetregleringen i finansutskottets betänkande nr 40 och till reservationerna 1 och 4 i finansutskottets betänkande nr 45.

Anf. 6 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! I anförandena av de borgerliga partiernas representanter har vi hört *en* värld beskrivas. Det är en värld som ligger i skugga och där mörkret faller allt djupare i samma takt som löntagarfonderna börjar köpa aktier. Efter mig kommer finansutskottets socialdemokratiska ordförande, och om han håller sig till texten i utskottsbetänkandet, får vi höra *en annan* värld skildras. Det är en värld som ligger i sol tack vare regeringens skickliga politik. Jag skall inte våga konststycket att foga de bägge världarna eller halvkloten samman till en, utan nöjer mig med några anmärkningar.

Det är sannolikt riktigt som utskottet skriver, att den s. k. internationella konjunkturen inte kommer att försämrans under resten av 1984. Det är också möjligt att högkonjunkturen – om man nu kan tala om en sådan med 20 miljoner människor arbetslösa i de utvecklade kapitalistiska länderna och flera hundra miljoner i tredje världen – kan vidmakthållas även under 1985. Men nya moln börjar redan att dra upp vid horisonten. -

I Sverige ökar produktionen och tillfredsställer dem som är nöjda med det måttet på utveckling. Jag vill ge finansutskottet en honnör – jag kan göra det eftersom jag på grund av tjänstledighet inte själv deltagit i arbetet på betänkandet – för att man så klart säger ut att situationen på arbetsmarknaden icke är tillfredsställande. Arbetslösheten ökar, även bland ungdomen trots den nya ungdomslagen. Den nuvarande situationen på arbetsmarknaden kan inte accepteras.

Men sedan kommer det som en antiklimax när finansutskottet nöjer sig med de ytterligare arbetsmarknadspolitiska insatser som regeringen föreslagit. Menar verkligen Arne Gadd, som företräder finansutskottets socialdemokrater i debatten, att de förslag vi senare i dag kommer att anta gör läget på arbetsmarknaden tillfredsställande, acceptabelt?

Om de senaste årtiondenas regelbundna femåriga konjunkturcyklar fortsätter – och ingenting talar i dag mot detta antagande – står vi snart inför

en ny kris. De ekonomiska förutsättningarna för att klara krisen är sämre än tidigare därför att arbetslösheten är högre och tillväxttakten lägre. Industrinvesteringarna väntas i år visserligen öka, men endast till två tredjedelar av vad de var 1974.

Den kraftiga devalveringen 1982 har gjort svenska exportvaror mera åtråvärda vid uppgången utomlands, men dess stora effekt inom Sverige är en kraftig inkomstomfördelning till exportkapitalets förmån. Denna ännu mera ojämna fördelning av inkomster och förmögenheter i samhället ökar inte, utan försämrar förutsättningarna för ett mer utjämnat konjunkturlöpp. I samma riktning verkar de tillväxthämmande eller "kontraktiva" effekterna av den statliga ekonomiska politiken, som beräknas till 1,4 % av bruttonationalprodukten förra året och 2,2 % i år.

Regeringens ekonomiska politik förefaller alltså att vara en Döbelnsmedicin: otillräcklig redan i dag, men definitivt med svåra verkningar på något längre sikt.

I denna debatt, som avslutar 1983/84 års riksmöte, skall jag ta upp just några långsiktiga problem, som jag anser beaktas otillräckligt eller formuleras på ett oriktigt sätt i den allmänna diskussionen. Det är i tur och ordning Sveriges internationella beroende, behovet av en långsiktig politik för utbyggnad av den svenska industrin, den starka rörelsen för kortare arbetstid samt lönekampens betydelse.

Först till frågan om Sveriges internationella beroende.

I den borgerliga reservationen nr 1 till finansutskottets huvudbetänkande, nr 40, skriver man att några länder i Europa med stort utrikeshandelsberoende haft en mer positiv utveckling mellan 1983 och 1984. Man söker där skapa ett intryck av att ett stort beroende av utrikeshandeln skulle göra det lättare att komma ur den ekonomiska krisen och minska arbetslösheten. Verkligheten är emellertid den rakt motsatta.

Grupperar man de s. k. OECD-länderna efter låg resp. medelhög och hög arbetslöshet, visar det sig att länderna med massarbetslöshet är påtagligt mera internationellt beroende än de övriga länderna. Länderna med låg arbetslöshet står däremot utanför de ekonomiska blocken och söker föra en självständig politik.

Sveriges internationella beroende på det ekonomiska området har kraftigt ökat under det senaste årtiondet. Detta beroende är såväl institutionellt som strukturellt betingat. Detta ökade beroende försvårar genomförandet av en alternativ ekonomisk politik med målsättningen att kraftigt minska arbetslösheten och säkra varaktig full sysselsättning. Temat är stort – jag skall här ta upp bara tre delar av det.

Sveriges utrikeshandel är mycket ensidigt inriktad. Den är i mycket hög grad koncentrerad till de europeiska kapitalistiska länderna, och då i synnerhet till EG-blocket. Bara några få procent går till de socialistiska länderna, och tendensen är stagnation eller minskning. Intresset inom regeringsbyråkratin för en förändring förefaller minimalt. Att döma av kompletteringspropositionen och den reviderade nationalbudgeten följer man inte ens den ekonomiska utvecklingen i dessa länder. De representerar

emellertid en stor potentiell marknad för svenska produkter. Det är nödvändigt med ökade ansträngningar för att förbättra Sveriges handel med dessa stora befolkningsområden.

Vill man göra det, kan man emellertid inte låta USA bestämma svensk utrikeshandelspolitik. Ända sedan det kalla kriget startade på 1950-talet har Förenta staterna bedrivit ekonomisk krigföring främst mot Sovjetunionen. Krigets intensitet har gått i vågor beroende på utrikespolitiska och inrikespolitiska konjunkturen. En vågtopp är nu under utbildande. USA:s regering pressar hårt andra länder att sluta upp i det ekonomiska kriget, som syftar till att söka hindra en snabb ekonomisk utveckling i socialistiska länder.

Sverige var redan på 1950-talet föremål för amerikanska påtryckningar i samband med den s. k. embargopolitiken. Gunnar Adler-Karlsson har gett en utförlig skildring av vad som hände. Nu ökar på nytt påtryckningarna i samband med en skärpning av den amerikanska lagstiftningen. Tidningen Dagens Industri skrev nyligen på ledande plats: "Antingen vi erkänner det eller inte så är det USA:s president Ronald Reagan som har det största inflytandet på Sveriges utrikeshandel." En rad svenska företag har fått problem med sin export österut. Den citerade tidningen fortsätter: "Det blir inte lätt för svenska företag att komma tillbaka till den sovjetiska marknaden när embargot upphör ----."

Skall vi verkligen låta oss behandlas så här av en stormakt? Vad blir det då kvar av den nationella suveräniteten och av Sveriges neutralitetspolitik?

En företeelse som också ökar Sveriges internationella beroende och minskar möjligheten för en alternativ ekonomisk politik är den starka ökningen av företagens utlandsetableringar. När av riksbanken lämnade tillstånd till direktinvesteringar i utlandet ökat från 1 miljard kronor 1970 till 12 miljarder kronor 1983, när andelen utlandsanställda ökat från 24 % av antalet sysselsatta i den svenska industrin 1970 till 34 % 1981, då har en förändring skett som i betydande grad påverkar svensk ekonomisk utveckling.

Så till frågan om nödvändigheten av ett industriellt utbyggnadsprogram.

Ett av de förslag som på nytt ställs i vpk:s motion med anledning av kompletteringspropositionen är utarbetandet och genomförandet av ett nationellt industriprogram i samhällelig regi. Programmet bör vara av storleksordningen 100 000 jobb, för att motverka den långsiktiga krympningen av industrisektorn.

De borgerliga ledamöterna i finansutskottet avvisar förslaget med motiveringen att det är "en långtgående socialistisk politik". Socialdemokraterna säger nej med argumentet att en sådan arbetsskapande politik skulle "medföra ytterligare svåra påfrestande på det redan ansträngda budgetläget". De påstår t. o. m. att arbetsskapande åtgärder skulle kunna ge en negativ sysselsättningseffekt. Men bara några rader längre ned i utskottsberäkningen hänvisar man till nödvändigheten av en expansion av industrisektorn. Varur dessa motsägelser?

Jag kan inte få annat intryck än att socialdemokraterna i och för sig inser nödvändigheten av en industriell utbyggnad och gärna vill få en sådan till

stånd, men att de har ståndpunkten att det måste ske i privatkapitalistiska företag. De intar med andra ord en dogmatisk borgerlig ståndpunkt.

Utvecklingen under 1970-talet av svensk industri är emellertid skrämmande. Antalet sysselsatta har sedan 1975 minskat med över 100 000, och produktionsvolymen är inte större än den var vid mitten av 1970-talet. I en rad andra kapitalistiska länder noteras däremot en kraftigt ökad produktion – i Japan med 40 %, i USA med 28%, i Danmark med 27 %, i Finland med 31 % osv. I en rad andra länder är det alltså inte fråga om någon "avindustrialisering" eller övergång till "tjänstesamhället", som det ofta talas om i den svenska debatten. Varpå beror denna tillbakagång för den svenska industrin, och vad kan göras för att motverka denna tendens? Det är avgörande frågor för Sveriges ekonomiska utveckling.

Till rörelsen för kortare arbetstid vill jag framhålla följande.

I Västtyskland, Frankrike, Danmark och andra länder finns i dag, som press, radio och TV meddelar oss, en stark och växande rörelse för förkortning av arbetsdagen. De västtyska metallarbetarna för en hårdnackad kamp för kravet på 35 timmars arbetsvecka, en kamp som i högsta grad förtjänar den svenska arbetarrörelsens stöd.

Förkortning av arbetstiden kommer med säkerhet att bli en dominerande fråga också i Sverige. Vpk har uppfattningen att sex timmars arbetsdag därvid bör ställas som målsättning. Arbetstidsförkortningen bör genomföras under en begränsad tidsperiod för att ge så gynnsamma resultat som möjligt. Övertidsarbetet bör samtidigt begränsas hårt. Övergången till sex timmars arbetsdag bör enligt vår mening vara genomförd före utgången av 1980-talet.

Övergång till sex timmars arbetsdag får en rad positiva effekter både av social och av ekonomisk natur. Den är ett steg mot jämlikhet mellan kvinnor och män. Arbetstidsförkortning är samtidigt i hög grad en klassfråga. De långa arbetstiderna drabbar framför allt småbarnsföräldrar, dem med låg levnadsstandard, dem som har oregelbundna arbetstider, dem som har kroppsarbete, dem som har låg utbildning.

Övergång till kortare arbetsdag kan också i ett givet läge medföra en engångsökning av antalet i produktionen verksamma. Kortare arbetsdag ger flera jobb. Det är det hoppet som framför allt tycks driva rörelsen på kontinenten för kortare arbetsdag.

Det betyder inte att arbetslösheten kan avskaffas genom delning av den tillgängliga mängden arbete. Arbetslösheten skapas genom de motsättningar som präglar hela den kapitalistiska produktionsprocessen. Men en engångseffekt är som sagt trolig. Och den är nog så viktig i ett läge då arbetslösheten blivit permanent.

Kortare arbetsdag kommer att på nytt bli en kampfråga också i vårt land på samma sätt som den var det under striden kring åttatimmarsdagen. Kampfronterna är också desamma.

Slutligen, herr talman, till frågan om lönekampens betydelse.

Vi förutsätter att oförändrade realinkomster skall upprätthållas för majoriteten av dem som berörs av en kommande arbetstidsförkortning, dvs. alla med låga inkomster och medelinkomster. Detta är nödvändigt inte minst

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

mot bakgrunden av den nedgång i reallönerna som ägt rum under de senaste fyra åren.

Enligt beräkningarna i nationalbudgeten minskade reallönerna efter skatt 1981 med 2,0 %, 1982 med 5,3 % och 1983 med 2,6 %. För 1984 räknade man i den s. k. preliminära nationalbudgeten, som vi fick i januari, med en fortsatt nedgång med 0,4 %. I den reviderade nationalbudgeten, som nu i april lagts på riksdagens bord, räknar man i stället med en ökning av reallönerna med 1,2 %.

Det kan vara nyttigt att påminna om dessa siffror i den diskussion om lönernas roll som förs just nu. Ingen kan väl mot bakgrund av dessa siffror hävda att löntagarna orättmätigt lyckats kapa åt sig en alltför stor del av de tillgångar som finns i vårt land. En reallönesänkning efter skatt med i runt tal 10 % har i stället blivit vad de påtvingats under de senaste tre åren. Ingen kan väl heller påstå att den beräknade ökningen av reallönerna med 1 % i år skulle vara anmärkningsvärd sett mot bakgrund av den kraftiga blomstring av ekonomin som regeringens talesmän brukar beskriva.

Löner, vinster och andra inkomster skall betalas ur landets produktion. Det försiggår alltid en kamp om fördelningen av produktionsresultatet. Om övriga omständigheter är oförändrade kan vinsterna bara öka på lönernas bekostnad och vice versa. Omständigheterna förändras emellertid vanligen, varför ekvationen inte är riktigt så enkel. Men den grundläggande motsättningen mellan arbete och kapital, mellan löner och vinster, kommer man aldrig ifrån så länge kapitalförhållandet består.

Det säger sig då också att det är helt orimligt att när det gäller sambandet inkomster-inflation endast diskutera lönerna. Lönerna är givetvis ett av de element som på olika sätt påverkar prissättningen, men bilden är avsevärt mera komplicerad, och många fler faktorer är indragna i sammanhangen än den gängse, enkelriktade diskussionen, som förts också i de borgerliga representanternas anföranden i dag, antyder. Profiter och profitförväntningar i både den finansiella och den icke-finansiella sfären, spekulation, monopolförhållanden, improduktiva verksamheter, slöseri, internationella prisförändringar, valutaspekulation osv. spelar en viktig, drivande roll i inflationsprocessen.

Det leder alltså icke till nödvändig dämpning av inflationen om man ensidigt bara söker reglera löneutvecklingen. Däremot kan man givetvis den vägen hålla nere reallönerna. Och är de inte det man också syftar till? Hur skall man annars tolka en politik som oavsett produktivitetsutveckling och andra förhållanden på marknaden för varan arbetskraft vill sätta ett absolut lönetak, men samtidigt talar för och släpper fram väldiga vinstökningar för bolagen och nya skattesänkningar för höginkomsttagarna?

Vpk kräver en rakt motsatt fördelningspolitik. Vi pekar på bolagens stora vinstökningar, på ökningen av aktievärdena på fondbörsen med 150 miljarder kronor sedan september 1982, på de väldiga markvärdestegringarna, på finansinstitutionernas vinster, på kapitalexporten till utlandet, på de väldiga belopp som försvinner genom skattefusk och skatteflykt – och vi kräver en omfördelning av värden som i själva verket alla skapats genom arbete, men

som nu icke kommer de arbetande till nytta.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-reservationerna till finansutskottets betänkanden nr 40 och 45.

Anf. 7 ARNE GADD (s):

Herr talman! Den debatt med vilken kammaren traditionsenligt avslutar vårens arbete gäller den ekonomiska politiken. Vi behandlar tre betänkanden från finansutskottet, nämligen nr 40 om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen, nr 45 om vissa åtgärder för att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen och nr 39 om kommunalekonomiska frågor inför 1985. Därvid företräder Paul Jansson den socialdemokratiska utskottsgruppen när det gäller de kommunalekonomiska frågorna.

Det råder inte längre något tvivel om att ekonomin i Sverige har förbättrats ordentligt och att förbättringen verkar vara bestående. Detta borde alla glädjas åt. Som socialdemokrat beklagar jag bara mina borgerliga kolleger i utskottet, som tydligen av principiella skäl inte förmår ta del av glädjen.

Under de år som de borgerliga hade det avgörande ansvaret för Sverige var det rätt mycket som gick fel. Det är då förstäeligt att man i det lägret f. n. inte är så värst "uppåt". Det finns inte något skäl att i dagens debatt gå in på hur det under de borgerliga åren gick med statens budget, med våra internationella betalningar och med sysselsättningen, men någon succé gjorde inte de borgerliga regeringarna. Faktum är att det gick sämre för Sverige då än för något land som vi brukar jämföra oss med. Vi fick två regeringskriser och det säger allt; eftersom den speciellt dåliga utvecklingen för Sverige inte kan skyllas på andra än dem som hade makten. Inte heller kan man skylla de politiska slitningarna mellan de tre borgerliga partierna på andra än de partierna själva.

Vad som skett sedan 1982 är *dels* att vi fått en regering som velat och förmått regera och – det kan och bör sägas rakt ut – *dels* att vi har haft turen att den internationella konjunkturen vänt. Framgången beror inte alls enbart på våra egna åtgärder. Men det som ingen kan förneka är att den politik som förts har förmått ta till vara de möjligheter och de chanser som getts. Det är detta enkla faktum som beklagligtvis mina borgerliga kolleger i finansutskottet har svårt att erkänna. Jag beklagar dem. Hade vi efter 1982 haft regeringar av samma sammanhållningskvalitet som de vi hade under åren 1976–1982, som ägnade en stor del av sin tid till inbördes gräl och tillät två svåra regeringskriser, då hade det inte varit möjligt att göra det som nu gjorts av vår socialdemokratiska regering.

Optimismen i svenskt näringsliv är uppenbar. Industrins investeringar förväntas skjuta i höjden kraftigt under 1984. Industriförbundet – som ju står svenskt näringsliv nära – har gjort undersökningar som tyder på att industrins investeringar i år kommer att öka med mellan 20 och 25 %. Det tyder på framtidstro. Som socialdemokrat undrar man så smått vad näringslivets representanter egentligen tycker om borgerliga politiker. Så mörkt och så svart som dessa politiker tecknar framtidsutsikterna för landet borde investeringsviljan i näringslivet vara obefintlig. I själva verket är den i dag

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

högre än kanske någonsin. Och viljan att investera är nog det bästa måttet vi har på näringslivets bedömningar av den ekonomiska framtiden.

Men det finns svåra problem kvar att lösa. Det riktigt stora är arbetslösheten. Och det är inte alls svårt för en socialdemokrat att direkt svara C.-H. Hermansson, att vi inte anser att vi har löst dessa problem förrän vi är tillbaka vid en socialdemokratisk nivå på sysselsättningen, dvs. arbete åt alla.

Prisutvecklingen är sådan att det finns en välgrundad oro för att regeringens målsättning om en prisökningstakt på 4 % vid slutet av 1984 och 3 % vid slutet av 1985 inte kan klaras. Det har ju också från de borgerliga företrädarna för utskottet riktats mycket skarp kritik mot att regeringen verkar få finna sig i att prisökningstakten för 1984 inte blir 4 utan 5 %.

Jag har då roat mig med att titta på prisökningstakten under de borgerliga åren och vill till kammarens protokoll läsa in den prisökningstakten, mätt i konsumentprisindexutveckling:

1977 ökade priserna med 11,5 %, 1978 med 10,1 %, 1979 med 7,0 %, 1980 med 13,8 %, 1981 med 12,1 % och 1982 med 8,6 %.

1983 – efter en kraftig devalvering – blev inte prisökningstakten värre än 8,9 %, och i år kan vi beräkna att den blir drygt 5 %. Praktiskt taget inget år under de borgerliga regeringarna var prisökningstakten lägre än dubbelt mot vad man nu kritiserar den socialdemokratiska regeringen för. Vi blir inte imponerade av er argumentation.

Utän en lugn prisutveckling blir det omöjligt att klara en fortsatt expansion av exporten. Det blir då också praktiskt taget omöjligt att öka sysselsättningen för att därmed ta ned arbetslösheten. Det har långtidsutredningen klart visat.

Insikten om allvaret i kvarstående problem präglar regeringens ekonomiska politik sådan den konkretiserats i kompletteringspropositionen och i de särskilda propositionerna om kommunernas ekonomi och om åtgärderna för att hålla kostnadsutvecklingen i landet nere.

Regeringen har därvid tagit initiativ till samtal med arbetsmarknadens parter för att komma till rätta med svårigheterna på ett sätt som är ekonomiskt realistiskt och fördelningspolitiskt acceptabelt. Detta är värt ett erkännande.

Det blir en intressant tid framöver. Regeringen kan lita på att den har stöd i riksdagen för sina åtgärder. Finansutskottets behandling av nu aktuella betänkananden är ett bevis på att så kommer att bli fallet. Det är att beklaga att samtliga tre borgerliga partier inte är intresserade av ett samarbete – att mittenpartierna syns helt fjättrade vid den moderata politiken.

Regeringens förslag innebär:

- Prisstopp från den 9 april.
- Hysesstopp under 1984.
- Höjda aktieutdelningar tillåts inte för 1984 års vinster.
- Likviditetsdepositioner för att lugna ner utvecklingen – depositionerna gäller såväl kommuner som företag.
- En speciell exportdeposition för skogsindustrin.
- Kontokortskrediterna till hushållen begränsas.

Dessa åtgärder är berättigade och har stöd av finansutskottet. Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande 40 i alla delar.

Det betänkandet som direkt behandlar regeringens kompletteringsproposition – finansutskottets betänkande 40 – uppvisar några politiska intressanta drag. Tagna tillsammans står det helt klart att de borgerliga partierna i alla väsentliga frågor är oense. Det finns inget alternativ till regeringens politik. Detta är att beklaga, eftersom en vital politisk debatt i landet skulle tjäna på att så vore fallet. Den enighet som finns gäller allmänna formuleringar för att föringa resultaten av den ekonomiska politiken. Enigheten består också i att löntagarfonderna skall avskaffas om vi skulle få en borgerlig regering efter 1985 års val. Sedan är det slut med enigheten.

I sina tre reservationer till avsnittet budgetregleringen tar de borgerliga partierna avstånd från varandras synpunkter. Moderata samlingspartiet gör det på drygt tio rader i sin reservation. Mittenpartiets synpunkter på skattepolitiken sammanfattar moderaterna med meningen: "Dessutom finns en rad gemensamma skattesänkingsförslag." Det är allt. Man riktigt känner det moderata föraktet mot mittenpartierna i formuleringen.

Motsvarande snävhet återfinns hos mittenpartierna som faktiskt verkar illa berörda av de ständiga moderata attackerna på välfärdsstaten.

Folkpartiet går längst och ägnar moderata samlingspartiet hela fyra och en halv rader. De är väl värda att läsas in i riksdagens protokoll: "Moderata samlingspartiet föreslår en budgetpolitik som är sammansatt av så stora besparingar och skattesänkningar att konsekvenserna ofrånkomligen torde bli negativa för samhällsekonomin. Därtill kommer att förslagets fördelningspolitiska verkningar förefaller föga beaktade."

Effekterna av den moderata budgetpolitiken blir till skada för landets ekonomi, säger folkpartiet. Moderaterna bryr sig inte alls om rättvisefrågorna. Jag instämmer i detta.

Centern är lika avmätt vad beträffar såväl moderata samlingspartiet som folkpartiet. Båda partierna avisas av centern på fem rader. Dessa lyder:

"I *motion* 2933 (m) föreslås dels nedskärningar av bl. a. u-hjälpen, livsmedelssubventionerna och det regionalpolitiska stödet, dels långtgående skattesänkningar.

Imotion 2956 (fp) föreslås bl. a. slopade livsmedelssubventioner på mjölk.

Dessa inslag" – fortsätter centerpartiet – "gör att utskottet inte kan acceptera de allmänna riktlinjerna för budgetpolitiken i motionerna 2933 och 2956."

Nu har Nils Åsling beskrivit detta som basen för en enig borgerlighet. Vi använder kanske orden på litet olika sätt. Vi måste nästan tolka det så för att det över huvud taget skall bli begripligt.

Jag måste säga att jag inte tycker att detta är någon vidare plattform för ett regeringssamarbete.

För svensk politik – det är jag övertygad om – vore det till gagn om de tre borgerliga partierna skärpte sig litet grand. Allra mest gäller detta mittenpartierna. Deras val måste rimligen – i och med att de inte har någon egen kraft att påverka utvecklingen – ligga i att samarbeta, antingen åt höger eller åt

vänster. De måste göra sina insatser antingen tillsammans med moderaterna eller tillsammans med oss socialdemokrater. Det kan självfallet ske utifrån en egen politisk plattform eller i ett direkt samarbete av den typ man försökte sig på med moderaterna under åren 1976–1982 – och som man misslyckades med – vilket ju illustrerades i och med de två regeringskriserna. Spänningarna mellan moderaterna och mittenpartierna är uppenbara. Anledningen till detta har jag illustrerat genom citaten från reservationerna.

I den moderata reservationen krävs besparingar, dvs. anslagsneddragningar, på nästan 30 miljarder kronor. Vid den ekonomisk-politiska debatten i februari i år ventilerades konsekvenserna av besparingar av en sådan storleksordning.

Folkpartiet konstaterar nu – och jag upprepar detta – i sin reservation till budgetregleringen att moderaternas förslag är till skada för landets ekonomi och att de inte alls beaktar de fördelningspolitiska effekterna. Centern gör likartade uttalanden.

Dessa frågor tränger sig då på: Varför i hela friden samarbetar ni folkpartister och ni centerpartister över huvud taget med företrädare för en politik som ni själva karakteriserar på detta sätt? Varför stöder ni folkpartister en politik som ni själva anser vara till skada för landet, och varför samarbetar ni centerpartister med moderaterna som ni i er reservation påstår för en politik som drabbar regionalpolitiken och livsmedelssubventionerna och rimligen då också skadar jordbruket?

På dessa frågor finns kanske inga svar att vänta just i dag. Jag begär inte heller att folkpartister och centerpartister skall ge dem. Det är emellertid rimligt att förvänta sig att det snart händer något i svensk politik. När sommaren nu kommer och det blir möjligt att tänka över situationen en smula, måste väl ändå folkpartister och centerpartister ta konsekvenserna av sina egna bedömningar.

För att man skall klara de grundläggande målen för den ekonomiska politiken aviserade regeringen redan i proposition nr 150 vissa åtgärder. Dessa har preciserats i proposition nr 200 om vissa åtgärder för att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen, och de behandlas i finansutskottets betänkande 1983/84:45.

Det regeringen föreslår är:

1. Frysning av likvida medel, genom att kommuner och företag tvingas att i riksbanken deponera medel knutna till den lönesumma som 1983 översteg 20 milj. kr.
2. En särskild indragning av medel från skogsindustrin beroende av exportvärdet från den 1 juli 1984 till den 30 juni 1985.
3. Ett förbud mot att höja utdelningen på vissa aktier.

Syftet är att neutralisera en del av den väldiga likviditet som finns i svensk ekonomi och som lätt och snabbt skulle kunna driva fram en våldsam inflation.

Kommunerna tvingas att betala in 2 miljarder kronor av tillgängliga 30 miljarder kronor i likvida tillgångar. Företagen tvingas betala in 8 miljarder

kronor av sina tillgängliga 150 miljarder kronor. Det är i och för sig måttliga belopp – relativt sett.

Utskottsmajoriteten har i stort inget att invända mot regeringens förslag. Tvärtom är de, anser utskottsmajoriteten, exempel på regeringens handlingskraft, och åtgärderna välkomnas därför. De borde tillsammans med de åtgärder som redan redovisats i kompletteringspropositionen verksamt kunna bidra till att regeringens strävanden att begränsa prisstegringarna klaras.

Ett par kommentarer till utskottets behandling av propositionen är nödvändiga.

Det var viktigt att regeringen handlade snabbt för att nå de önskade stabiliseringspolitiska effekterna. Snabbheten i regeringens handlande har lett till ett par oklarheter, vilkas lösning utskottsmajoriteten anser ligga i regeringens möjligheter att ge dispenser för utsatta företag och kommuner. Dispensgivningen måste därvid ske restriktivt. En annan tolkning av riksdagens behandling av propositionen vore felaktig.

Ett sådant specialfall är Samhällsföretag AB. Företagets verksamhet motiveras av viktiga sociala hänsynstaganden. Dessa hänsyn får *inte* påverkas av de aktuella likviditetsindragningarna. Företag som erhåller stöd av samhället i någon form, t. ex. vissa tidningsföretag, bör – anföras det redan i propositionen – kunna befrias från skyldighet att betala in medel på likviditetskonto. Denna regel är uppenbarligen tillämplig på Samhällsföretag.

För kommunernas del kan likviditeten för den aktuella perioden anses vara god. Vissa kommuner är dock i ett radikalt annat läge, speciellt kommuner med ett alltför litet finansieringskapital i förhållande till de externa utgifterna. Eftersom regeringen i kompletteringspropositionen redan avsatt 90 milj. kr. i extra skatteutjämningsbidrag, finns resurser för att hjälpa sådana kommuner som råkar i svårigheter på grund av den aktuella likviditetsindragningen.

Mer intrikat är lagförslagets inverkan inom handeln – i varje fall principiellt sett. Kooperativa förbundets föreningar är som regel organiserade "på länsnivå". Eftersom likviditetsindragningen gäller den lönesumma som överstiger 20 milj. kr. kan man räkna med att konsumentkooperationen praktiskt taget till 100 % drabbas av indragningarna, under det att den privata handeln går fri. Detta är olyckligt och strider mot den konkurrensneutralitet som utskottet bestämt hävdar skall råda när stabiliseringspolitiska åtgärder vidtas.

Eftersom åtgärder motsvarande de nu aktuella mycket väl kan behöva vidtas också framöver är det nödvändigt att endast sådana åtgärder aktualiseras som är neutrala vad beträffar konkurrensförhållandet mellan kooperationens företag och andra företag. Motsvarande uppfattning redovisade faktiskt utskottet redan då vinstskatten diskuterades i samband med beslutet om löntagarfonder.

När det gäller exportdepositioner från skogsindustrin har utskottet kompletterat propositionens lagtext för att undvika orimliga förhållanden för

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

de s. k. handelshusen. I det lagförslag som föreligger skulle de producerande företagen till handelshusen erlægga den deposition som en direktexport hade krävt. Handelshusen deponerar sedan medlen i riksbanken.

Vid behandlingen av dessa frågor måste man utgå från att ett producerande företag skall kunna disponera medlen i fråga, om skäl föreligger, oavsett om det är ett handelshus som levererat in medlen eller om det är företaget. På samma sätt måste det förutsättas att medlen deponeras på ett sådant sätt att de inte går förlorade för det producerande företaget om ett handelshus skulle försättas i konkurs eller på annat sätt få sina tillgångar tagna i mät. Dessa depositioner är de producerande företagens egendom, inte handelshusens.

Med detta yrkar jag bifall till finansutskottets hemställan i alla delar i betänkande nr 45.

Anf. 8 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Jag kände inte riktigt igen Arne Gadd. Det var långt mellan oförskämdheterna. Han föreföll mest intresserad av protokollets utformning, men det kanske är något som ligger i tiden.

I utskottsbetänkandet säger socialdemokraterna att moderat politik skapar arbetslöshet. Jag tycker att man på den kanten bör vara försiktig med sådana anklagelser, eftersom arbetslösheten, för snart sagt varje månad sedan regeringsskiftet, legat högre än ett år tidigare. Senast i april ökade alltså arbetslösheten med 15 000 personer. Hur kan Arne Gadd mot den bakgrunden säga att arbetslöshetssiffrorna för dagen är i sjunkande?

Ni socialdemokrater litat till era gamla metoder. Ni höjer skattetrycket för att skapa sysselsättning, som det heter, inom den offentliga sektorn, vilket slår ut befintliga jobb i näringslivet. Det är vid det här laget tydligt att den sortens manipulationer inte längre ger några synliga resultat. Den ökning av arbetslösheten vi nu bevittnar har sina orsaker i den utveckling som ägde rum långt före den borgerliga regeringsperioden. Det successiva förverkligandet av den socialdemokratiska utvecklingsmodellen har medfört att vi har fått en för liten enskild och en för stor offentlig sektor. Det hårda skattetrycket har förlamat initiativkraft och nyföretagande. Villigheten att byta arbetsplats och bostadsort har minskat.

Det är, Arne Gadd, inte genom att anslå mer pengar till AMS som vi politiker kan göra bestående insatser mot arbetslösheten. Det är i stället genom att minska budgetunderskottet, sänka skattetrycket och avreglera produktionen, genom att privatisera delar av den offentliga verksamheten och begränsa fackets maktsfär till medlemmarnas löne- och anställningsvillkor som vi kan göra detta.

Det är denna politik vi moderater förordar, medan den socialdemokratiska kursen leder till en kraftig ökning av arbetslösheten, som inga konstgrepp i världen kan dölja.

Får jag till slut fråga finansutskottets ordförande:

Varifrån har Arne Gadd fått uppgiften att staten slutat låna utomlands?

Förra året lånades ca 25 miljarder kronor mot planerade 10 miljarder. De 25 miljarderna var mer än vad som någonsin lånades på ett år under den

borgerliga regeringsperioden. Även i år planerar man att låna 10 miljarder kronor. Vi vet inte var detta kommer att sluta, men vi vet att upplåningsverksamheten går för högtryck runt om i världen.

Nr 168

Fredagen den
8 juni 1984

Anf. 9 NILS ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Finansutskottets ordförande var mest bekymrad över relationerna mellan oppositionspartierna. Jag tycker inte att han skall vara bekymrad över detta. Om man läser huvudreservationen från de tre icke-socialistiska partierna, framstår ju överensställelsen och enigheten om de generella ekonomisk-politiska åtgärderna som ganska markant.

Åsiktsskillnaderna är faktiskt större inom regeringspartiet. Det finner man om man läser å ena sidan den intervjubok som finansministern har medverkat i och å andra sidan de recensioner av samma bok som finns i den socialdemokratiska pressen men också uttalanden från ledande socialdemokratiska företrädare. Där är motsättningarna avsevärt mycket större.

Jag vet inte om kammarens ledamöter lade märke till det, men egentligen riktade Arne Gadd sin fränaste kritik mot den egna regeringen, när han beträffande arbetslösheten sade, att målet måste vara att få upp sysselsättningen till socialdemokratisk nivå, dvs. arbete åt alla. Man har alltså inte en socialdemokratisk nivå på sysselsättningen under denna högkonjunktur och med en socialdemokratisk regering. Klarare kan väl inte kritiken mot den egna regeringen för dess misslyckande med sysselsättningspolitiken illustreras.

Låt mig till sist, herr talman, ta upp frågan om exportdepositionerna från skogsindustrin. Jag beklagar att det vid utskottets behandling inte har funnits möjligheter att rätta till det uppenbara missförstånd som propositionsförfattaren varit utsatt för. Depositionerna beträffande gransågvaror är uppenbarligen helt omotiverade. Man borde ha kunnat göra ett undantag i detta sammanhang i stället för att hänvisa till en dispensrätt. Det normala förfarandet är inte att man här i landet har rena gransågverk och rena furusågverk. Man har en blandad produktion. Om man skall lösa detta problem och få en marknadsanpassning av depositionerna, förutsätter det att man undantar gransågvarorna. Det är något som de svenska sågverkens finska konkurrenter f. ö. har funnit att den finska regeringen har varit beredd att göra. På så sätt skulle man ha fått en mera direkt marknadsanpassning av depositionerna. Gransågvarorna möter nämligen f. n. en besvärlig marknad med klara mättnadstendenser, och depositionerna försvårar ytterligare situationen.

Anf. 10 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! I likhet med C.-H. Hermansson påstod Arne Gadd, att vi på den borgerliga sidan tecknade en bild helt och hållet i svart, att vi inte hade upptäckt att solens strålar tittar fram mellan molnen.

Jag tror att det beror på att Arne Gadd här i kammaren lika litet som i utskottet lyssnar på vad vi säger. Det är möjligt att han inte heller nu lyssnar på vad jag säger.

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Vad jag sade var att bilden är ganska sammansatt: Det finns positiva drag i svensk ekonomi i form av en stigande industriproduktion, i form av en bra utrikeshandel och i form av en något så när hygglig investeringsutveckling. Jag sade inte som Arne Gadd att investeringsviljan är högre än någonsin – den som något har studerat ekonomisk historia skulle aldrig säga någonting sådant. Sanningen är naturligtvis att investeringarna fortfarande ligger på en mycket låg nivå, Arne Gadd.

Det finns alltså några positiva drag i svensk ekonomi. Men det finns också mörka drag. Det har påpekats här tidigare att arbetslösheten trots högkonjunkturen, trots den snabbt stigande industriproduktionen, ligger kvar på en hög nivå. Jag delar Nils Åslings uppfattning att det väl ändå var ganska vårdlöst av Arne Gadd att tala om en socialdemokratisk nivå på arbetslösheten. Vi kan ju gå tillbaka till konjunkturnedgången i början av 1970-talet och konstatera vilken effekt den dåvarande socialdemokratiska politiken fick på arbetslösheten.

Vilken är då en socialdemokratisk nivå på arbetslösheten? Är det kanske så att den även i högkonjunktur skall ligga kvar på den höga nivå där den ligger i dag – vi kunde faktiskt, medan vi hade regeringsansvaret; i ett sämre konjunkturläge klara sysselsättningen bättre.

Bilden är ganska sammansatt. Allt är inte bra, allt är inte illa. Inflationstakten är i dag högre än genomsnittet för OECD-länderna. Om Arne Gadd hade funderat litet på det här hade han kommit på att vi faktiskt vid ett par tillfällen under tiden före 1982 hade en lägre inflationstakt än vad som var genomsnittet i industriländerna. Arne Gadd får försöka lära sig det här om han skall vara med i de ekonomiska debatterna också i fortsättningen.

Sedan medgav Arne Gadd att det hade gått litet hastigt i regeringen när det gällde att förbereda proposition 200. Jag frågade hur det går med exportdepositionen som handelshuset satt in på sina konton men där man haft rätt att återkräva beloppen från tillverkningsföretagen. Arne Gadd sade nu att han förutsätter att medlen är de tillverkande företagens. Jag hoppas att finansministern hörde vad finansutskottets ordförande sade – det räcker ju inte med att man förutsätter det, utan man får väl utfärda något slags föreskrift eller så. Men med det beskedet får man väl vara lugn på den punkten.

Till sist: Hur blir det med tidningsföretagen – kommer de att slippa inbetalningar på likviditetskonto?

Anf. 11 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) replik:

Herr talman! De regler som tillämpas här i kammaren när det gäller repliker hindrar mig att polemisera mot Björn Molin, men jag vill inledningsvis säga att jag inte tänker använda mig av de magistrala tonfall som fanns i hans behandling av finansutskottets ordförande.

Jag kan däremot hålla med Björn Molin på en annan punkt, nämligen om att man måste ge en nyanserad bild av den ekonomiska utvecklingen i landet. Jag vill i det sammanhanget ställa en fråga till Arne Gadd. Han sade som allmänt omdöme att den ekonomiska utvecklingen i Sverige är bra – t. o. m. mycket bra, tror jag han lät undslippa sig. Men, Arne Gadd, kan man

· verkligen isolera den ekonomiska utvecklingen från arbetslösheten? Hör inte också arbetslösheten till den ekonomiska utvecklingen? Kan vi verkligen fälla omdömet att den ekonomiska utvecklingen i landet är bra när vi har en så stor kvarstående arbetslöshet; också Arne Gadd förklarade sig ju helt införstådd med att man måste nedbringa den kraftigt.

Också på en annan punkt tycker jag att Arne Gadd var alltför optimistisk – jag tänker på uttalandena om investeringsviljan. När Arne Gadd säger att investeringsviljan är större än någonsin tidigare vill jag erinra om vad jag framhöll redan i mitt huvudförande: Även om de förutsägelser, de prognoser, som finns om en ökning av industriinvesteringarna under det här året slår in kommer de ändå bara upp till två tredjedelar av vad de var 1974; alltså för tio år sedan och under ett s. k. högkonjunkturår som påminde om det nuvarande.

Jag beklagar att utskottet inte har tillstyrkt vpk-förslaget om att de pengar som nu deponeras skall betalas tillbaka först om företagen visar upp realistiska investeringsplaner. Det hade varit ett bidrag till att öka investeringarna i landet.

Så bara kortfattat några ord om kommunernas svårigheter. Vad gäller de svårigheter som depositionerna och de nya reglerna skapar kommer kommunernas problem i främsta rummet. Jag vill erinra om att likviditetsindragningen betyder ett minus på 2 miljarder kronor för kommunerna. Det kommer ovanpå de 6 miljarder kronor som kommunerna redan har berövats genom att de har fråntagits beskattningsrätten för juridiska personer. Det kommer att skapa problem för en rad kommuner ute i landet. Denna negativa verkan av regeringens politik är det angeläget att riksdagen upphäver genom att bifalla vpk-reservationen på den här punkten.

Anf. 12 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Man kan känna oro för mycket här i livet. Ett orosmoment är om man får delta i den ekonomisk-politiska debatten eller inte. Både Björn Molin och jag har väl skäl att känna oro på den punkten. Jag skall inte ge mig in på att diskutera Björn Molins bakgrund i sammanhanget, men själv tar jag mig rätten att delta i den här debatten, och jag tror också att jag har en viss chans att få vara med även i fortsättningen.

Carl-Henrik Hermansson försökte tolka den del av mitt anförande som handlade om arbetslösheten så att den skulle kunna isoleras från ekonomin i övrigt. Självfallet anser jag inte det. Jag tvivlar på att någon enda socialdemokrat har sagt det. I varje fall har inte jag gjort det. Däremot förutsätter en full sysselsättning att vi har en fungerande ekonomi. Det arv som den nuvarande regeringen tog emot vid sitt tillträde 1982 var en arbetslöshet som vi tidigare inte har sett maken till här i landet. Det verkade också som om man helt och hållet hade tappat greppet över utlandsupplåningen. En god socialdemokratisk politik förutsätter att vi har kontroll över utlandsupplåningen och att vi över huvud taget behärskar ekonomin. Vi socialdemokrater i utskottet tycker att regeringen uppenbarligen har lyckats

Nr 168

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

ganska bra med det, naturligtvis med hjälp av den internationella konjunkturen.

Jag framförde ingen från kritik mot den nuvarande regeringen, Nils Åsling. Jag konstaterade att regeringen på bara ett och ett halvt år har lyckats göra hyggligt ifrån sig efter det som hände under de år då arbetslöshetstalen gick upp till 150 000 och då vi lånade 23 miljarder kronor från utlandet för att kunna betala det vi måste importera.

Det bekymrar mig sedan inte det minsta om ni är eniga eller oeniga inom den borgerliga oppositionen. Men nog kommer det att bli svårt för centerns ledamöter, Nils Åsling, att åka hem och berätta att partiet har samma grundsyn som moderaterna, trots att ni här i riksdagen redan har poängterat att de inte bryr sig om regionalpolitiken och livsmedelssubventionerna. Kan ni åka hem till era organisationer och berätta för dem att dessa två frågor inte längre är särskilt viktiga för centern? Jag gör en tyst prognos över hur reaktionen då blir inom den folkrörelsen.

Anf. 13 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Arne Gadd hade tydligen inte funnit något belägg för sina uttalanden om dagens sjunkande arbetslöshetssiffror eller att det skulle vara slut med statens utlandsupplåning. Han återkom i varje fall inte med något svar på mina frågor på dessa punkter.

Det finns i utskottsmajoritetens skrivning ett förord för stabila spelregler, något som vi från den borgerliga sidan har funnit det angeläget att ävge en särskild reservation om. Såvitt jag förstår är socialdemokraternas tal här bara tomt prat. Hur menar Arne Gadd att framläggandet av panikpaketet den 12 april med de stora omvälvningar av förutsättningarna för näringsverksamhet som det innebar, kan förenas med talet om stabila spelregler?

Ett favoritargument som Arne Gadd brukar använda är att borgerlig ekonomisk politik, särskilt moderat sådan, är fördelningspolitiskt orättvis. Men uttalanden av det slaget baseras på missvisande beräkningar. Man jämför t. ex. effekterna av utgiftsnedskärningar på enskilda hushåll med ett läge där över huvud taget ingenting förändras. Så ser det naturligtvis inte ut i verkligheten. Redan på kort sikt leder uteblivna besparingar till effekter på inflation, räntor, investeringar m. m., som betyder lika mycket för hushållen som besparingarna skulle ha gjort. Än värre är att på längre sikt fördjupar en sådan politik de ekonomiska problemen och hotar direkt välfärden.

Jag skall gärna medge att den borgerliga politiken kan ställa anspråk på omställningar och uppoffringar för enskilda människor. Men det är ändå ofrånkomligen så, att en minskning av de offentliga utgifterna och därmed budgetunderskottet är den enda möjliga vägen att undvika massarbetslöshet och hyperinflation längre fram i tiden. När vi arbetar från denna utgångspunkt är vi samtidigt angelägna om att skydda grupper som har svårt att möta nya påfrestningar. Redan under den borgerliga regeringsperioden strävade vi efter att kombinera nödvändiga sparåtgärder med särskilda insatser för de sämst ställda.

Jag har också många gånger i denna kammare framhållit att det stora

fördelningspolitiska problemet inte gäller avvägningen mellan nu yrkesverksamma människor utan mellan dagens och morgondagens generationer. När socialdemokraterna inte vill dra ner budgetunderskottet mer, som vi borgerliga förordar, utan fortsätter att låna utomlands i stor skala, då betyder det, Arne Gadd, att man dömer framtidens svenskar att begränsa sin levnadsstandard för att återbetala de konsumtionskrediter som vi nu tar upp därför att vi inte vill hålla vår förbrukning inom ramen för vad vi själva förmår göra rätt för.

Anf. 14 NILS ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Finansutskottets ordförande gjorde en värdefull precisering här nyss, när han sade att man inte kan isolera sysselsättningen från den ekonomiska politiken. Nej, det är riktigt, och det är ju det som är huvudinvändningen mot den socialdemokratiska ekonomiska politiken i dag – när man har misslyckats så kapitalt. Sverige har nu en högre arbetslöshet under högkonjunkturen än vi hade under de besvärliga lågkonjunkturår som de borgerliga regeringarna hade att bemästra. Det leder självfallet till slutsatsen att det måste vara något fel med den ekonomiska politik som nu bedrivs. Och det mest genanta är ju att det är en socialdemokratisk regering, som alltså gick till val på att man skulle pressa ner arbetslösheten. Det var det främsta vallöftet, och det är detta som man framför allt har misslyckats med att infria.

När Arne Gadd säger, med ett understatement, att den socialdemokratiska regeringen lyckats så relativt hyggligt, då måste jag säga att "relativt" är ett väldigt vidlyftigt begrepp i den socialdemokratiska vokabulären. Man har misslyckats med sin sysselsättningspolitik, som var det stora numret i valrörelsen 1982. Vem minns inte affischerna med löftet att avskaffa arbetslösheten? Och så är den högre än den var då. Vem minns inte vinterns löften om att pressa ner inflationen i år till det mål, 4 %, som man hade satt upp? Vi kan nu konstatera att inte heller det kommer att hålla. När Arne Gadd, finansutskottets värderade ordförande, säger att den socialdemokratiska regeringen lyckats så relativt hyggligt, så är det faktiskt en sanning med mycket stor modifikation.

Arne Gadd vill göra gällande att jag har anledning att vara orolig för att det föreligger enighet mellan de borgerliga partierna om den ekonomiska politiken. Han frågar hur jag skall förklara att vi är överens med moderaterna i deras syn på regionalpolitiken. Ja, det är egentligen inte mitt bekymmer. När det gäller en rad regionalpolitiska beslut här i kammaren är det socialdemokraterna och moderaterna som har hamnat på samma linje. Vi i centern driver vår linje med en aktiv regionalpolitik och för regional balans, också som ett viktigt inslag i stabiliseringspolitiken.

Anf. 15 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Vi tror att inte att det förslag till tillfälliga likviditetsindragningar som regeringen lagt fram kommer att få någon nämnvärd effekt på lönekostnadsutvecklingen och avtalsrörelsen. Men det är ändå viktigt att få

reda på litet grand om hur socialdemokraterna har tänkt sig att det skall fungera, och det är därför jag har frågat om effekten för tidningsföretagen.

Det står i finansutskottets betänkande 45 på s. 6: "Företag som erhåller stöd av samhället i någon form, t. ex. vissa tidningsföretag, bör, anföras det i propositionen, kunna befrias från skyldighet att betala in medel på likviditetskonto. Utskottet delar denna uppfattning."

Vi ställde i utskottet frågan om detta innebär att alla tidningsföretag som t. ex. får stöd från samhället i form av samdistributionsrabatt skall kunna befrias från skyldighet att betala in medel på likviditetskonto. Jag hoppas att Arne Gadd tycker att han har tid i sitt nästa anförande att svara på det.

Arne Gadd sade: Socialdemokraterna tog i arv en arbetslöshet som vi inte sett maken till. För att nu inte riskera att bli beskylld av kommunisterna för att vara magistral skall jag säga: Detta är ändå ett ganska egendomligt uttalande. Sanningen är ju den att socialdemokraterna själva slagit arbetslöshetsrekord, både i lågkonjunktur, år 1972, och i högkonjunktur, nu. Då är det väl konstigt att Arne Gadd säger att socialdemokraterna tog i arv en arbetslöshet som man inte sett maken till. Kunde ändå inte Arne Gadd – för att litet grand förbättra förutsättningarna för en meningsfull dialog – ta tillbaka *detta* orimliga påstående?

Anf. 16 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Man kan uttrycka sig på olika sätt när man skall söka skildra vad som hänt på ekonomins område i Sverige under de senaste två åren. Man kan säga, som socialdemokratiska talare brukar göra: Det går bra för Sverige. Man kan också uttrycka sig så här: Det går bra för exportindustrin och storfinansien, men det finns mycket stora problem för lönarbetarklassen i det här landet. Om man använder det senare uttryckssättet uttrycker man sig på ett realistiskt sätt.

Jag vill peka på att även arbetslösheten i hög grad är klassbunden. Det är inte de som har tjänat 150 miljarder på uppgången på fondbörsen sedan vi senast hade riksdagsval och fick ny regering här i landet som drabbas av arbetslöshet – även om en del av dem inte arbetar. De som drabbas av arbetslöshet är de som normalt tillhör lönarbetarklassen och nu ställs utan möjlighet att göra produktiva insatser.

Jag vill också peka på den stora betydelse som arbetslösheten har genom att den ytterligare skärper bristen på jämlikhet i det här landet. Vi känner från olika vetenskapliga undersökningar till det starka sambandet mellan arbetslöshet och ohälsa. Det har dokumenterats på flera håll, precis som hälsoförhållanden över huvud taget är klassbundna.

Arbetslöshet har, för de människor som drabbas av den, skapat fruktansvärda problem av både ekonomisk, social och medicinsk natur. Det är ett faktum, som ingen kommer ifrån, att arbetslösheten i de kapitalistiska länderna, i OECD-länderna, i dag uppgår till över 20 miljoner människor. Det är den största arbetslösheten sedan 1930-talets svåra kris. Det tyder på att nya metoder behövs för att komma till rätta med arbetslösheten.

Här ställdes nyligen frågan: Har det inte varit fel på den ekonomiska

politiken, när vi fortfarande har arbetslöshet i landet? Ja, kanske man både på socialdemokratiskt och på borgerligt håll borde fundera på ytterligare en fråga: Måhända är det fel på det ekonomiska system som ideligen skapar denna massarbetslöshet? Jag tror att den frågeställningen för oss närmare ett realistiskt betraktelsesätt.

Nr 168

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Anf. 17 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Lars Tobisson höll ett väldigt välskrivet anförande och även en replik – dock med den lilla bristen att han replikerade en del av mitt skrivna manus som jag inte anförde i kammaren. Därför vill jag nu replikera Lars Tobissons replik på vad jag alltså hittills inte sagt. Det gäller utlandsupplåningen.

Det är riktigt att staten kommer att låna en del utomlands i år. Däremot kommer Sverige som nation knappast att låna någonting alls. Om bytesbalansunderskottet i år beräknas till 1 miljard kronor i kompletteringspropositionens prognos, kommer Sverige faktiskt reellt att amortera en del av sin utlandsskuld redan i år, det andra regeringsåret efter det år när den utlandsbetalningsmässiga katastrofen var ett faktum.

Detta tycker jag faktiskt att regeringen bör ha en eloge för. Det innebär att vi snart kan föra en traditionsenlig socialdemokratisk politik och expandera så att alla får arbete. När det gäller denna ekonomiska politik, som den förts, finns det all anledning att konstatera att regeringen har skött sig bra hittills.

När det gäller frågorna om enighet och fördelningspolitik vill jag till Lars Tobisson säga att jag inte anförde socialdemokraternas utan centerns och folkpartiets syn på moderaternas fördelningspolitik. Jag kan också konstatera att Nils Åsling envisas med att påstå att här inte finns några problem eller motsättningar. Då vill jag säga – i likhet med en avhoppad liberal partiledare: Lycka till där hemma i Åse med att övertyga den egna bakgrunden när det gäller den jordbrukspolitik och den regionalpolitik som moderaterna för och som dagens centerpartister stöder.

Anf. 18 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Då detta riksmöte nu lider mot sitt slut, finns det anledning att försöka summera läget i den svenska ekonomin.

Först bör slås fast att den ekonomiska återhämtningen under 1983 och – som det nu tycks – också under 1984 är avsevärt starkare än vad någon av oss här närvarande förutspådde för ett år sedan. Regeringens prognoser då var tämligen försiktiga. Ändå fick vi av oppositionen höra att de var skönmålningar. Nu överträffar verkligheten skönmålningarna med bred marginal.

Under dessa båda år ökar industriproduktionen med sammanlagt 13 %. Näringslivets vinster fördubblas. Sammantaget leder det till en investeringsökning i år på – enligt vår försiktiga bedömning – 15 %. Andra prognosmakare anger ökningarna som är dubbelt så höga.

I fjol minskade bytesbalansunderskottet med två tredjedelar, och i år kommer vi enligt prognosen i den reviderade finansplanen att vara tillbaka i balans. Det betyder att vi inte längre ökar Sveriges utlandsskuld. Det var

utmärkt att finansutskottets ordförande klädde av Lars Tobisson en gång till i hans sifferövningar på denna punkt.

Budgetunderskottet har gått ned med över en fjärdedel, reallt sett, under de två senaste åren. Den samlade offentliga sektorns underskott är nu nere på nivåer som är normala för industriländerna - stort efter att i början av 1980-talet ha varit avsevärt större. Nationens nettosparande, som är ett viktigt mått på hur vi bygger framtidens välbefinnande, har fördubblats såsom andel av bruttonationalprodukten sedan 1982.

Uppenbarligen har vi på flera viktiga områden lyckats vända den negativa utveckling som förelåg under senare delen av 1970-talet och början av 1980-talet. De farliga restriktioner för vår möjlighet att återvinna den fulla sysselsättningen som utgörs av underskotten i utrikeshandel och statsbudget börjar nu komma under kontroll.

Detta är fakta. De går inte att komma runt. Det är därför med viss bedrövelse, herr talman, som jag har lyssnat på de borgerliga partiföreträdarna här i dag. Fortfarande hävdar de i långa stycken - och än mer i sina reservationer till finansutskottets betänkande - att vi är på väg käpprätt åt skogen. Och i den mån några som helst ljusglimtar kan skönjas, har de uppnåtts trots den förda regeringspolitiken.

Det är framför allt på två områden som kritiken förefaller särskilt tillrättalagd för oppositionens politiska syften. Det gäller orsakerna till dels förbättringen av utrikeshandeln, dels nedgången av budgetunderskottet.

När det gäller bytesbalansen hävdar de borgerliga att förbättringen enbart beror på den internationella konjunkturuppgången. Jag hörde visserligen i inläggen här att även devalveringarna 1981 och 1982 skulle ha spelat en viss roll. Men fakta är i alla händelser att Sveriges export av bearbetade varor till OECD-området i fjol ökade med hela 13,5 %. Den totala marknadstillväxten för dessa varor var emellertid bara 4,5 %. Det betyder att två tredjedelar av exportökningen berodde på ökade marknadsandelar, vilket i sin tur är en följd av ett förbättrat konkurrens- och kostnadsläge.

För i år beräknas exportökningen av bearbetade varor till OECD-området bli nästan lika hög som i fjol, 11,5 %, varav mer än hälften beror på att svensk industri fortsätter att ta marknadsandelar utomlands. Det tyder på att devalveringseffekten ännu inte är uttömd. Därför vore det, herr talman, en välgärning om vi åtminstone på denna punkt kunde slippa höra att vi lever enbart på en internationell konjunkturuppgång.

Då det gäller budgetunderskottet skriver den borgerliga oppositionen i sina reservationer att den förbättring som vi nu kan se blott och bart är en följd av att löneavtalen har blivit för höga samt av en rad engångseffekter, som inte har någon långsiktig betydelse. Man påstår också att den nedgång i underskottet som nu förutses beror på att underskottet för det förra budgetåret blåstes upp på konstlad väg.

Låt mig först påminna herrar Molin, Åsling och Tobisson om att ingen av er, då underskottet för 1982/83 först beräknades till ca 90 miljarder, påstod att det var en "upplåst" siffra, som sedan naturligen skulle minska. Tvärtom framhöll ni både då och för innevarande budgetår att regeringsprognosen i

själva verket var en rejäl underskattning av budgetunderskottet. Adelsonh menade att vi i rask takt närmade oss 100 miljarder, och för ett år sedan visste Bengt Westerberg att underskottet för nästa budgetår skulle hamna på över 110 miljarder kronor. Er insikt om regeringens taktik att blåsa upp underskotten verkar därför en smula senkommen – och därför inte heller särskilt trovärdig.

En annan tes som oppositionen driver är att nedgången av budgetunderskottet beror på för höga löneavtal. Vi har tidigare sagt och jag måste upprepa det, att lönesumman för 1984 inte reviderats upp med mer än en och en halv procentenhet jämfört med beräkningen i januari. Denna justering har i sin tur, som framgår av kompletteringspropositionen, medfört att statens inkomster från inkomstskatter och arbetsgivaravgifter skrivits upp med knappt 4 miljarder kronor. Samtidigt ökar emellertid statens utgifter för löner jämfört med tidigare beräkningar, varför nettoförstärkningen på statsbudgeten de facto är mindre än så. Att försöka förklara en skillnad på 40 miljarder mellan de tidigare borgerliga katastrofscenarierna för budgetutvecklingen och nuvarande beräkning av vad som hänt i avtalsrörelsen låter sig alltså inte göras.

Man försöker i de borgerliga reservationerna likna den tillfälliga förstärkning av statsinkomsterna som följde på kostnadskrisen 1975–1976 med dagens situation. Jag tycker att det är mindre lyckat att göra det. Det finns nämligen en avgörande skillnad mellan läget 1976 och läget i år, och det är vad som händer på utgiftssidan. Medan de offentliga utgifterna under 1970-talet ökade med 6 % per år i reala termer, är årets ökning bara en tiondel därav eller 0,6 %.

Låt mig i detta sammanhang, herr talman, påpeka ett besynnerligt inslag i den borgerliga kritiken av den ekonomiska politiken. De borgerliga kritiserar regeringen och riksdagsmajoriteten för att vi inte skulle "spara" tillräckligt. De tycks ha satt likhetstecken mellan s. k. sparpaket och en återhållsam utgiftspolitik. Men någon sådan likhet finns inte – snarare är det tvärtom. Jag skulle nämligen vilja påstå att de tidigare regeringarnas återkommande sparpaket – som f. ö. inte gav några resultat i form av minskade budgetunderskott – var ett tecken på att man förlorat greppet över det grundläggande budgetarbete som en regering har att utföra. Därför fick man i panik och i efterhand försöka rätta till det skenande underskottet med hjälp av en rad s. k. sparpaket. Det var ju så det gick till. Det är det vi har undvikit – vi har tagit ett mycket fast grepp om budgetprocessen och redan i regeringens budgetarbete stoppat för snabba utgiftsökningar. Därigenom slipper vi att gå efter annan komma till riksdagen med s. k. sparpaket. Jag undrar om inte de här lamentationerna över att vi inte föreslår besparingar bara visar att de borgerliga partierna fortfarande inte begripit hur en effektiv budgetpolitik bör bedrivas.

Jag kan inte komma till någon annan slutsats än att vändningen till det bättre i svensk ekonomi har varit stark och avsatt gynnsamma resultat på de flesta områden.

Det är framför allt på en punkt som vi har anledning att knyta

förhoppningar inför framtiden, och det gäller den mycket energiska och vitala reaktion på devalveringen som svensk industri visat. Detta har väckt allmän överraskning. Det tyder på att svenskt näringsliv kan ha överunnit 1970-talets strukturkriser i betydligt högre grad än vi tidigare trott. Den industri som överlevde kriserna på 1970-talet är väl rustad och står väpnad med konkurrenskraftig teknik. De gamla krisbranscherna har skalats ned i en omfattning som i knappast något annat land i Västeuropa. Vi kan alltså säga att svenskt näringsliv har klarat av en stor del av den plågsamma strukturomvandling som åtskilliga länder i vår omvärld fortfarande har framför sig och som kan studeras i stor och tragisk skala i de franska stålarbetarnas motstånd i Lorraine och i den engelska gruvarbetarkonflikten.

Det verkar därför som om vår industriella potential och slagkraft nu är stor. Det finns anledning att vara tämligen optimistisk inför industrins möjligheter att hävda sig i den internationella konkurrensen under kommande år. Den nyss framlagda långtidsutredningen tyder också på att vi, om vi lyckas både utnyttja den potential som finns och bygga ut den vidare, har mycket goda möjligheter att före decenniets utgång uppnå både full sysselsättning och stabil finansiell balans.

Detta vilar på en alldeles avgörande förutsättning, nämligen att vi kan bevara den goda konkurrenskraft som vunnits i svenskt näringsliv. Därmed kommer inflationsbekämpningen och lönebildningen i centrum för den ekonomiska politiken.

Vi får nämligen inte av årets förbättring av bytesbalansen dra slutsatsen att vi inte längre behöver vårda oss om kostnadsläget. Vi befinner oss fortfarande i en situation med svag inhemsk efterfrågan, hög arbetslöshet och låga investeringar. Vid en starkare inhemsk utveckling – vi väntar en sådan, och vi arbetar för att den skall inträffa – med stora investeringar, låg arbetslöshet och växande reallöner skulle importen vara mycket högre än i dag. Det betyder att vi fortfarande har ett strukturellt underskott i vår bytesbalans, som inte syns nu men som skulle komma fram i ett fullsysselsättningsläge, och att det krävs flera års bevarad konkurrenskraft för att vi skall lösa det problemet.

Vidare är en nedgång av inflationen en förutsättning för att vi skall kunna få bukt med arbetslösheten. Visserligen har vi brutit den snabba ökningen av arbetslöshetstalen, men jag håller med dem som i denna debatt har sagt, att arbetslösheten icke desto mindre fortfarande är mycket hög med hänsyn till att vi fortfarande befinner oss i en konjunkturuppgång. För att den skall kunna pressas tillbaka innan konjunkturen vänder nedåt igen krävs att konkurrenskraften bevaras och den offentliga sektorns finanser fortsätter att förbättras. Om inflationen fortsätter att ligga högt, kommer vi efter hand att förlora vår återvunna konkurrenskraft och än en gång försvaga de offentliga finanserna. Det är oundvikligt att det får negativa konsekvenser för sysselsättningen. Skulle vi gå in i nästa konjunkturedgång – som gissningsvis kommer någon gång 1986–1987 – med en hög arbetslöshet redan i utgångsläget, bäddar vi för utomordentligt svåra problem under åtskilliga år framöver.

Jag skulle här faktiskt vilja instämma i ett inslag i Lars Tobisson

anförande, nämligen hans varning för att konflikterna på den västtyska arbetsmarknaden kan försvaga och i värsta fall omintetgöra den ekonomiska återhämtning som nu är på väg i Västeuropa. Den varningen är faktiskt befogad. Men Lars Tobisson drar helt felaktiga slutsatser av det som händer i Förbundsrepubliken Tyskland. Han tycks inte förstå att de tyska metallarbetarnas strejk är en strejk mot arbetslösheten, en reaktion som tvingats fram av den konservativa regeringens politik, vilken lett till en arbetslöshet i Västtyskland på nästan 10 %. I stället applåderar han den politiken och rekommenderar att samma slags arbetslöshetsskapande politik skall börja bedrivas i Sverige. Jag tycker att det är synd att de svenska moderaterna, när de nu kan se ett åskådningsexempel framför sig på vad en hög och bestående arbetslöshet kostar även ett starkt samhälle som det västtyska, inte drar andra slutsatser beträffande sin egen inställning till den ekonomiska politiken i Sverige.

Skulle vi inte lyckas med inflationsbekämpningen kommer även vår finansiella balans att påverkas negativt. Att budgetunderskottet nu minskar beror i hög grad på den tillväxt som vi har. Men när nästa nedgång kommer ökar trycket på statsutgifterna automatiskt genom en försvagad arbetsmarknad, samtidigt som skatteunderlaget stagnerar. Får vi en inflationsutveckling som spår på de offentliga utgifterna och ökar arbetslösheten, kommer det att slå hårt mot statsfinanserna, och vi riskerar återigen ett ökat budgetunderskott.

Av alla dessa skäl, herr talman, är det av avgörande vikt att vi kraftigt dämpar den inhemska pris- och kostnadsutvecklingen. Devalveringen har, som framgått av vad jag här har sagt, gett oss en unik chans att finna en väg ut ur den ekonomiska krisen. Men skall vi kunna ta den chansen måste vi radikalt bryta det mönster för kostnadsbildningen som under 1970-talet drev fram den ena devalveringen efter den andra.

Många faktorer medverkar i år till att prisstegringarna dämpas. Den importerade inflationen har blivit lägre, produktiviteten i företagen stiger mycket snabbt, och regeringens program för avindexering av offentliga utgifter börjar ge resultat. Nedgången av budgetunderskottet och omläggningen av kreditpolitiken gör också att sedelpressarna inte alls rullar så snabbt längre.

Däremot inger utvecklingen på löneområdet oro inför framtiden. Enligt de bedömningar vi nu kan göra blir den totala ökningen av lönekostnaderna 7,5 % för hela ekonomin mellan 1983 och 1984. Det är visserligen högre än de 6 % som regeringen angett som förenliga med målet för inflationsbekämpningen, nämligen att under loppet av 1984 bringa ned inflationen till 4 %. Men avvikelserna är knappast någon katastrof. Den innebär att inflationen kan komma att hamna någon procentenhet över den målsatta nivån, vilket trots allt måste ses som en framgång, eftersom inflationstakten i fjol låg på 9,5 % och i år nästan halveras.

Såvitt nu kan bedömas leder kostnadsutvecklingen under 1984 inte heller till att industrins kostnadsförhållande gentemot utlandet försämrats. Tack vare en kraftig ökning av produktiviteten i svensk industri – det gäller då produktio-

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

nen per arbetstimme – ser det ut som om kostnadsläget gentemot de viktigaste industriländerna genomsnittligt sett t. o. m. skulle fortsätta att förbättras i år, trots att kostnaderna i Sverige stiger mer än i andra länder. Men det finns variationer i det här avseendet. Gentemot Västtyskland uppstår en ytterligare försämring i vad det gäller det relativa kostnadsläget. Dock har effekterna av den pågående arbetsmarknadskonflikten där inte medräknats.

Däremot finns det uppenbara risker för att årets avtalsrörelse skapat sådana förutsättningar för kostnadsutvecklingen nästa år och även åren därefter att inflationen på nytt blossar upp – detta av tre skäl:

1. I flera av de avtal som nu slutits finns betydande s. k. överhäng för 1985. Lönehöjningarna har en sådan tidsmässig profil att de driver upp kostnader nästa år, även i de fall avtalen bara gäller för 1984 eller de första månaderna in på 1985. Det finns exempel på avtal som leder till lönehöjningar 1985 på inte mindre än 6 % men som formellt bara gäller 12–13 månader. I andra avtal finns liknande överhäng ända in på 1986. Det betyder att vi vältrar pris- och kostnadsstegringarna framför oss.

2. Många avtal har löne- och förtjänstutvecklingsgarantier. Det innebär att försök från industriarbetarna att få del av de goda vinsterna och den stora likviditeten i industrin genom lokala påslag kommer att driva upp den allmänna lönenivån ytterligare. Det kommer att hårt drabba de branscher som saknar industrins betalningsförmåga.

3. Arbetsgivarna har uppenbarligen lyckats i sin föresats att bryta samordningen. Löptiden för de olika avtalen är högst varierande. Några löper ut vid årsskiftet 1984-1985. De flesta löper ut under vintern eller våren 1985, och några sträcker sig över hela nästa år.

Den här kombinationen av stora överhäng, omfattande kompensationsklausuler och varierande avtalsperioder är utomordentligt illavarslande. Risken är uppenbar att år 1985 blir ett år med en kontinuerlig avtalsrörelse där kostnadsnivån pressas högre och högre – med åtföljande negativa resultat för inflation och sysselsättning.

I syfte att förhindra att det inträffar, har regeringen föreslagit resp. vidtagit en rad åtgärder för att begränsa prisstegringarna i år och för att skapa bättre förutsättningar för en dämpning av pris- och kostnadsutvecklingen framöver. Det rör sig om prisstopp, hyresstopp, stopp för utdelningshöjningar samt likviditetsindragningar från näringslivet i syfte att hålla nere inflationstrycket.

Vidare har regeringen uppmanat arbetsmarknadens parter att överlägga om hur nya förutsättningar för löne- och prisbildningen under 1985 och framgent skall kunna skapas, så att grunden läggs till en varaktig nedgång av inflationen.

En redovisning av vad de här överläggningarna gett för resultat gavs av arbetsmarknadens parter i förgår.

Det framkom då att organisationerna delade regeringens uppfattning i ett grundläggande avseende, nämligen att det finns ett starkt behov av nya och bättre förutsättningar för löneförhandlingar och lönepolitik i Sverige.

Parterna har också inlett ett arbete för att sondera möjligheterna att uppnå sådana förbättringar. Bl. a. har löntagar- och arbetsgivarorganisationerna gemensamt börjat studera konsekvenserna av hittills tillämpade modeller för lönebildningen för att se om en ny och till dagens förutsättningar bättre anpassad modell kan byggas upp. Regeringen anser att det är ett viktigt framsteg att detta arbete och detta samtal har kommit i gång. Det tyder på att insikten om lönebildningens stora betydelse för inflation och sysselsättning är fast etablerad hos alla parter på arbetsmarknaden.

Parterna framförde också sin åsikt att ett arbete av det här slaget ofrånkomligen måste ta en viss tid. Arbetstagarorganisationerna ansåg för sin del att arbetet måste inriktas på löneförhandlingarna för 1986.

Regeringen har förståelse för att diskussionerna om den framtida inriktningen och formen för löneförhandlingarna tar tid.

Men trots att arbetsmarknadens parter visat en vilja att ta itu med de problem som uppstått under de senaste årens avtalsförhandlingar, måste regeringen konstatera att riskerna kvarstår för en inflationsskapande löneutveckling 1985. Därför har vi uppmanat parterna att ta ställning till regeringens förslag om att söka en norm för lönehöjningen 1985, så att den maximeras till 5 %. Därvid bör också besked lämnas om hur parterna avser att en sådan begränsning av lönestegringen skulle kunna uppnås. Vi har bett att få svar vid vårt nästa möte den 26 juni.

Enligt vår mening skulle de allra flesta i vårt samhälle vinna på en uppgörelse i dessa frågor. Få kan ha någon glädje av att inflationen på nytt börjar härja när det gäller inkomster och sparande så att den ekonomiska upphämtningen avbryts. Under alla förhållanden måste regeringen vidta de åtgärder som kan bidra till att förhindra att något sådant händer.

Björn Molin krävde i sitt anförande besked om de gruvliga planer på tvångsingripande mot arbetsmarknadens parter som regeringen enligt honom går och bär på. Herr Molin ansåg att det nästan är en demokratisk skyldighet för oss att redovisa sådana planer. Låt mig då klargöra att när regeringen väl har tagit ställning till detta kommer den att fullgöra sin redovisningsskyldighet, men icke dessförinnan.

Herr talman! Oppositionspartierna har med stora åthävor dödförklarat regeringens ekonomiska politik. De har tagit i så pass att det närmast ter sig som en skyldighet för oppositionen att komma med ett mycket handfast och konkret alternativ till den här politiken. Det har man inte gjort.

Arne Gadd har på ett övertygande sätt visat på motsättningarna mellan de borgerliga partierna i vad det gäller den ekonomiska politiken, skattepolitiken och utgiftspolitiken samt på att det är omöjligt att av detta åstadkomma någonting som åtminstone skulle kunna likna en samlad ekonomisk politik. Det hindrar icke Nils Åsling från att förundra sig över att regeringen inte har "nappat" på oppositionens alla fina förslag till besparingar i statsbudgeten. Ja, om han med detta avser centerns förslag, har han uppenbarligen inte förstått innebörden av dem. Från centerpartiets sida påstår man att underskottet skulle minska, jämfört med regeringens budget, med 9 miljarder om deras förslag genomfördes. Det är, tyvärr, tvärtom. Om man

sakligt granskar centerpartiets motionsförslag, visar det sig att det underliggande saldot inte alls skulle förbättras, i förhållande till regeringens förslag. Det kassamässiga, faktiska saldot skulle försämrats med ungefär 7 miljarder om vi "hoppade på" Nils Åslings budgetpolitik. Jag skall kort redogöra för orsakerna. De är faktiskt belysande.

Centern säger nej till regeringens förslag om en samordnad uppbörd av källskatt och socialavgifter, vilket ger mycket stora kassamässiga effekter nästa budgetår. Man överdriver mycket kraftigt besparingseffekterna av sina nedskärningsförslag i fråga om sjukförsäkringen samtidigt som man underskattar kostnaderna när det gäller centerns förslag om en upprustning av SJ. Man har, precis som tidigare, grovt överdrivit effekterna av vad man kallar förtida inlösen av mindre bostadslån. I det avseendet har man helt häpnadsväckande glädjekalkyler. Dessutom har man i betydande grad räknat sig till godo budgetförstärkningar som redan finns i regeringens budgetförslag. Jag har ett litet råd till Nils Åsling: I stället för att gå omkring och vara förundrad över regeringen borde han försöka få litet ordning och reda på centerns budgetpolitik. Det är litet genant att ett stort riksdagsparti kan åstadkomma ett sådant mischmasch som centerns budgetmotioner är.

Björn Molin var ute på samma galeja. Han sade att folkpartiet har ett förträffligt alternativ. Folkpartiet skulle kunna åstadkomma ett budgetsaldot som är 10 miljarder starkare än regeringens. Men Björn Molin, som i debatter brukar försöka vara hederlig, kunde ha lagt till att detta förvisso icke uppnås budgetåret 1984/85. Det är högst oklart när man skulle kunna uppnå en så stor besparing. Om man skulle göra en kalkyl för budgetåret 1984/85 av folkpartiets förslag, skulle det vid vår granskning innebära att det underliggande saldot möjligen skulle förbättras med någon miljard nästa budgetår, men det kassamässiga saldot skulle försämrats med 6 miljarder.

Vi har ofta i debatter om budgetpolitik olika meningar om innebörden i regeringens resp. oppositionens förslag, men aldrig någonsin, herr talman, har vi haft så enorma skillnader, på mellan 10 och 15 miljarder kronor, i bedömningen av vad oppositionen står för och vad vi anser att deras alternativ innebär.

Jag kan konstatera, att om det finns något borgerligt alternativ till regeringens ekonomiska politik, är det motsägelsefullt och svagt. Det är litet trist, för jag tror att det gör våra debatter väldigt litet upplysande. Det blir ännu mera besvärande när tomheten i oppositionens politik måste döljas av en desto vildsintare retorik.

För detta bär i första hand moderata samlingspartiet skulden – och i synnerhet dess ordförande. Lars Tobisson borde egentligen vara glad över att han bara är en blek kopia av Ulf Adelsohn. Herr Adelsohn har under de gångna åren demonstrerat en förbluffande inkompetens på det ekonomiska området, som han avslöjat bl. a. genom en lång rad märkliga påståenden om den ekonomiska utvecklingen och den ekonomiska politiken. Eftersom han gett dessa påståenden mycket stor publicitet – större publicitet än Lars Tobisson någonsin kan få – kan det vara befogat att jag nu erinrar kammarens ledamöter om vad Ulf Adelsohn har sysslat med de senaste 18 månaderna.

När herr Adelson var statsråd och själv var med och bestämde över statsbudgeten ökade budgetunderskottet med mellan 10 och 15 miljarder kronor per år. Efter regeringsskiftet 1982 har underskottet minskat betydligt – till nästa budgetår med 20 miljarder. Detta har helt undgått herr Adelson, såvitt jag förstår. Nu anser han att underskottet är mer katastrofalt än någonsin. Han har beskrivit följande utveckling. Efter valet påstod herr Adelson att den nya regeringen i ett slag ökade underskottet med 30 miljarder. Han sade att den borgerliga regeringens besparingsarbete – det som drivit upp underskottet från 4 till 87 miljarder – var "tillspillogivet". När jag presenterade regeringens första budgetförslag, i januari 1983, hävdade herr Adelson att den minskning av underskottet som där redovisades bara var en "from förhoppning"; i verkligheten skulle det stiga ytterligare. Herr Adelson deklarerade att "aldrig tidigare kommer det att gå snabbare utför än under detta första socialdemokratiska regeringsår sedan 1976". Alldeles bortsett från herr Adelsons något besynnerliga språkbehandling vet vi nu vad den prognosen är värd.

Helt oberoende av fakta och helt oberoende av vad jag skulle kalla för normal ekonomisk analys har herr Adelson fortsatt i samma stil. I fjol påstod han att vi bara hade nio år kvar till den statsbankruttens dag då räntorna på statsskulden skulle uppgå till 100 % av statsinkomsterna. Den faktiska utvecklingen är att räntornas andel av statsinkomsterna i år minskar med en sjättedel.

Då regeringen presenterade sin proposition om vissa ekonomisk-politiska åtgärder i fjol höstas, hov herr Adelson upp sin stämma igen. Han sade att propositionen var "ett monument över Feldts nederlag". Han påstod att de offentliga utgifterna skulle stiga snabbare än någonsin, att skattetrycket skulle skärpas kraftigt och att de offentliga utgifterna 1984 skulle uppgå till 70 % av bruttonationalprodukten. Sanningen är att de offentliga utgifternas andel av bruttonationalprodukten nu minskar, medan de under den borgerliga regeringsperioden ökade med 3 procentenheter per år. Skattetrycket är faktiskt i år inte högre än under de år då herr Adelson lyckliggjorde Sverige som kommunikationsminister.

Herr talman! Jag borde kanske vara ledsen över att jag tar upp kammarens tid med att påminna om vad moderatledaren i olika sammanhang hävt ur sig. Men jag ser det som ett nödvändigt renhållningsarbete. Herr Adelson har fört in en ny ton i den svenska politiska debatten. Han har vulgariserat den, och han drar sig inte för att dölja sin okunnighet bakom en rad tvärsäkra påståenden och vildsinta utfall, som han hoppas skall vara bortglömda den dag då verkligheten konfronteras med alla hans uttalanden. Jag kan bara göra den bedömningen att Ulf Adelson inte är intresserad av att föra en saklig debatt om svensk ekonomi och svensk ekonomisk politik, utan här liksom på andra områden är hans främsta politiska taktik att skrämja och spela på fördomar.

Från snävt socialdemokratiska synpunkter är naturligtvis herr Adelson en välkommen figur på den politiska scenen. Han personifierar på ett utmärkt sätt den s.k. nyliberalismen. Vi kunde inte önska en bättre

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

representant för denna.

Ändå önskar jag att herr Adelsonhs inflytande över den borgerliga politiken och de borgerliga partiernas agitation skulle minska. Om herr Adelsonh har jag inget hopp. Men jag välkomnar – och vill stimulera – de försök att bryta sig ut ur den moderata hegemonin som centern och folkpartiet har gjort denna vår. Jag tror nämligen att människorna i vårt land skulle vilja se en ärlig vilja från riksdagspartierna att samla nationen i arbetet på att betvinga inflationen och arbetslösheten. På en rad punkter är vi nämligen ganska ense om de problem vi har att lösa och de mål vi måste uppnå.

Sverige behöver nu mest av allt enighet och arbetsro för att vi skall kunna förvalta den chans vi har fått till ekonomisk tillväxt och en stabil ekonomi, som kan ge oss den fulla sysselsättningen tillbaka. Det ankommer naturligtvis på regeringen att skapa de politiska förutsättningarna för att nå dessa mål. Men det skulle otvivelaktigt underlätta om oppositionspartierna i denna kammare kunde söka mer konstruktiva lösningar och upphöra med den ganska ofrukt samma kampanj som de nu excellerar i.

Våra ekonomiska problem är sannerligen stora nog ändå utan att de behöver förvanskas och förgrovas i den politiska debatten.

Anf. 19 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Efter att ha lyssnat till finansministern – åtminstone den första delen av hans anförande – måste jag ställa frågan: Hur kan han vara så sangvinisk, så lättsinnigt optimistisk? Påverkas han inte alls av vad hans intervjuare Berndt Ahlqvist skriver om den vilda färden mot bräddjupet eller av att Klas Eklund känner fjärlar i magen? Det verkar inte så.

Under förmiddagen har jag suttit i min bänk och bläddrat i Kjell-Olof Feldts intervjubok. Jag är inte säker på att den kommer att rosa marknaden lika mycket som finansministern gör i boken. Jag tycker att det kanske är litet orättvist att han i sina samtal med herrar Ahl- och Engqvist är så öppenhjärtig och gör medgivanden som jag aldrig hört när han och jag talats vid.

Efter Kjell-Olof Feldts uttalanden i boken lär det inte längre gå att tala om vanstyre under de borgerliga regeringsåren. Finansministern medger ju att de ekonomiska problemen grundlades långt tidigare, under socialdemokraternas maktinnehav, och han kritiserar nu den egna oppositionspolitiken och vissa långtgående löften under valrörelsen.

Det blir säkert många tillfällen att återkomma till de sanningar som finansministern så plötsligt uttalar om den socialistiska näringspolitikens misslyckande och kapitalismens fördelar, om det alltför hårda skattetrycket och om värdet av privata alternativ för barnomsorg och vård.

Jag skall nu nöja mig med att beröra den i dag så aktuella frågan om lönebildningen. Vi moderater brukar ju anklagas för att lämna löntagarna i sticket om löneutvecklingen blir för snabb och arbetslösheten därför stiger. Socialdemokraterna däremot går in med AMS-insatser, företagsstöd och i sista hand devalveringar. Men nu får vi ett bestämt besked: "Vi kommer inte att göra några fler devalveringar, även om löneutvecklingen överskrider

gränserna för vad ekonomin tål. Ingen regering kan garantera sysselsättning-
en oberoende av hur parterna på arbetsmarknaden betar sig." – Vi tycks ha
blivit överens.

Finansministern beklagar också de alltför små löneskillnaderna i offentlig
tjänst. Men hur kunde han då själv medverka till att de offentliga löneavtalen
i år åter gavs utjämningsprofil?

Kjell-Olof Feldt vill framstå som pragmatiker. Han är så angelägen att
verka principlös att han framstår som hållningslös. Jag antar att det är ett
offer på den politiska taktikens altare. Det gäller att hålla kvar de väljare som
hotar att drivas bort av högervinden. Detta leder emellertid fram till en fråga
av största betydelse. Att den politik som anges i intervjuboken är den Feldt
själv tror på förefaller sannolikt. Men är det den politiken, eller den i
väsentliga avseenden diametralt motsatta politiken i den reviderade finans-
planen, som han i egenskap av finansminister avser att driva?

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av
kammarens förhandlingar.

Anf. 20 NILS ÅSLING (c) replik:

Fru talman! När det gäller centerns budgetalternativ skulle jag vilja be
finansministern att tala med partivännerna i de olika utskotten, som har
behandlat centerns skilda besparingsförslag. Där tar man förslagen på allvar.
Tala med det egna folket, och sluta med denna dubbla bokföring! Det finns
någonting som heter dubbel italiensk bokföring, men finansministern har
minsann en dubbel socialdemokratisk bokföring. Sopa först rent framför den
egna dörren, innan finansministern angriper centern för de budgetalternativ
vi har framfört!

Jag blev litet förvånad över finansministerns sangviniska resonemang
beträffande inflationsbekämpandet. Borde inte finansministern – som har
lanserat det inflationsmål på 4 % för detta år som enligt alla tecken kommer
att haverera – med större allvar och skärpa föra diskussionen om hur
inflationsbekämpandet skall gå vidare?

Jag fick det bestämda intrycket när finansministern i dag talade från
riksdagens talarstol att också finansministern är på flykt från det inflations-
mål regeringen ställt upp för 1985. Det är en så defensiv attityd som
finansministern här har gett uttryck för beträffande inflationsbekämpandet –
en attityd som faktiskt överraskar mig. Finansministern är ändå en riktigt
ståndaktig tennsoldat när det gäller att slå vakt om samhällsekonomin.
Därför beklagar jag den passiva attityd till inflationsbekämpandet som vi har
fått bevittna här i dag.

Jag vill gärna tacka finansministern för att han i dag officiellt har erkänt att
de strukturinsatser i svensk industri som gjordes under de borgerliga
regeringarnas dagar nu bär rik frukt. De har gett svensk industri en utmärkt
situation när konjunkturen vänt och tillväxten i världsekonomin har gjort det
möjligt att gå på exportoffensiv. Det är bra att det erkännandet kommer.
Detta bäddar för fortsatta insatser i bästa samförstånd på detta område.

Jag vill att finansministern här i kammaren i dag preciserar socialdemokratiens inställning till sysselsättningspolitiken. Är arbete åt alla fortfarande ett centralt mål för socialdemokratin? Den höga arbetslöshet vi har under detta högkonjunkturår måste ge intrycket att socialdemokratin övergett detta mål och att det är andra prioriteringar som gäller, även i finansdepartementet. Jag får därför be om en precisering av var socialdemokratin står i det avseendet.

Anf. 21 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Jag tyckte nog att finansministern var litet slarvig när han beskrev skillnaderna mellan regeringens och folkpartiets budgetalternativ. Vi har hela tiden påpekat att den positiva effekten av vårt budgetalternativ, på ca 10 miljarder kronor, inte uppkommer det budgetår som börjar den 1 juli i år, utan att det gäller den samlade långsiktiga effekten på det underliggande budgetunderskottet. Vi har tidigare varit ense om att det som är viktigt att diskutera när det gäller budgetsaldot är det underliggande budgetunderskottet, inte det kassamässiga.

Kjell-Olof Feldt talade om att det var en skillnad på 40 miljarder kronor, och det finns därför anledning att påminna om att det underliggande budgetunderskottet alltså är högre i dag än vad det var när vi lämnade ifrån oss regeringsmakten. Då hade man anledning att räkna med att underskottet för 1982/83 skulle bli ca 75 miljarder kronor, och det underliggande budgetunderskott som man nu räknar med för nästa budgetår ligger på ca 80 miljarder kronor. Det finns alltså behov av fortsatta besparingar, och därför tycker jag inte att regeringen har anledning att skryta så mycket över vad man har gjort när det gäller budgetpolitiken.

I dagens huvudfråga, nämligen vad man skall göra för att undvika stora lönekostnadsstegringar under 1985 som leder till att inflationen rakar upp i höjden, vill regeringen inte ge något svar. Jag ställde en hel serie frågor om detta, bl. a. dessa: Förberedde man någon typ av tvångslagstiftning? Finns det förberedda förslag om ändrade skatteregler?

Finansministern säger nu helt sonika att han inte tänker ge riksdagen något besked. Men, fru talman, är det inte riksdagen som bestämmer i dessa frågor? Eller har finansministern och statsministern gjort en arbetsfördelning, så att det är statsministern som kommer att lämna detta besked och finansministern inte vill förta nyhetsvärdet i statsministerns tal? Det kan jag i så fall godta som en förklaring, men jag kan definitivt inte godta att Sveriges riksdag i den avslutande ekonomiska debatten inte skall få ett besked om vad det är för tvångsåtgärder riktade mot arbetsmarknadens parter som regeringen avser att genomföra.

Det är svårt att bli klok på Kjell-Olof Feldt. Han visar upp så många olika ansikten: ett ansikte här i riksdagen, ett annat ansikte i den omtalade boken och uppenbarligen ett tredje ansikte i det anförande som han höll på ICA-Hakons bolagsstämma som jag har läst ett referat av. Det var ett mycket sympatiskt ansikte som finansministern visade upp där. Han visade både en medvetenhet om de grundläggande problemen i svensk ekonomi och en

generositet mot tidigare regeringar för vad de har gjort och vilka positiva effekter som deras insatser har lett till. Det är något som vi sällan får uppleva här i kammaren.

Nr 168

Fredagen den
8 juni 1984

Anf. 22 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) replik:

Fru talman! Debatten har under den senaste timmen nått en nivå där rallarsvingarna dominerar. Med talmannens tillåtelse skall jag be att få avstå från att delta i den matchen och i stället återvända till en sakfråga som jag tog upp i mitt inledningsanförande. Det gäller den helt avgörande frågan om Sveriges internationella beroende.

Jag behandlade i mitt anförande bl. a. frågan om ökningen av Sveriges internationella beroende under de senaste årtiondena. Det är ett beroende som först och främst är institutionellt betingat. Bl. a. Internationella valutafonden – som vi lär ha på besök i Sverige just i dagarna – anser sig ha rätt att blanda sig i ländernas ekonomiska politik.

Men beroendet är också vad man kan kalla strukturellt betingat. Handelsberoendet har kraftigt ökat samtidigt som vår utrikeshandel är starkt koncentrerad vad gäller länderfördelningen.

Jag tog särskilt upp Förenta staternas s. k. embargo politik, som innebär att permanenta försök görs att bestämma den svenska utrikeshandels inriktning. Säkerhetspolitiska hänsyn blandas här med kommersiella monopolintressen till en mycket obehaglig brygd. Jag efterlyser kraftfulla uttalanden från riksdagens och regeringens sida mot denna embargo politik. Det kan inte accepteras att den ena eller andra stormakten på detta sätt söker bestämma med vem och med vilka varor som Sverige skall handla. Det är nödvändigt att i första hand på nordisk nivå och i andra hand på ett europeiskt plan söka finna utvägar, genom t. ex. produktion av elektroniska produkter, att ersätta de amerikanska varor som nu är förenade med villkor med egen produktion i den ena eller andra formen.

Fru talman! Det måste anses viktigt att finansministern eller statsministern i den här debatten uttalar sig i denna för vårt land brännande och livsviktiga fråga.

Anf. 23 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lars Tobisson redovisade sin beläsenhet – uppenbart i förhoppning om att få andra hunnit läsa den bok han refererade – med allmänna, svepande tolkningar. Jag ser det som ett försök av Lars Tobisson att trampa sin partiledare i hälarna så nära det går i den sortens polemik.

Låt mig klargöra ett par saker.

Min insikt om den långsiktiga och strukturella karaktären i den svenska ekonomiska krisen har jag redovisat ofta och sedan mycket lång tid. Detta inleddes redan under den tid socialdemokratin satt i opposition, då jag i debatter med företrädare för den tidens borgerliga regeringar gång på gång försökte göra klart att situationen var långt mer komplicerad än vad som framgick av de enkla lösningar man från borgerligt håll redovisade. Jag har fortsatt på den vägen genom att i denna kammare konstatera att problemen

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

har grundlagts under lång tid och att vi välkomnade åtskilliga av de strukturella förändringar som genomfördes under 1970-talet av borgerliga regeringar. Jag kan inte se att jag på den punkten skulle ha förändrats i min inställning till tolkningen av arten av våra ekonomiska problem.

Det som förvånar mig är, att när jag i ett anförande gör en mycket stark markering av de allvarliga problem vi har framför oss men ändå inte kan komma till annan slutsats än att det som hittills har hänt är av positivt slag, då beskylls jag för att vara sangvinisk. När jag, starkare än jag upplevde att någon av mina meddebattörer gjorde det, visar vilka faror som lurar om vi inte klarar kampen mot inflationen, då säger man att jag negligerar inflationsproblemet. Det märkliga är att ni säger nej till alla de förslag, syftande till att minska inflationstrycket, som vi lagt fram denna vår. Ni hävdar att det inte finns någon anledning att vidta åtgärder av det slaget. Det enda ni i allmänt svepande ordalag hänvisar till är att vi skall minska budgetunderskottet ytterligare. Då upphör enligt er inflationsproblemet att existera.

Om ni skall få någon trovärdighet i beskrivningen av ett alternativ till den politik som bedrivs, borde ni åtminstone ange hur en ytterligare nedskärning av budgetunderskottet skulle lösa de problem vi har, t. ex. på lönebildningsområdet. Det skulle vara intressant att höra hur exempelvis lönebetalningsförmågan i exportindustrin skulle kunna påverkas genom att man minskar bidraget till kommunerna, vilket är ett huvudinnehåll i era budgetalternativ. Jag tror att väldigt få människor kan se något samband mellan att Sveriges kommuner får det sämre ställt och att Volvos vinst i år är 8 miljarder kronor. När vi försöker dra in en liten del av den vinsten, då skriker ni: Konfiskation, utarmning, slut på investeringarna, ökad arbetslöshet. Nej, jag kan inte finna att ni har förstått de grundläggande problem vi nu har framför oss.

En annan sak som jag skulle vilja ta upp är Björn Molins något besynnerliga påstående att jag skulle ha förvägrat riksdagen besked om beslut som regeringen fattar. Vad jag sade var att den dag regeringen har fattat något beslut så skall inte bara riksdagen utan också allmänheten – ja, alla – naturligtvis omedelbart få besked om vad det är för beslut vi har fattat. Vad Björn Molin sysslar med är att han försöker skapa intryck av att det finns planer på tvångsingripanden. Om jag ger besked om dessa planer har jag därmed bevisat att de finns. Om jag säger att vi inte har några planer på tvångsingripanden mot arbetsmarknadens parter, blir Björn Molin nöjd då?

Den dag vi har fattat några beslut av intresse för arbetsmarknadsparterna, löntagarna och riksdagens ledamöter skall vi omedelbart lämna besked om vad innebörden av dessa beslut är. Det ingår, såvitt jag förstår, i regeringens redovisningsskyldighet. Men att vi skall redovisa varje tanke som råkar passera mellan öronen på oss kan ju inte vara innebörden av regeringsform och riksdagsordning.

Låt mig tillägga några ord om centerns budgetalternativ. Jag är inte säker på att jag begrep vad Nils Åsling sade, men jag tror det skulle vara någonting om att man här i riksdagen på ett helt annat sätt har förstått storslagenheten i detta budgetalternativ och dess effekter på budgetunderskottet. Här skulle

väl jag stå emot mina partivänner i riksdagsgruppen och utskottsgruppen. Jag vill bara läsa upp vad finansutskottets socialdemokratiska majoritet skriver i utskottets betänkande om centerns partimotion:

”Redan i samband med behandlingen av budgetpropositionen ifrågasatte utskottet storleken på de besparingar som motionärerna tillgodoräknade sig i sitt budgetalternativ. Besparingseffekten var kraftigt överdriven och skulle enligt utskottets bedömning sannolikt helt förzas, om man också beaktade det mycket omfattande skattebortfall som uppkommer, vid ett införande av privata investeringskonton. ---

När motionärerna med hänvisning till dessa beräkningar hävdar att de kan redovisa ett 9 miljarder kronor lägre budgetunderskott än regeringen, ökar detta inte tilltron till deras budgetalternativ.”

Det tyckte Arne Gadd och hans kamrater. Vad vi har gjort är att vi med de resurser som står till finansdepartementets förfogande redovisat en kalkyl över vad innebörden är av detta alternativ.

Slutligen, fru talman: Huvudangreppet skall tydligen riktas mot socialdemokratin på den grunden att arbetslösheten är hög. Detta sägs illustrera två förhållanden. Det ena är att vår ekonomiska politik har misslyckats. Det andra är att socialdemokratin skulle ha ändrat sin inställning till sysselsättningen. Av vad jag säger skulle på sätt och vis framgå att vi nu inte längre skulle se full sysselsättning som det övergripande målet för vår ekonomiska politik.

Jag tycker att allt vi gjort sedan regeringstillträdet har visat att vi har klart för oss på vilket fundament som full sysselsättning måste byggas i Sverige. Det är det fundamentet vi nu håller på att resa. Jag är övertygad om att långt innan riksdagen möts igen kommer resultatet att avläsas på arbetsmarknaden.

Om vår politik är omöjlig att förena med full sysselsättning – det är, såvitt jag förstår, innebörden i den borgerliga kritiken – måste frågan ställas: Menar ni i er gemensamma reservation allvar med att ni skulle skära ner budgetunderskottet inte med 10 miljarder, som vi gör till nästa budgetår, utan med 20 miljarder, vilka blir då konsekvenserna för sysselsättningen av en sådan mycket kraftig åtstramning av den ekonomiska politiken? Man skulle möjligen kunna se något samband i detta, om det var så att ni trodde på en våldsam ökning av aktiviteten i den privata sektorn, att regeringen underskattar tillväxten i ekonomin, att vi är på väg in i en enorm högkonjunktur. Men ni säger ju tvärtom att det hela kommer att rasa ihop ganska snart.

Har någon av er försökt fundera igenom vilka konsekvenserna skulle bli, om vi skulle skära bort 10 miljarder i efterfrågan i svensk ekonomi nästa år? Det finns inte en rad om detta i alla era motioner, reservationer och alla de tal som ni hållit här. Inte någonstans berör ni vilka effekterna av er politik skulle bli på sysselsättningen. Kan ni förstå att det låter litet konstigt, när ni avkräver regeringen mer energiska insatser för sysselsättningen, samtidigt som ni är beredda att föra en budgetpolitik som enligt våra bedömningar skulle öka arbetslösheten med 50 000 personer nästa år?

Anf. 24 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Jag är nog inte ensam om att ha läst Kjell-Olof Feldts bok. Det är fler än jag som har kunnat konstatera att finansministern är lika intressant på prosa som han är som diktare. Det har framgått av uttalanden av socialdemokratiska riksdagsledamöter och av socialdemokratiska chefredaktörer under de senaste dagarna.

I sitt anförande återvände finansministern till Arne Gadds påstående, att staten inte lånar utomlands. Låt mig då påminna om att den nya regeringen Palme på ett och ett halvt år har ökat statens utlandsskuld från 80 till drygt 130 miljarder, dvs. en snabbare ökningstakt än vad t. o. m. den totala statsskulden har.

Det glädde faktiskt en blek kopia som inte mycket förstår att Kjell-Olof Feldt instämde i min bedömning av den västtyska metallkonflikten. Men skall jag tolka hans fortsättning som att han anser att arbetsdelning är ett bra sätt att bekämpa arbetslösheten? Eller var det bara en tanke som gick mellan öronen?

Regeringens åtgärder för att bädda för lönerörelsen passar väl in i mönstret för kampen mot inflationen. I båda fallen är det bara prat. De många paradoxerna i årets avtalsrörelse, de som framkallat löneröran i rörelsen, ger anledning till flera frågor.

Hur kunde regeringen gå med på att de offentliga avtalen lades på maximinivå när regeringen säger sig vilja prioritera industrin? Varför tilläts förtjänstutvecklingsgarantier, inflationsklausuler och löneventiler i de offentliga avtalen när regeringen säger sig vilja avveckla alla indexbindningar? Hur kan SAF lastas för att det blir förbundsavtal, när LO-chefen Stig Malm i höstas gick ut och förklarade att han för att bestraffa Arbetsgivareförbundet för politisering och högervridning inte skulle ställa upp till centrala förhandlingar? Hur kommer det sig att arbetarhövdingen Olof Palme anklagade de profithungriga kapitalisterna för att höja de anställdas löner för mycket? Hur kan för resten dessa lönehöjningar vara skadligt höga när de ändå ligger under vad det så ansvarsmedvetna facket har begärt? Hur kan lönehöjningarna över huvud taget ha blivit för höga när socialdemokraterna har drivit igenom löntagarfonderna, som skulle hålla tillbaka löneutvecklingen?

Regeringen vädjar nu till arbetsmarknadens parter att ta sitt ansvar. Hur skulle det vara om regeringen själv tog sitt ansvar – sitt ansvar för de förutsättningar under vilka förhandlingarna bedrivs?

Genom att med utgiftsnedskärningar minska budgetunderskottet, sänka det hårda skattetrycket och satsa på avreglering och privatisering ges löntagarna möjlighet till bevarad och t. o. m. förbättrad köpkraft inom ramen för lönehöjningar som inte äventyrar Sveriges konkurrenskraft.

Anf. 25 NILS ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Det är svårt det här med riksdagsarbetet, finansministern. I utskotten har våra förslag med budgeteffekter ofta avvisats därför att man från den socialistiska majoritetens sida har sagt att de här förslagen är aldeles

för långtgående. Man kan inte avvisa förslag som är för långtgående och sedan säga att de inte har någon betydelse när det gäller budgeteffekten. Detta är den dubbla socialdemokratiska bokföringen. Ni måste faktiskt bestämma er. Är de förslag man avvisar i fackutskottens betydelsefulla, får man väl också vara så god att beakta den budgeteffekt besparingsförslagen har.

Finansministern åberopade finansutskottets majoritetsskrivning – och det är ju också ett sanningsvittne. Utskottsmajoriteten värderar bl. a. effekten av de privata investeringskonton som vi föreslår införandet av. Vad är effekten av dem? Vem vet något om det? Vilken kalkyl har finansministern och finansdepartementet för den effekten? Låt oss i så fall diskutera på sakliga grunder, för att vi skall få en seriös debatt i de här frågorna.

När jag har kritiserat finansministern för att vara för sangvinisk när det gäller inflationsbekämpandet var detta helt grundat på det sätt på vilket finansministern värderade misslyckandet beträffande inflationsmålet för innevarande år. Jag fick det bestämda intrycket att finansministern på något sätt släppt taget. Sedan kan man naturligtvis gå in i vidare detaljkritik. Jag tycker i och för sig att överläggningarna på Rosenbad i går var bra. De kom emellertid ett halvår för sent. Varför denna passivitet? Varför lät man avtalsrörelsen på den offentliga sektorn skena i väg utan kontroll på det här sättet?

Man kan vidare gå in på olika delområden. Jag skulle t. ex. vilja peka på den regionalpolitiska avrustning som sker i den nuvarande regeringens regi. Man ökar flyttningsbidragen och ökar alltså risken att få överhettade regioner i landet, vilket är inflationsdrivande. Vi tycker att det även av stabiliseringspolitiska skäl är fel att öppna en ny flyttlasspolitik.

Summan av dagens debatt är ju att den socialdemokratiska regeringen har misslyckats med sin sysselsättningspolitik, som man gjorde ett stort nummer av i valrörelsen. Man är också på väg att misslyckas med sitt inflationsbekämpande. Därav min pessimism inför framtiden.

Anf. 26 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Finansministern medgav nu från talarstolen att de insatser som gjorts under de borgerliga regeringsåren för att omstrukturera industrin också varit värdefulla bidrag till den ekonomiska politik som den nuvarande regeringen för. Jag tycker att detta är bra, och jag noterade i det anförande som finansministern höll vid ICA-Hakons bolagsstämma att han också där gjorde erkännanden om att den borgerliga politiken hade haft positiva effekter, både när det gällde devalveringen på hösten 1981 och när det gällde de besparingar som mittenregeringen inledde. Jag tror att den typen av medgivanden – som ju dess värre är ganska ovanliga i kammardebatterna – underlättar våra debatter. Det vore bra om den delen av sanningen kunde sprida sig även till exempelvis finansutskottets ordförande.

Vad jag sade i inledningen till mitt anförande var att det finns såväl positiva som negativa inslag i den inhemska ekonomiska utvecklingen i dag. Vi har en bra produktionsuppgång. Vi har ett betydande överskott i utrikeshandeln

och i någon mån också förbättringar av industriinvesteringarna, medan vi på den negativa sidan har en fortsatt hög arbetslöshet, ett stort budgetunderskott och en alltför hög inflation. Det för dagen mest oroande är de inflationsskapande lönekostnadsstegringar som nu avtecknar sig vid horisonten inför nästa år.

När vi då tar upp en diskussion med regeringen och noterar att regeringen kräver att arbetsmarknadens parter skall se till att lönekostnaderna för 1985 inte stiger med mer än 5 % och frågar hur det skall gå till, då får vi inget svar. Jag har frågat, eftersom det ju finns en möjlighet att gå in med lagstiftning, antingen mot nya avtal eller mot redan befintliga avtal, som innebär att dessa avtal blir ogiltiga. Svaret på frågan varför socialdemokraterna inte vill ge besked är att man inte har något besked att ge. Man har inga planer eller – som finansministern uttryckte det – det var tankar som gick in genom det ena örat och ut genom det andra. Sådant kan hända oss litet till mans, och jag har stor förståelse för det.

Sanningen är alltså att ni inte har något att komma med. Ni hoppas att arbetsmarknadens parter skall kratsa kastanjerna ur elden åt er och att dessa problem skall lösa sig på det viset. Det är möjligt att det lyckas. Finansministern är ju i det avseendet en obotlig optimist. Sedan hoppas regeringen naturligtvis också att en fortsatt högkonjunktur skall ge draghjälp.

Fru talman! Vad finansministern nu sagt var ju också ett svar.

Anf. 27 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag beklagar att finansministern inte ville göra något uttalande i debatten om USA:s embargopolitik gentemot Sverige, dvs. de bojkottåtgärder genom vilka USA vill bestämma över svensk utrikeshandel, och om de åtgärder regeringen tänker vidta för att upphäva denna politiks verkningar. Jag hoppas att statsministern i stället tar upp den frågan i den följande debatten.

Här har talats en hel del om Kjell-Olof Feldts nya bok och om de märkliga åsikter han där framför. Nu är det märkliga i och för sig inte att Kjell-Olof Feldt framför dessa åsikter, det har han såvitt jag kunnat finna gjort många gånger tidigare. Det handlar alltså inte om någon politisk omvändelse, som kanske några av de borgerliga talarna vill göra gällande. Nej, det märkliga tycker jag är att boken, trots tidningsskriverierna, har väckt en sådan ringa uppmärksamhet.

Får jag erinra om några uttalanden i hans bok: Socialdemokratin har "i sin praktiska politik accepterat alla väsentliga element i kapitalismen och har varken möjlighet eller vilja att avskaffa systemet". Vidare: "Om vi tittar på kapitalismens praktiska innebörd så är det uppenbart att vi steg för steg de senaste 50 åren accepterat alla väsentliga inslag i systemet." Detta sägs alltså av finansministern i en regering, företrädande ett parti som i sitt partiprogram säger sig vilja ersätta kapitalismens produktionssätt med socialism. För så står det fortfarande i socialdemokratin partiprogram.

Fru talman! Låt oss göra tankeexperimentet att finansministern i en av våra hädangångna borgerliga regeringar hade skrivit: Vårt parti har i sin

praktiska politik accepterat alla väsentliga element i socialismen och har varken möjlighet eller vilja att avskaffa systemet. Vilket oväsen skulle då inte utbryta i de borgerliga partierna? Hur gammal skulle en sådan finansminister bli i den borgerliga regeringen?

Nr 168

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Anf. 28 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Medan jag ännu bekläder mitt ämbete skall jag be att få kommentera det som har sagts.

Lars Tobisson fortsätter sitt ordvrängeri på en punkt som kanske inte är så central för någon, men för ordningens skull vill jag ändå ta upp detta. Han hävdar att jag och Arne Gadd skulle påstå att staten inte lånar utomlands. Det har vi aldrig sagt. Vi säger att Sveriges nation inte längre lånar utomlands, dvs. vi ökar inte längre vår nettoskuld till utlandet. Att staten lånar utomlands har att göra med både omläggningar i vår skuldpolitik och inriktningen av valuta- och penningpolitiken. Man skulle möjligen kunna säga att med ett mindre budgetunderskott och ett mindre tryck på penningpolitiken inom landet skulle vi kanske kunna tvinga det privata näringslivet att låna mer utomlands än vi förmår göra f. n. Där ligger ett problem, men det är inte alls av det slag Lars Tobisson försöker göra det till.

Sedan säger Lars Tobisson, med en av sina eleganta vändningar, att regeringens åtgärd mot inflationen är att bara prata. Då måste vi fråga oss: Vad är handling? Om jag tolkar Lars Tobisson rätt är det genom budgetpolitiken som inflationen skall bekämpas. Han gick väldigt långt, enligt min mening, genom att hävda att utgiftsnedskärningar och privatisering skulle ge ökad köpkraft åt löntagarna. Vi har tittat igenom moderaternas förslag till utgiftsnedskärningar, och vi finner inte att något av dem ger någon ökad köpkraft till löntagarna. I allmänhet är det tvärtom.

Löntagarna får mindre köpkraft. De skattesänkningar som skulle vara så värdefulla för landets löntagare går därmed icke till löntagarkollektivet – i varje fall inte till de grupper i detta kollektiv som i dag har störst bekymmer med sina realinkomster. En mycket stor del går till kapitalägare och förmögenhetsägare. Så det finns inte mycket för den moderata politiken att hämta där heller.

Slutligen: Skulle privatisering, vad man nu menar med det ordet, höja realinkomsterna för någon enda människa, utom möjligen för dem som tar hem vinsten på en sådan operation? Jag har mina synpunkter på värdet av olika produktionsformer, men jag har aldrig gått i den fälla som Lars Tobisson försöker lura löntagarna i, nämligen att detta skulle vara ett sätt för landets medborgare att höja sin levnadsstandard. Det är möjligen ett sätt för vissa grupper att tjäna mer pengar än de gör i dag, men den totala levnadsstandarden blir definitivt inte högre genom privatisering. Om detta skall bli ett moderat slagord, vill jag försöka avliva det redan här.

Fru talman! Nils Åsling håller nu fast vid att centern skall skära ned underskottet med ytterligare 10 miljarder kronor. Den samhällsekonomiska utvecklingen har varit litet lustig för centerns del. I januari redovisades nämligen ett beräknat underskott för nästa budgetår på 80 miljarder kronor.

Då sade centern att ett underskott på 70 miljarder är lagom, det måste vi uppnå. Och Nils Åsling förebrådde mig också storligen för att jag inte kunde redovisa ett sådant underskott.

I kompletteringspropositionen som vi nu behandlar är underskottet beräknat till 67 miljarder kronor, dvs. 3 miljarder lägre än det underskott som centern i mars ansåg vara det riktiga underskottet. Men nu skall centern minska underskottet till 58 miljarder. Jag har inte alls begripit vad som har hänt mellan mars och maj – mellan hägg och syren – som har gjort att centerns finanspolitik under denna period har skärpts med 10 miljarder.

Jag kan inte se annat än att ni tror att ni, för att få underlag för kritik mot regeringen, måste väcka ett antal motioner här i riksdagen – det gäller hela den borgerliga ekonomiska politiken. Det spelar ingen roll på vilken absolut nivå budgetunderskottet ligger i det enskilda läget, ni skall ändå redovisa att ni har varit ett antal miljarder kronor duktigare i att skära ned underskottet. Eftersom ni inte alls analyserar vilka effekter detta får på ekonomin, på efterfrågan, på sysselsättningen eller på tillväxten kan jag bara dra den slutsatsen att det är denna siffermagi som driver er. Det fyller mig med en viss bävan om det här skulle vara underlaget för en ny period av borgerlig regeringspolitik.

Björn Molin beskriver följande utveckling i sin debatt. Först antyder han att regeringen har planer på hemska tvångsingripanden mot arbetsmarknadsparterna. När jag sedan säger att vi inte har sådana planer, säger han att vi inte har någonting alls att komma med. Det finns väl något avstånd mellan ytterligheterna. Däremellan skall vi väl kunna hitta någonting, om det behövs för att skapa de förutsättningar som vi anser absolut nödvändiga för att den ekonomiska utvecklingen skall bli lyckosam.

Fru talman! I denna debatt liksom i många andra sägs det att det förs en debatt mellan två alternativ i svensk politik. Jag har liksom Arne Gadd försökt efterlysa åtminstone någon samlad uppställning här från dem som företräder det borgerliga alternativet. Om ett sådant gemensamt alternativ skall kunna åstadkommas, förutsätter det mycket betydande eftergifter från de olika partierna; centern måste ge avkall på sin kritik mot moderaternas regionalpolitik, annars får moderaterna ge upp hela sin inställning till statens inflytande i näringslivet.

Hur man skall göra med livsmedelssubventionerna är ett annat fascinerande problem. Hur folkpartiet och moderaterna skall kunna nå en gemensam syn på biståndspolitik är en annan fråga. Det är möjligt att ni inte tycker att det är värt att ägna riksdagsarbetet åt att lösa detta problem för relationerna mellan de borgerliga partierna. Men då vore det ju klädsamt om ni uppträdde med något mindre åthävor när ni här i debatten påstår att det faktiskt finns ett slagkraftigt alternativ till den politik som bedrivs.

Om inte C.-H. Hermanssons profetior går i uppfyllelse får vi antagligen, fru talman, tillfälle till flera debatter om den ekonomiska politiken. Jag kan ge Björn Molin rätt i att vi för vår del har skäl att med större pregnans redovisa vår politik och vår syn på vad som har hänt tidigare. Men jag tror det skulle bidra ännu mer till klarheten om vi hade en möjlighet att få belyst hur

ni anser att er politik skall skapa full sysselsättning – jag säger detta eftersom sysselsättningen har gjorts till en huvudfråga i den här debatten. Jag tror uppriktigt sagt inte att det är någon i landet som tror att ni har någon lösning på det problemet, med den inriktning av finans- och budgetpolitiken som ni här nu skall rösta för.

Nr 168

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Förste vice talmannen anmälde att Lars Tobisson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 29 ULF ADELSON (m):

Fru talman! Låt mig i all stillsamhet till finansminister Feldt bara säga att det är riktigt att de borgerliga partierna inte har en samstämmig syn i alla frågor och att vi måste göra eftergifter. Men de är ganska obetydliga jämfört med de eftergifter som herr Feldt att döma av hans egen bok varit tvungen att göra i förhållande till sina egna uppfattningar.

Det är inte lätt att bli trodd om man en vacker vinterdag, när solen gnistrar på snötäcket, säger att gårdsplanen egentligen är skräpig, att den är full med rostiga tunnor och annat bråte. Men det som göms i snö kommer fram i tö. När snön smälter kommer all bråten fram.

Finansministern säger att alla kurvor pekar åt rätt håll. Statsministern säger sig vara närmast häpen över den ekonomiska politikens fantastiska framgång och har stolt proklamerat att "nu är vi herrar i vårt eget hus". Rutinmässigt har statsministern sagt att toppen är nådd i arbetslöshetssiffrorna. Och lika rutinmässigt har talen tyvärr följts av nya högre noteringar för arbetslösheten.

Vi moderater har varnat för glädjetonerna. Det finns ljuspunkter. Den internationella högkonjunkturen märks självfallet även i Sverige. Vi har devalverat med sammanlagt 26 % på två år, och det vore konstigt om inte det satt ett visst spår i exporten. Men det är inget skäl att tro att krisen är över.

Alla våra djupa och underliggande problem ligger kvar under snötäcket. Högkonjunkturen löser dem inte – den ger oss bara en chans att ta itu med dem.

Men våra varningar har förklingat ohörda. Våra förslag till besparingar och förändringar har mötts med glåpord. Och när vi varnat för all den bråte som ligger dold under snötäcket har vi kallats för dysterkvistar.

Nu tycks de glättade beskrivningarna av Sveriges ekonomiska läge töa bort. Vid horisonten syns redan stormfåglarna. Under de senaste månaderna, ja, framför allt de senaste veckorna, har stämningläget förändrats dramatiskt. Allt fler börjar inse att en regering som tvingas lägga panikpaket och kalla till ständiga möten med arbetsmarknadens parter näppeligen kan ha löst krisen, som den själv påstår. Chefredaktören Berndt Ahlqvist, känd socialdemokrat, har beskrivit läget nu som "det vilda racet mot bråddjupet". Finansministern vill inte administrera en sönderfallande ekonomi, säger han, och hans närmaste medarbetare känner "fjärilar i magen".

Skälet är uppenbart. Regeringen har inte klarat att samtidigt bekämpa både inflation och arbetslöshet. I stället kryper vi i båda dessa avseenden

uppåt i de internationella tabellerna. Inflationen har stigit från knappt 8 % när regeringen tog över till ungefär 9 % i dag. Under samma period sjönk den i vår omvärld, i våra konkurrentländer, från 8 till 5 %.

Högonjunkturen till trots är den totala arbetslösheten i dag högre än någonsin i modern svensk historia. Om man inräknar dem som är sysselsatta av AMS uppgår den i dag till drygt 360 000 svenskar – mer än 8 % av vår arbetskraft. Arbetslösheten sjunker i vår omvärld. Men här hemma stiger den. Många av de ungdomar som i dag kliver ut på skoltrappan och sjunger Den blomstertid nu kommer, kommer att möta hösten utan riktigt jobb.

I själva verket visar utvecklingen på dessa viktiga punkter en mycket kuslig samstämmighet med långtidsutredningens eget katastrofalternativ – det som inte får infalla om vi skall få Sverige i balans. Hur regeringen i detta läge kunnat hävda att allt är på rätt väg framstår närmast som en gåta.

Budgetunderskottet, som driver upp inflation och räntor, är – trots konjunkturuppgången – nästan oförändrat, när engångsförstärkningar och kamerala finesser räknas bort. Några ordentliga åtstramningar av de offentliga utgifterna har inte gjorts.

Regeringen gör nu ett stort nummer av att bytesbalansen nästan kommer i jämvikt i år. Men även om regeringen får rätt – och det får vi hoppas – och underskottet stannar vid en miljard kronor, har för den skull inte det underliggande, det strukturella underskottet försvunnit ur svensk ekonomi. I själva verket är det tvärtom. Förbättringen sker i ett läge med hög arbetslöshet och låga investeringar i kombination med en – av allt att döma – tillfällig förbättring av konkurrenskraften. Det skulle egentligen behövas att investeringarna steg till 1960-talets nivåer; det vore välbehövligt för vår framtida levnadsstandard. Men då skulle underskottet i bytesbalansen öka till närmare 40 miljarder kronor, såvida inte hushållens sparande ökade kraftigt eller det genomfördes omfattande besparingar i de offentliga utgifterna.

Fru talman! Vi har nu facit av den tredje vägens politik. Det som skulle bli låg inflation och låg arbetslöshet, dvs. vad inget industriland någonsin klarat men svensk socialdemokrati i sin världsvisdom skulle klara, har resulterat i en ökande och rekordhög arbetslöshet till priset av en stigande inflation. Kraftfullt tal har kombinerats med kraftlös handling.

Den vägen bär inte. Om vi varaktigt – och här har vi våra fyra huvudproblem – vill få ned inflation, arbetslöshet, underskott i statsbudget och bytesbalans, då måste vi angripa just den bråte som ligger dold under snötäcket. Då måste vi angripa de höga kostnadsökningarna, den stelbenta svenska lönestrukturen och de enorma problemen i den offentliga sektorn. Gör vi inte detta, då står vi än sämre rustade när snön smält och all bråten ligger där.

Nu rinner sanden i timglasets fort. Den västtyska metallindustrin har stått stilla i veckor, och lagren av tyska insatsprodukter börjar ta slut runt om i Europa. Snart riskerar europeisk bilindustri och en rad andra branscher att stanna. Samma verkan, om än i mindre skala, får den franska stålkonflikten och den brittiska kolstrejken. Samtidigt riskerar en upptrappning av kriget

mellan Iran och Irak att skapa oro på oljemarknaden. I Latinamerika råder också stor oro, inte minst på grund av att skuldskrisen effektivt håller nere efterfrågan. Dessutom kan vi konstatera att orderingången i den svenska industrin de senaste veckorna har slutat öka – den planar ut. Med all sannolikhet har vi att vänta oss att det sker en åtstramning i den amerikanska politiken efter presidentvalet.

Allt detta utgör hot mot högkonjunkturen, och många bedömare förutspår nu en såväl kortare som svagare uppgång än vad man hittills trott. Det betyder, fru talman och herr statsminister, att den svenska regeringen har än mindre tid på sig för den nödvändiga kursomläggningen, som vi krävt. Regeringens strategi har byggt på hoppet att uppgången skall hålla i sig tills nästa val är över. Nu är ni nervösa, och det har ni all anledning till. Och när man är nervös och svag i sak, då brukar man gå till personangrepp.

Finansminister Feldt, som jag har känt som en man som normalt inte gör personangrepp, gjorde det i hög grad här i kammaren i dag. För dem som inte hade tillfälle att lyssna till honom vill jag bara kort rekapitulera vad han sade efter att ha konstaterat att jag hade infört en annan ton i svensk debatt. Han sade att Lars Tobisson borde vara glad över att bara vara en blek kopia av mig. Jag hade demonstrerat en förbluffande inkompetens, jag hade en lång rad märkliga påståenden, jag hade en besynnerlig språkbehandling, och oberoende av fakta och normal ekonomisk analys hade jag fortsatt i samma stil. Vidare har jag upphävt min stämma, och jag har hävt ur mig. Han har, trots den tid det tog i kammaren, utfört ett nödvändigt renhållningsarbete.

Jag känner igen ordvalet – det kommer, förmodar jag, från samma källa. Jag har fört in en ny ton i den svenska debatten, jag har vulgariserat den, och jag drar mig inte för att dölja min okunnighet bakom tvärsäkra påståenden och vildsinta utfall. Jag är inte intresserad av att föra en saklig debatt. Jag sprider hekatomber av vilseledande statistiska sifferserier – och rappakalja. Jag har en taktik att skrämja och spela på fördomar. Jag personifierar den s. k. nyliberalismen.

Sedan avslutar finansministern detta med att han hoppas att vi skall få enighet och arbetsro i Sverige. Det är ju ett elegant sätt att inleda denna förhoppning.

Jag vill gärna betona att i den stridens hetta där vi politiker befinner oss gör vi oss ibland – och det tror jag vi över partigränserna kan erkänna – skyldiga till förlöpningar. Men så mycket kan jag säga att jag aldrig i mitt liv i ett manus har lagt in sådana personangrepp mot någon politisk motståndare. Och den dag jag gör det – då inser jag att jag har fört in en ny och råare ton i vårt partis debatt. Det hoppas jag slippa. Samtidigt vill jag gärna säga att har jag gjort personangrepp är jag ledsen och ber om ursäkt för dem – det sker i stridens hetta, och det vet vi politiker.

I finansministerns sista personangrepp på mig säger han att han har inget hopp om mig. Jag har *litet* hopp om Kjell-Olof Feldt, för de tre grövsta personangreppen, som faktiskt står i manus, läste han inte upp – och dem har jag inte heller läst upp för kammaren. Litet hopp har jag alltså om Kjell-Olof Feldt. Väl i talarstolen strök han en del av vad som i stridens hetta – i det

lugna manusskrivandet – hade tillkommit.

Fru talman! Låt mig sedan återgå till mitt ursprungliga manus, som är kemiskt fritt från personangrepp – det vill jag gärna betona.

Devalveringar innebär ju ingen kursomläggning, särskilt inte om vi fortsätter att ha lönekostnadsstegringar som är dubbelt så höga som i våra viktigaste konkurrentländer. Och tyvärr är det ju så. Både i fjol och i år får vi räkna med att våra lönekostnadsökningar ligger kring 9 %. Det gör att vi har förlorat ungefär två tredjedelar av devalveringsvinsten i förhållande till Västtyskland, vår viktigaste konkurrent. Regeringen har väl nu av allt att döma insett vartåt det barkar – därav Feldts panikpaket, därav överläggningarna i Rosenbad.

I klartext betyder detta att om vi får lika höga lönekostnader nästa år, är hela devalveringsvinsten uppäten precis när vi drabbas av nästa lågkonjunktur. Då har vi 8 % av den svenska arbetskraften utan riktigt arbete. Då finns det skäl till oro. Men ännu värre är att det inte finns något finanspolitiskt utrymme att möta detta. Det finns inte pengar till bidrag, subventioner och AMS-insatser för att hålla nere arbetslösheten. Dessutom vet vi att så fort vi får en konjunkturedgång ökar automatiskt statsutgifterna.

Därför måste vi *nu* minska de offentliga utgifterna för att kunna pressa ner räntan och inflationen och göra investeringarna mer lönsamma. Då kan vi också, när konjunkturen vänder, trygga exportframgång och sysselsättning. Detta är naturligtvis, fru talman, inte den tredje vägen, men det är å andra sidan den raka vägen. Den är nog så god som den tredje.

Det har nu gått ett år sedan regeringen förklarade krig mot inflationen, och vi har i dag delfacit. Inflationen har sjunkit i våra konkurrentländer, här har den snarare ökat.

I Sverige drog regeringen vapenlös ut mot inflationen. Ett avgörande fel var att man närmast hoppades att LO och Arbetsgivareföreningen skulle klara detta. Men det går inte att blunda och hoppas på andra. En regering måste sköta inflationsbekämpningen själv.

Sedan kan jag inte underlåta att säga att de föga gracila elefantinhopp som regeringen gjort i avtalsrörelsen har ju inte precis underlättat. Först sade ni att krisen var över och att allt var under kontroll – det är de berömda herrarna i huset, som Olof Palme sade. Sedan har regeringen sagt – trots en rekordartat hög arbetslöshet – att i år finns det utrymme för reallöneökningar. Därefter sade regeringen att 6 % var utrymmet. Sedan träffade man ett avtal på den offentliga sektorn som var ännu dyrare och som naturligtvis blev ett golv för den privata sektorn.

Alla de klausuler som regeringen klokt nog sade att man inte borde ha – de har sedan kommit i avtalen som brev på posten.

Och inte nog med det. Nu är det en våg av vilda strejker som sveper över landet, och de fackliga organisationerna orkar beklagligtvis inte hålla emot. Dessa vilda strejker leder till löneglidning, som ökar inflationen och som dessutom riskerar att utlösa alla de kompensationsklausuler som finns på andra avtalsområden. I princip kan de offentliganställda få högre lönepåslag därför att löneglidningen ökat på grund av vilda konflikter.

Regeringen har själv föreslagit en sänkning av skadeståndet för vilda strejker. Det är en signal att man ser mindre allvarligt på detta än vad gällande lagstiftning sade tidigare.

Nu har regeringen devalverat och därefter sovit i två år. Vill ni nu åstadkomma att nästa avtalsrörelse blir lugn, måste ni handla.

Bekämpa inte längre inflationen genom besvärjelser och förhoppningar utan strama upp finanspolitiken. Dra in köpkraft av ungefär den storleksordning som vi föreslog i januari. Kombinera besparingar med ordentliga skattesänkningar som en grund för låga och ansvarsfulla avtal.

Ni behöver bara läsa er egen långtidsutredning för att se att det var höjda inkomstskatter och arbetsgivaravgifter samt flaskhalseffekter som orsakade problemen under 1960- och 1970-talen. Det kan ni påverka genom att sänka marginalskatterna och arbetsgivaravgifterna – om ni vill.

Vi har föreslagit sänkta skatter på arbete och produktion samt att arbetsgivaravgifterna skall sänkas med två procentenheter.

Men regeringen gör motsatsen. Samtidigt som ni säger att avtalen spränger inflationsvallen på 3 %, är ni beredda att höja arbetsgivaravgifterna. Arbetsmarknadsavgiften är redan beslutad, och löneskatten och ATP-avgiften har ni sagt skall höjas. Jag tycker inte att motsägelsen gärna kan vara klarare.

Den fria förhandlingsrätten är en frihet under ansvar. Det måste med all kraft klargöras för arbetsmarknadens parter – före avtalsrörelsen. Statsministern sade det när avtalen väl hade träffats. Det var tyvärr för sent.

Detta är inte att vara okänslig inför arbetslöshetens följder – tvärtom. Vi politiker har alltid ett ansvar för att ta hand om dem som drabbas. Ingen ställs för den skull utan försörjning. Men skall vi få Sverige på rätt väg, kan vi inte skriva ut in blanko-löften om att ordna sysselsättning åt alla, oavsett hur löneavtalen blir. I stället måste vi förebygga arbetslöshet med klara spelregler och en fast rollfördelning.

Regeringen fäster nu stor vikt vid att industriinvesteringarna ökar med 15–20 % i år. Men även efter en sådan uppgång ligger tyvärr industriinvesteringarna extremt lågt. I fjol var investeringskvoten 13 % – den lägsta under hela efterkrigstiden. Det täckte nätt och jämnt förslitningen i industrin. Detta skall vi vara klara över innan vi jublar.

Dessutom har hushållen snarare fått det sämre än förutsagt, trots att export, industriproduktion och bytesbalans förbättrats. Reallönen föll i fjol med ett par procent, och dessutom ökade skatterna, vilket gjorde att resultatet efter skatt blev ännu sämre. Hushållssparandet gick ned till noll i fjol.

Och ingen – inte ens regeringen – tror på någon förbättring i år. Konjunkturinstitutet tror t. o. m. på motsatsen. Det betyder i klartext att hushållen måste leva på sina sparmedel. Har de inga, tvingas de i stället att söka socialbidrag, och de som gör det blir allt fler.

Det går tyvärr inte att möta denna verklighet med förbud och regleringar. Pris- och hyreshöjningar kan man inte lagstifta bort. Det är lika omöjligt som att få ned febern genom att slå sönder termometern. Dessutom: Att få en

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

konstlad reallöneökning med hjälp av ett prisstopp leder bara till att man gör ont värre den dag prisstoppet släpps.

Fru talman! Så ett kort inlägg om det viktiga besked som vi fick för ett år sedan, nämligen om fonderna. Det var finansministern som släppte den nyheten i en interpellationsdebatt ungefär vid den här tiden i fjol.

Det var sedan startsignalen för dimridåernas taktik. Vi kommer ihåg hur förslaget offentliggjordes när Sverige hade tagit midsommarledigt. I retoriken blev dessa fonder allt och intet. De blev stora och mäktiga, och de blev små och oskyldiga. De skulle dra in vinster utan att för den skull minska dem. De skulle ge lägre avtal utan att minska lönerna. De skulle väljas direkt även om de utsågs av regeringen. Och de skulle ge facket inflytande utan att ge facket mer makt.

Nu, fem månader efter beslutet, har regeringen äntligen lyckats skrapa ihop de flesta fondstyrelserna.

Det blev byråkrater och fackliga ledare, i huvudsak från den offentliga sektorn. Jag kan nog säga att så många noviser på näringslivsfrågor – hur duktiga de än är på annat – aldrig förr har fått hantera så mycket pengar för näringslivet.

Regeringen har inte lyckats övertala en enda representant från det fria svenska näringslivet att ställa upp och administrera fonderna – inte en enda. Det är ett starkt bevis för hur djupt och innerligt impopulära fonderna är.

Fondernas syfte är fortfarande lika oklart, inte minst för de inblandade. Sydfondsordföranden herr Hörjel skall slå ett slag för små och medelstora företag i de sex sydligaste länen. Östfondsordföranden herr Hagström skall satsa på bästa möjliga avkastning – det tycker två LO-ekonomier är en överdriven målsättning. Sex styrelseledamöter, som LO-tidningen tillfrågat, ville satsa på den egna landsändan. Tre tyckte att detta var fullständigt fel.

Inget enda av de argument som ni förde fram. Olof Palme, för fonderna har överlevt dessa fem månader med verkligheten – hur obetydlig denna verklighet än har varit. I stället har våra farhågor besannats. Vi behöver inte dessa fonder: De skapar bara problem. Fem månader efter beslutet är vi lika övertygade som förut om att vi måste avskaffa dem.

Fru talman! Våra ekonomiska problem går fortfarande att lösa. Men det går tyvärr inte med den politik som regeringen nu för. Det är den socialdemokratiska samhällsmodell som skapades på 1950- och 1960-talen, men den duger inte i dagens verklighet. Det är talande, att så fort som en smula insikt om detta dyker upp i de socialdemokratiska leden, döms det snabbt ut som "högeravvikelser" i den egna pressen. Det är endast "högeravvikelser" från socialdemokratisk politik som kan få svensk ekonomi i balans. Jag tillåter mig i all ödmjukhet att säga att vi moderater har ett visst erfarenhetsmässigt försprång när det gäller högeravvikelser.

Nu hjälper inte annat än att vara återhållsam med offentliga medel. Det har alltid varit vår politik. Vi måste spara rejält, och vi måste sänka skatterna. Dessa måste följas åt. Vi måste avskaffa fonderna, och vi måste i all stillsamhet och i all samarbetsanda finna nya vägar för lönebildningen. Vi måste sluta kompensera varandra för andras arbetsinsatser.

Jag är den första att erkänna att detta i sanning inte blir lätt, men det är å andra sidan nödvändigt.

Nr 168 -

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Anf. 30 THORBJÖRN FÄLLDIN (c):

Fru talman! Sverige befinner sig nu mitt i högkonjunkturen. Framför allt utvecklingen i USA men också utvecklingen i delar av Europa har drivit upp tillväxttakten i den internationella ekonomin. Det har på vanligt sätt främst kommit exportindustrin till del. Leveranserna till utlandet, som sköt fart efter den 16-procentiga devalveringen, fortsätter att öka i volym. Vinsterna i exportindustrin stiger.

Handelsbalansen uppvisar därmed f. n. betydande överskott. Första kvartalet i år uppnåddes i stort sett också jämvikt i bytesbalansen. Överskottet i varuhandeln var då med andra ord för första gången på länge tillräckligt stort för att täcka utgifterna för turistresor, u-hjälp, räntor på utlandsskulden, m. m. under motsvarande tid.

Det är angeläget att tillägga att vi ändå måste se med stor oro på Sveriges ekonomiska framtid. Svenskt näringsliv är fortfarande under mer normala omständigheter inte tillräckligt konkurrenskraftigt. Det finns alltså stora eftersatta investeringsbehov att ta igen. Marknadsföringen måste ytterligare förstärkas. Forskning och utveckling kräver ytterligare insatser.

Regeringens oförmåga att komma till rätta med budgetunderskottet fortsätter samtidigt att försvåra inflationsbekämpningen. Vi får inte glömma att budgetunderskottet också utövar press uppåt på ränteläget. Ränteläget är en helt avgörande faktor för företagens vilja att satsa offensivt för framtiden.

Vi får inte heller glömma att det internationellt finns risk för störningar. Konflikten mellan Iran och Irak fortsätter att i hög grad oroa både oljemarknaden och det internationella affärlivet i övrigt. Den s. k. skuldskrisen i en lång rad länder verkar också som en broms på den internationella ekonomiska utvecklingen. Som andra har gjort vill jag peka på att arbetsmarknadskonflikterna i Västtyskland liksom en av praktiskt taget alla väntad omläggning av den ekonomiska politiken i USA efter presidentvalet kan ta kraften ur den internationella högkonjunktur som vi nu upplever.

Vi måste därför lära oss leva med insikten att den jämvikt som uppnåtts i Sveriges utrikesaffärer inte är säkrad för någon längre tid. Sverige riskerar på nytt att få gå ut och låna i utlandet, om denna internationella konjunktur viker. Skall vi i det långa loppet klara balans i utrikesaffärerna, måste vi i situationer som den nuvarande ha betydande överskott även i bytesbalansen. Det är en förutsättning för att kunna börja amortera på utlandsskulden och successivt pressa ned räntebördan. Det är ju i högkonjunktursituationer som vi skall skaffa oss denna förmåga.

Många har sagt det före mig, men jag vill självfallet också gärna betona att det starkaste orostecknet i Sverige är den höga arbetslösheten. Det har mig veterligt aldrig tidigare hänt, att Sverige mitt i en utpräglad högkonjunktur månad efter månad tvingats registrera arbetslöshetstal av nuvarande rekordformat. Det gäller trots de omfattande och kostsamma insatserna via arbetsmarknadsstyrelsen. Sverige har under den socialdemokratiska rege-

ringsperioden tyvärr börjat närma sig den internationella arbetslöshetssituationen, i den meningen att arbetslöshetstalen ligger kvar på denna mycket höga nivå trots ökade AMS-insatser, trots införandet av ungdomslagen osv.

Inte heller inflationen ger med sig. Regeringen har för både 1984 och 1985 satt upp ambitiösa men därmed inte nödvändigtvis realistiska inflationsmål. För 1984 kan man nu i alla fall med säkerhet säga att regeringens inflationsmål inte kommer att uppnås – detta medger f. ö. regeringen själv. En orsak är, som jag redan nämnt, det stora budgetunderskottet. En annan är regeringens fortsatta skattehöjningspolitik. En tredje är utvecklingen på löne marknaden.

Den höga inflationen innebär bl. a. att löneökningarna gröps ur och att de väntade realinkomstökningarna till stor del uteblir. Och med en fortsatt inflation på 8 à 9 % drabbas också pensionärer och barnfamiljer mycket hårt.

Det tak som regeringen har satt för höjningarna av pensionerna innebär att pensionärerna i år för första gången i modern tid riskerar att få vidkännas en standardsänkning.

Värst drabbade av denna utveckling är dock barnfamiljerna. Beslutet här i riksdagen i onsdags om familjestödet innebär att barnfamiljerna i stort sett inte får någon som helst uppräknings av sina samlade "inkomster" under 1984. Med nuvarande inflationstakt medför det mycket kraftiga avbränningar – och ändå är barnfamiljerna den grupp som sitter ekonomiskt hårdast i kläm. Alla beräkningar ger detta entydiga besked.

Fru talman! När väljarna 1982 hörde Olof Palmes och andra socialdemokraters klagovisor över olika orättvisor hade de säkert svårt att föreställa sig att en socialdemokratisk regering skulle komma att driva en fördelningspolitik som innebär att aktieägarna får hundratals miljarder kronor att dela på, samtidigt som löntagarna nätt och jämnt får kompensation för inflationen och pensionärer och barnfamiljer får vidkännas direkta standardsänkningar. Men så ser den fördelningspolitik ut som socialdemokraterna nu i verkligheten har drivit under två år vid makten.

Jag är den förste att erkänna att det har behövts, och behövs, ett fortsatt vinstlyft i industrin för att få i gång investeringarna. Å andra sidan stod det från första dagen klart att den stora och ensidiga satsningen på devalveringen skulle komma att erbjuda stora problem av denna natur. Det gäller alldeles oberoende av vilken förhandlingsordning som tillämpas i löneförhandlingarna, och det påverkas inte heller av att man inför kollektiva löntagarfonder.

Skall man få medborgarna att solidariskt ställa sig bakom en fortsatt sanering av den svenska ekonomin kan man inte bortse från den mycket olika behandling som regeringen gett olika folkgrupper. Regeringen har med denna politik alldeles tydligt bäddat för vilda strejker och missnöje. Man bäddar för oro bland arbetsmarknadens organisationer. Inga räfst- och rättarting kan ändra på det.

I spåren av den kraftiga inflationen stiger nu räntan på nytt. Det innebär risker för höjda bostadskostnader, men framför allt innebär det risker för att den inledda investeringsuppgången kommer av sig. Det är någonting som Sverige, med tanke på framtiden, inte har råd med.

Byggnadsverksamheten, som enligt de socialdemokratiska vallöftena 1982 skulle bli något av en motor i svensk ekonomi, ligger på absolut bottenivå. Byggandet av nya bostäder har efter det socialdemokratiska makttillträdet sjunkit med 30 %. Inte heller det s. k. ROT-programmet – reparations-, ombyggnads- och tillbyggnadsprogrammet – har förmått hjälpa upp situationen. Också det programmet har gett betydligt färre jobb än vad som utlovades.

Byggsektorn befinner sig helt enkelt i något av en katastrofsituation, trots att vi kan märka en viss uppgång i industribyggandet. Regeringens främsta intresse på byggområdet tycks vara att hitta på nya skatter. Vore det inte, herr statsminister, klokt att helt släppa tanken på den nya fastighetsskatten, innan byggandet totalt har körts i botten?

Budgetunderskottet nästa budgetår kommer enligt kompletteringspropositionen att stanna vid 67 miljarder kronor. Vi vet dock alla att den siffermässiga förbättring som det innebär till en del beror på engångsåtgärder. Framför allt är det emellertid en effekt av den nuvarande löneutvecklingen. I en första omgång får staten ökade skatteinkomster. Så småningom ökar emellertid i stället utgifterna, vilket spär på inflationen. Någon reell budgetförbättring – jag talar då om det underliggande budgetunderskottet – är det med andra ord tyvärr inte fråga om.

Än en gång vill jag säga att regeringen med viss rätt kan peka på positiva siffror när det gäller utrikesaffärerna. Jag förtänker inte regeringen att den gör det. Det vore en sensation om inte regeringen tog vara på detta glädjeämne. Å andra sidan måste vi komma ihåg att det hade varit något av en katastrof om inte Sverige hade fått en kraftig exportökning som resultat av devalveringen och den internationella högkonjunkturen, som kom samtidigt. Det är nästan självklart att exporten måste öka under dessa omständigheter.

Jag undrar emellertid om det är någon mer än Olof Palme som kan se den nuvarande ekonomiska situationen som "en fantastisk framgång" för regeringen.

Jag frågar mot bakgrund av att vi har 137 000 arbetslösa mitt i en högkonjunktur: Är det verkligen tal som socialdemokraterna i dag är nöjda med?

Vi har 8,5 % årlig prisstegring när konkurrentländerna har halva denna ökning. Är det någonting som socialdemokraterna är nöjda med?

Det byggs ungefär 30 000 nya bostäder, vilket är inemot 15 000 färre än vi mäktade med t. o. m. under de värsta krisåren. Är de talen för socialdemokrater i dag en fantastisk framgång?

Vi fick 1 % höjning av den långa räntan så sent som i början av den här veckan. Är det en framgång för socialdemokraterna?

Det blir påtagliga standardsänkningar för barnfamiljerna och en viss sänkning också för pensionärerna. Är det någonting som ni socialdemokrater i dag verkligen yvs över? Är det sådant som ni hänför till en fantastisk framgång?

Fru talman! Jag och centern tror att det behövs en kursomläggning på i

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

varje fall fem punkter för att den internationella krisens verkningar på svensk ekonomi verkligen skall kunna repareras och svenskt näringsliv gå vidare i att vinna konkurrenskraft. Det är också en förutsättning för att frukterna av en ekonomisk framgång skall kunna delas på ett rättvist sätt.

För det första måste människor kunna känna tillit till regering och riksdag samt till statliga myndigheter. Regeringen har nu på bara ett år fått total bakläxa av lagrådet på två omfattande lagförslag. I fjol gällde det den beryktade tvångslagstiftningen för skogsbruket, i år är det fråga om förslaget till ny fastighetsskatt. Nya – uppenbarligen lika hafsigt hopkomna – lagförslag är på väg, bl. a. som ett resultat av Eko-kommissionens arbete.

Av de enskilda människorna kräver myndigheterna på regeringens uppdrag rätt ifyllda blanketter i rätt tid. I annat fall hotar fogden, böter och restföring. Av sig själv kräver regeringen på detta område uppenbarligen ingenting. Lusten att kontrollera och detaljreglera människors förehavanden i både stort och smått får gå före allting annat.

Är det f. ö. någon som i dag känner behov av den tvångslagstiftning som man ville genomföra i skogen i fjol? Vi har inte den lagstiftningen nu. Industrierna går för fullt, råvara verkar det också finnas – utan tvångslag. Det var ju framför allt i situationer som dagens som ni socialdemokrater hävdade att denna tvångslag skulle vara nödvändig. Har ni lärt något av det misstaget? Har ni insett att man med en sådan politik inte tillvaratar vare sig initiativkraft eller vilja att ta ansvar ute bland människorna? Det gäller klåfingriga lagar lika väl som löntagarfonder.

Därför behövs det en kursomläggning, som ger de enskilda människorna en chans mot myndigheterna och överheten – en chans att bygga ett bättre Sverige.

Det behövs för det andra en sysselsättningspolitisk omorientering. De miljarder som i dag satsas på sysselsättningskapande åtgärder går nästan undantagslöst till AMS. Näringspolitiken och regionalpolitiken verkar närmast ligga i träda. De regionala problemen skall uppenbarligen lösas med flyttlasspolitik. Näringspolitiken i stort har uppenbarligen överlämnats till kapitalismens krafter. Detta tycks i varje fall gälla finansministern. Frågan är om det också gäller industriministern och regeringen i övrigt.

Man tycker att rekordarbetslösheten här borde utgöra en väckarklocka. Arbetslösheten ger trots alla AMS-miljarder inte vika. Men varför då inte i stället satsa en del direkt på produktiva jobb i företagen – på ökade småföretagssatsningar, ökad lärlingsutbildning osv. Med en sådan politik i stället för stelbent AMS-politik hade vi i dag kunnat förskona åtskilliga tusen människor från att gå arbetslösa.

Det behövs för det tredje en fördelningspolitisk omorientering. Vi har behov av ökad flexibilitet i det ekonomiska systemet. Det kräver antagligen en mer varierad lönesättning och med säkerhet en fortsatt reformering av skattesystemet i syfte att bl. a. åstadkomma sänkta marginalskatter.

Men det får aldrig leda till att vi lämnar de ekonomiskt sämst ställda grupperna åt sitt öde. Det är det som gör regeringens behandling av barnfamiljerna så utmanande. När alla andra grupper får sina inkomstför-

stärkningar, måste den mest utsatta gruppen vänta till nästa år. De höjningar av barnbidraget som då genomförs skall dessutom betalas av samma kategorier – även av dem med låga inkomster – genom nya skattehöjningar. Och ingenting görs åt den orättvisa som ligger i att bara ungefär en tredjedel av barnfamiljerna har stöd till barnomsorgen eller att det i många familjer finns bara en inkomst.

Det råd som jag vill ge regeringen på denna punkt är att mera ta fasta på den gamla grundtrygghetsprincipen igen. Återgå med andra ord till ett system, där medborgarna solidariskt tar ansvar för varandra när det gäller grundtryggheten! Gör inte tryggheten beroende av om man tillhör ett visst kollektiv!

Det behövs för det fjärde en annan avvägning mellan finanspolitiken och riksbankspolitiken. I socialdemokraternas Sverige är det i dag riksbanken som svarar för att svångremmen hålls hårt åtdragen. Det förbinds, som jag har lärt mig, traditionellt med konservativ och nyliberal politik. Men i dag är det kanske också socialdemokratisk politik. – Effekten blir, som jag nyss har beskrivit, en press uppåt på räntan.

Men denna politik rymmer också stora faror för framtiden. Förmår regeringen inte i dagens situation strama åt på statens budget, blir det heller inget utrymme för expansion när tiderna blir sämre. Eller, annorlunda uttryckt: Bristen på aktiv konjunkturpolitik i dag kommer att begränsa möjligheten att föra en aktiv konjunkturpolitik i morgon – att göra det när konjunkturen går ner.

Fru talman! Sist, men inte minst, behövs det ett starkare hänsynstagande till människor, miljö och naturresurser i den ekonomiska politiken. Vi minns alla vilka sociala skadeverkningar som 1960-talets flyttlasspolitik medförde. Den tidens misstag får inte upprepas.

Men det gäller också att undvika nya misstag. Därför borde regeringen bl. a. tänka sig för ytterligare en gång, innan den sätter fart på sitt kolprogram. Försumningen utgör en bestående varningssignal.

Varken i högkonjunktur eller i lågkonjunktur kan vi bortse från miljökonsekvenserna när det är fråga om liv och hälsa och om effekterna på vårt vatten, vår mark och vår luft. Skogsdöden lär oss att om vi inte är beredda att betala priset för de nödvändiga miljöskyddsåtgärderna, så löper vi risken att i ett senare skede få betala ett mångdubbelt högre pris. Av detta kan vi i sin tur lära att våra ekonomiska beslut måste vägas samman med och i vissa fall underordnas ekologiska hänsyn. Det finns ingen motsättning mellan ekonomi och en framsynt miljöpolitik. Den som bortser från ekologiska fakta, den sågar obevekligt på den gren som bär vår framtida välfärd.

Anf. 31 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Än en gång går sovjetiska makthavare till angrepp mot den förvisade fredspristagaren Andrej Sacharov och hans hustru Jelena Bonner. Sacharov, som blivit en symbol för strävan att upprätthålla mänskliga rättigheter, fred och frihet, har förts bort från sitt hem. Hans hustru anklagas för "förtal av Sovjetunionen" och är nu förbjuden att lämna Gorkij, dit

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Sacharov sedan länge är förvisad.

Vi som lever i fred och frihet bör i detta läge säga till den sovjetiska regeringen, att lika ovälkomna som sovjetiska ubåtar är i vårt land, lika välkomna är den sovjetiske fredspristagaren och hans hustru, när de nu inte får leva i fred och frihet i sitt eget land.

Olof Palme bör vidta alla åtgärder som står i hans makt för att söka ge den förföljde och förtalade fredspristagaren och hans hustru en fristad i Sverige. Det var bra att Palme tog emot Sacharovs dotter. Statsministern bör nu med sitt breda internationella kontaktnät kunna sätta en stark press på de sovjetiska ledarna. Ett första steg kunde vara, att de nordiska regeringscheferna gemensamt agerade för ett frigivande av Sacharov.

Den 1 januari i år infördes kollektiva löntagarfonder i Sverige. De röstades igenom av socialdemokrater och kommunister mot en enig borgerlig opposition, mot hela näringslivet och mot en stor majoritet av svenska folket. Det innebär att företagen nu skall betala en vinstdelningsskatt på 20 % av vinsten och en avgift på lönesumman. Pengarna samlas i fonder som har facklig dominans och som skall användas för att köpa aktier i företagen, dvs. företagets egna pengar skall användas för att dessa kollektiva fonder skall köpa upp företagen. På sikt betyder det socialisering, en enorm maktkoncentration. Det kan också leda till byte av ekonomiskt system. Socialdemokraterna påstod att löntagarfonderna skulle medverka till att dämpa lönestegringstakten. Den effekten har precis som väntat uteblivit.

På folkpartiets initiativ har de borgerliga partierna bildat en avvecklingsgrupp som skall lägga fram förslag till hur fonderna skall avvecklas så fort riksdagsmajoriteten ändras, vilket vi hoppas blir efter valet 1985. Fonderna kommer då att försvinna den 1 januari 1986.

Ett par andra anmärkningsvärda beslut om minskad frihet har också tagits av riksdagens socialistiska majoritet. En särskild förbudsproposition avlämnades i stor hast på barnomsorgens område för att förhindra att några driver dagis på affärsmässiga villkor. Folkpartiet röstade mot – vi menar, att man inte bör förbjuda någon att försöka skapa god barnomsorg.

Och frågan är vilka konsekvenser regeringen nu skall dra av detta sitt beslut. Får leksaker och annan pedagogisk materiel som används på dagis produceras affärsmässigt? Och hur blir det med för barnen livsnödvändiga ting som mat och läkemedel? Får det i fortsättningen produceras i enskilda företag, eller var går gränsen?

Privatläkare vill socialdemokraterna också förbjuda – denna gång i sällskap med centern, som tyvärr har låtit förleda sig av sin regionala omsorg, som vi i hög grad delar. Även detta har folkpartiet röstat emot – vi vill tvärtom ha fler privatläkare, inte minst i glesbygd och har föreslagit särskilda stimulansåtgärder för detta. Vi tror inte att det blir fler privatläkare i Norrland bara för att sådana förbjuds att etablera sig t. ex. i Stockholms-trakten.

Ett tredje exempel på minskad frihet kan tas från socialdemokraternas njuget mot fristående skolor. Regeringen ville dra in statsbidragen till ett flertal sådana. Med sedvanlig hjälp från kommunisterna lyckades de nästan,

även om det blev delvis bakläxa i riksdagen, som räddade Balettakademien. Tre stora fristående skolor blir dock tyvärr på sikt av med sina statsbidrag.

Den stora ofrihet som ligger i 3/4 miljon människors kollektivanslutning till socialdemokratiska partiet finns som alla vet kvar, trots upprepade kritiska riksdagsuttalanden. Folkpartiet kräver nu en lag mot kollektivanslutning. Ett parti som har kollektivanslutning på sitt program borde skämmas över att ta ordet frihet i sin mun.

I opposition lovade socialdemokraterna att om bara de kom tillbaka till regeringsmakten, skulle sysselsättningen öka och arbetslösheten minska. Som alla vet har man inte klarat att uppfylla det löftet. Arbetslösheten har tvärtom fortsatt att stiga. Trots de snabba och kraftiga förbättringarna i den internationella konjunkturen har arbetslösheten stigit. I april i år var 15 000 fler människor arbetslösa än i april i fjol. Sedan april 1982 har arbetslösheten stigit med 25 000. Det är den sanna bilden av den socialdemokratiska sysselsättningspolitiken. Den har kapsejsat. Finns mot denna bakgrund någon som helst beredskap för att motverka en kraftig ökning av den öppna arbetslösheten, när så många redan är utan jobb och så många redan är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder?

Den politik folkpartiet förordar innebär att vi med all kraft måste undvika en massarbetslöshet av den storlek som nu råder på kontinenten.

Den första svenska regering som medvetet föreslog en sänkning av det internationella biståndet till mindre än 1 % av bruttonationalinkomsten blev den socialdemokratiska regeringen. Ursprungligen föreslogs en sänkning med 450 milj. kr. – det fick man senare ta tillbaka så att minskningen "bara" blev 150 milj. kr. Men det är futtigt att låta Sveriges ekonomiska problem gå ut över u-ländernas svältande och fattiga. Socialdemokraterna fick stöd av moderaterna trots motstånd från bl. a. folkpartiet, centern och många kyrkliga organisationer.

Ett viktigt vallöfte var värdesäkringen av pensionerna. Det sades vara ett av de "heliga" löftena, tydligen i motsats till andra löften som inte var lika allvarligt menade. Men det höll man ändå inte. Avräkningen av devalveringseffekten innebär att pensionärerna i år får ca 3 miljarder kronor mindre i pensioner än vad de skulle fått enligt löftet. Pensionärerna vill nog hellre ha raka besked om pensionernas storlek än löften som inte hålls.

Ett fjärde svek är det mot barnfamiljerna. Trots att regeringen rimligen måste ha vetat att barnfamiljerna befinner sig i en mycket utsatt ekonomisk situation lade man i budgetpropositionen inte fram något förslag om förbättringar. Folkpartiet däremot föreslog en rejäl förbättring med höjt barnbidrag och höjt flerbarnstillägg redan från den 1 juli i år och därtill en skattesänkning från nästa år med 2 000 kr. per barn. Men regeringen kunde tydligen inte acceptera att någon annan tog initiativet, så det blir inga förbättringar för barnfamiljerna i år, och nästa år blir det för de flesta en mindre förbättring än med vårt förslag.

Socialdemokraterna verkar inte riktigt ha förstått att de faktiskt inte har egen majoritet i kammaren. I de flesta fall får de naturligtvis stöd av kommunisterna, men om alla oppositionspartierna går emot faller regering-

ens förslag. För att undvika den nesan har regeringen ibland dragit tillbaka sina förslag. Det gäller t. ex. förslaget att avskaffa änkepensionerna. Folkpartiet kunde naturligtvis inte acceptera ett sådant raserande av den sociala välfärden för en liten grupp kvinnor, och när inte heller något annat parti gjorde det drogs förslaget tillbaka.

En annan fråga där regeringen fått många bakläxor av riksdagen är högskolorna. Först lade socialdemokraterna – utan några som helst diskussioner med de berörda skolorna – fram förslag om att lägga ner bl. a. läkarutbildningen i Malmö och tandläkarutbildningen i Göteborg. Reaktionen blev våldsamt, och riksdagens utbildningsutskott fick ta saken i egna händer. Slutresultatet blev att socialdemokraterna som ville lägga ned tandläkarutbildningen i Göteborg och moderaterna som ville lägga ned utbildningen i Umeå drev igenom en nedläggning av tandläkarutbildningen i Malmö och därtill barnomsorgsutbildningarna i Borås och Uppsala.

En annan fråga, där regeringen fick se sitt förslag förändrat – i detta fall dock till det bättre – var ungdomslagen. Ursprungligen skulle ungdomarna bara kunna jobba inom offentlig sektor. Detta ändrades i riksdagen genom bl. a. folkpartiets medverkan till att även omfatta jobb inom den privata sektorn. Chansen att ungdomarnas jobb blir permanenta är större där.

Regeringens agerande i avtalsförhandlingarna är uppseendeväckande dåligt. Först skriver finansministern i finansplanen att följsamhetsklausuler och liknande inte är bra och att nivån för avtalen får hamna på högst 6 % löneökning. Sedan reser han till Australien. Då passar de offentliga löneförhandlingarna på att sluta avtal för de kommunalanställda på ca 8 % nivå och med följsamhetsklausuler! Det blir sedan i viss mån normerande för resten av löneförhandlingarna.

Detta följdes sedan av ett elefantin hopp i form av pris- och hyresstopp – dvs. när regeringens politik hade misslyckats kunde man inte hitta något annat att göra än att införa en mängd regleringar. Som alla vet leder prisstopp i längden inte till lägre priser, möjligen skjuts tidpunkten för en höjning upp ett antal månader. En framsynt socialdemokratisk ekonom, Nils Lundgren, har sagt att regleringarnas enda syfte är att vilseleda allmänheten, och det är inte illa formulerat.

Regeringens agerande i avtalsrörelsen och brist på agerande i andra fall, framför allt i fråga om de offentliga utgifternas utveckling, får som första märkbara resultat att inflationsmålen för 1984 och 1985 inte kommer att kunna nås. Inflationen kommer inte att hålla sig till 4 % i år, och den kommer än mindre att hålla sig till 3 % nästa år. Då hjälper det inte att exporten går bra nu. Med högre inflation i Sverige än i våra viktigaste konkurrentländer försämras vår konkurrenskraft snabbt, och produktion och sysselsättning hotas igen. Resultatet av för höga prisstegringar blir med andra ord ökad arbetslöshet – och det vill inte folkpartiet medverka till.

Fru talman! Det gångna riksmötet har präglats av ett antal riktigt dåliga beslut. Björn Molin har tidigare i dag ingående kritiserat vissa delar av regeringens ekonomiska politik och också beskrivit den alternativa uppläggnings som folkpartiet förordar.

Regeringens företrädare har i dag utan att generera sig beskrivit den ekonomiska utvecklingen på två helt olika sätt. Enligt det ena budskapet går det bra för Sverige nu. Besparingar eller andra svåra politiska beslut behövs inte. Enligt det andra budskapet finns det hotfulla orosmoln, och en mängd regleringar och liknande är nödvändiga.

Sanningen är den att läget är mycket oroande. I stor utsträckning är detta resultatet av regeringens egna åtgärder – både de felaktiga åtgärder som har vidtagits och det förhållandet att riktiga åtgärder inte har vidtagits.

Till de felaktiga åtgärder som vidtagits måste man först räkna s. k. justeringar av skattereformen. Den marginalskattereform som ursprungligen överenskomms mellan centern, folkpartiet och socialdemokraterna har ändrats på ett flertal punkter och vid en rad tillfällen. Resultatet blir att marginalskatten inte alls kommer att sänkas, som avsikten var. Folkpartiet anser att detta kommer att allvarligt försämra den svenska ekonomins sätt att fungera. I själva verket menar vi att det är nödvändigt att gå vidare med ytterligare marginalskattesänkningar, för att stimulera enskilda människor till ökade arbetsinsatser och ökat sparande. En annan felaktig åtgärd är naturligtvis införandet av de kollektiva löntagarfonderna.

En tredje felaktig åtgärd är införandet av alla de regleringar som regeringen beslöt om i april i år. Prisregleringar har aldrig tidigare i världshistorien visat sig ha någon återhållande effekt på inflationstakten. Genom återinförandet av regleringarna har regeringen visat vilken liten tilltro till marknadsmekanismer den i praktiken har. Det hjälper då inte att finansministern i ord säger sig vara anhängare av marknadsekonomi, när de konkreta åtgärderna är regleringar som stör och förstör marknaderna.

Den viktigaste åtgärden, som vore riktig men som inte har vidtagits, är begränsningar av de offentliga utgifterna. I själva verket har regeringens företrädare vid flera tillfällen sagt att det inte behövs fler besparingar. Det är tyvärr inte sant. Vad regeringen hittills har levt högt på är att industripolitiska och arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder inte behövs i samma omfattning när den internationella konjunkturen är bra. Dessutom har man gjort en del engångsförändringar i betalningsrutiner o. d., som tillfälligt har stora förstärkande effekter på statsbudgeten. Det vore i själva verket mycket anmärkningsvärt om inte budgetunderskottet skulle minska något, när konjunkturen vänder uppåt. Men minskningen är alldeles otillräcklig. Hur tänker då regeringen bära sig åt när konjunkturen vänder nedåt igen, arbetslösheten ökar och produktionen och sysselsättningen sjunker? Med den nuvarande politiken finns det inget finansiellt utrymme för större insatser mot arbetslösheten. Det är en ansvarslös politik som nu bedrivs, och det kommer att visa sig i en kraftig ökning av arbetslösheten i nästa lågkonjunktur.

Sveriges geografiska närområde har kommit att få alltmer ökad betydelse i stormakternas strategiska planering. Vårt land- och sjöterritorium har kommit att hamna i blickpunkten för östs och västs militära intressen. Detta har på ett skrämmande sätt framgått genom de kränkningar av främmande ubåtar som vi har upplevt under senare år.

En följd av vår förändrade säkerhetspolitiska situation är att vi har fått en

intensiv debatt om vår utrikes- och säkerhetspolitik. I en demokrati är en sådan debatt självklar. En konstruktiv debatt visar omvärlden att vår linje inte är vald av slentrian eller i brist på alternativ. Samtidigt måste vi erinra oss att den ökade spänningen mellan stormaktsblocken gör att dessa studerar och analyserar vår utrikes- och säkerhetspolitik mera ingående än tidigare. Vi måste också vara beredda på att det finns ett större intresse än tidigare från omvärlden att påverka våra ställningstaganden.

Det är mot denna bakgrund allvarligt för våra nationella intressen att debatten kring vår utrikes- och säkerhetspolitik så ofta har kommit att urarta till inrikespolitiskt gräl och okvädanden mellan politiker.

Inom folkpartiet är vi oroade över den utveckling som har lett fram till nuvarande säkerhetspolitiska debattklimat i Sverige. Ansvaret för den uppkomna situationen måste till inte ringa del falla på statsministern. Alltsedan regeringsskiftet 1982 har Olof Palme figurerat i ett antal "affärer" med anknytning till vår utrikes- och säkerhetspolitik. Vi har med stigande förvåning konstaterat, att statsministern i stället för att agera med det ansvar som åligger en regeringschef stundom har utnyttjat sin ställning till politisk retorik. Av en statsminister måste man kunna kräva självkontroll och kanske också förmåga till självkritik. I stället har Olof Palme ofta handlat på ett mycket impulsivt sätt. Han har använt regeringsmakten till att göra ett unikt fördömande av en enskild riksdagsman, han har blixtkallat utrikesnämnden för att få tillfälle att fördöma ett helt politiskt parti, han har begärt TV-tid för att kunna läsa hemliga handlingar och därefter fördöma en dagstidning, han har kallat motståndarnas agerande för fähunderi och deras analyser för djävulsbilder.

Från folkpartiets sida har vi ingen anledning att alltid försvara den inställning i sakfrågor som Olof Palmes meningsmotståndare har intagit. Det är inte alltid den ståndpunkt som Olof Palme har intagit i sakfrågor som vi kritiserar. Det är hans sätt att föra debatten och handlägga frågorna som ibland får olyckliga konsekvenser.

Olof Palme har på ett kraftfullt sätt markerat Sveriges vilja att hävda sin suveränitet mot varje inkräktare. I detta sammanhang har han inte fört något dubbelt budskap. Men samtidigt har Olof Palme nästan helt undvikit att kommentera utvecklingen i Afghanistan, att Helsingfors-dokumentet inte efterlevs och andra övergrepp, som begås av Sovjet.

Fru talman! Det finns all anledning att hoppas, att debatten om den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken i framtiden kommer att föras med större omsorg än vad som har varit fallet.

Anf. 32 LARS WERNER (vpk):

Fru talman! Ärade statssekreterare! Regeringen tycker att det går bra för Sverige, mycket bättre än man har vågat hoppas på.

Nu säger det kanske inte mer om regeringens ambitioner och förhoppningar än om den verkliga utvecklingen i Sverige. För samtidigt upptäcker allt fler att regeringens paroller inte överensstämmer med regeringens politik. Det heter att vi måste både spara och arbeta oss ut ur krisen. Men hittills har det

mindre varit fråga om att arbeta och desto mer om att spara. Arbetslösheten har inte minskat, utan den har ökat, och det har inte skapats några nya varaktiga jobb. I stället har kommunerna blivit av med nya miljarder i statsbidrag och skatteinkomster. Värdesäkring av pensionerna har slopats. U-hjälpen har urholkats.

Det var inte riktigt så regeringen presenterade sin politik i valrörelsen för två år sedan. Nej, då lovade man att prioritera kampen mot arbetslösheten, sätta fart på produktionen och sysselsättningen. Den sociala nedrustningen i kommunerna skulle upphöra, i stället skulle barnomsorgen och äldreården byggas ut. Stora energiinvesteringar skulle göras, och det skulle byggas bostäder. Ungdomarna lovades arbete och utbildning. Kvinnoarbetslösheten skulle minskas.

Hur har det blivit? Jo, i stället för att prioritera kampen mot arbetslösheten, låter man nu kampen mot budgetunderskottet gå före allting annat. Den sociala nedrustningen i kommunerna har fortsatt. Utbyggnaden av barnomsorgen och äldreården står still. Bostadsbyggandet är rekordlångt.

Över 100 000 människor är öppet arbetslösa. 10 000-tals ungdomar går fortfarande utan arbete och utbildning. Arbetslöshetsperioderna blir längre och allt fler. Allt fler blir t. o. m. utförsäkrade ur A-kassorna. Uppemot en halv miljon människor står vid sidan av den ordinarie arbetsmarknaden. Kvinnorna tvingas – i den mån de får arbete – arbeta halv- eller deltid.

Jag säger allt detta i medvetande om att med borgerliga regeringar skulle situationen ha varit ännu sämre. Men vi menar att detta inte på något sätt ursäktar den nuvarande regeringens politik.

I opposition och under valrörelsen lovade regeringen att bedriva en rättvis fördelningspolitik. Den borgerliga fördelningspolitiken skulle upphöra och den sociala grundtryggheten skulle återställas. De ekonomiska orättvisorna, avdragsökningen, de snabba klippen och spekuleringen skulle brytas.

Men hur har det blivit? Jo, en halv miljon människor behöver fortfarande socialbidrag för att klara sin ekonomi. Lågavlönade, barnfamiljer och arbetslösa men också heltidsarbetande behöver socialbidrag för att klara maten, hyran och det allra nödvändigaste. Samtidigt som vi har en situation där de stora bolagen redovisar rekordvinster, samtidigt som näringslivet har ett likviditetsöverskott på över 150 miljarder kronor, samtidigt som bankerna aldrig har haft så stora vinster som i dag, samtidigt som man på Stockholms fondbörs omsätter miljarder, samtidigt som de snabba klippen och skatteaffärerna fortsätter som förut har antalet miljonärer på två år tredubblats!

Det är mot denna bakgrund svårt att förstå regeringens självberöm och förnöjsamhet. Hur kan man tycka att det går bra för Sverige – det beror naturligtvis på vad man menar med Sverige – när uppemot en halv miljon människor är utestängda från den ordinarie arbetsmarknaden? Hur kan man tycka att den egna politiken varit framgångsrik när en halv miljon människor behöver socialbidrag för att klara sin ekonomi?

Detta innebär inte bara ett allvarligt avsteg från löftena i valrörelsen, utan också ett avsteg från arbetarrörelsens traditionella fördelningspolitik.

Vad händer när löntagarna efter sex till sju års reallönesänkningar under

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

borgerliga regeringar kanske lyckas ingå avtal som i bästa fall försvarar köpkraften? Jo, då angräps de av regeringen och hotas med ingripanden, samtidigt som samma regering är i full färd med att själv bevilja sig löneökningar på 4 000 kr. per månad, samtidigt som samma regering går ut och uppmanar låg- och medelinkomsttagare att visa återhållsamhet i sina lönekrav. Det är orimligt, stötande och oacceptabelt!

Nog är det ganska märkligt att en socialdemokratisk regering blandar sig i avtalsrörelsen på det sätt som regeringen nu har gjort och kallar arbetsmarknadens parter till Rosenbad för att diskutera hur avtalen möjligen kan rivas upp för att ytterligare hålla tillbaka lönerna. Jag har här en fråga till regeringen: Vore det inte angelägnare att diskutera näringslivets rekordvinster och ovilja att investera och skapa nya arbetstillfällen?

Regeringens nya, märkliga fördelningspolitiska synsätt märks också i inställningen till barnfamiljerna. Till att börja med hade regeringen inte råd att höja barnbidragen – det var först när regeringen insåg att de andra partierna i riksdagen föreslog höjda bidrag som regeringen över huvud taget var beredd att diskutera den frågan. Det var ingen överdriven iver som regeringen då visade.

Nu gjorde vårt parti upp med regeringen om en rejäl höjning av barnbidraget med 1 500 kr. per år, därför att vi var angelägna om att förbättra barnfamiljernas ekonomiska villkor – trots att vi hellre sett en annan finansiering. Vi döljer inte att vi är glada över att vi blockerade de dåliga borgerliga förslagen; de var dåliga för barnfamiljerna, de var dyra och de var fördelningspolitiskt oriktiga. Över det här har det för ett par dagar sedan fällt vad jag menar är krokodiltårar, när man från borgerligt håll gick upp och gnölade över den uppgörelse vi har träffat med regeringen. Men det orkar vi leva med – vi vet att uppgörelsen och barnbidragshöjningen välkomnas av barnfamiljerna, och det betyder mer än det dåliga humöret hos de borgerliga företrädarna här i kammaren.

Det är riktigt att vi ville höja barnbidraget redan vid halvårsskiftet; vi menar att barnfamiljerna behöver extra pengar redan till semestern. Men det fick vi inte igenom.

Vi inbillar oss inte på något sätt att uppgörelsen löser barnfamiljernas alla problem. Nej, för det behövs långt större insatser – det vet vi. Men det är ett första steg, och vi är tillfreds med att vi har kunnat medverka till det.

Fru talman! Vi kan alltså inte instämma i regeringens uppfattning att det går bra för Sverige. Det är riktigt att det går bra för flertalet kapitalägare, storbolag, banker och spekulanter. Men det går sämre för löntagarna, för barnfamiljerna och för dem som i dag går utan jobb.

Vi menar att det går dåligt därför att regeringen inte har någon strategi för att skapa nya varaktiga arbeten och minska arbetslösheten. I stället för att bedriva en självständig, aktiv och framåtsyftande politik för att skapa nya arbeten lägger regeringen fram det ena akutprogrammet efter det andra – samtidigt som man har som huvudtro att det är storfinansens exportindustri som skall behaga ordna flera arbeten. Det är i så fall den enda strategi regeringen har på det här området.

Vår kritik är hård – det är riktigt. Men den är hård därför att vi jämför regeringens politik framför allt med de löften som ställdes ut i valrörelsen. Den är hård därför att vi tycker att man har rätt att begära mer av den här regeringen än av de närmast föregående. Det är rätt poänglöst att kräva av borgerliga regeringar att de skall föra en rättvis fördelningspolitik.

Många människor känner oro inför framtiden, och jag tror inte att den oron har blivit mindre efter publiceringen av den redan beryktade intervju-boken *Samtal med Kjell-Olof Feldt*. Man skulle kunna avfärda vad som sägs i den intervjuboken med att den är en av många socialdemokratiska debattböcker. Men Kjell-Olof Feldt är ju inte vem som helst. Han är finansminister i en socialdemokratisk regering, och han är socialdemokraternas främste företrädare i ekonomiska frågor.

I boken gör Feldt en rad märkliga uttalanden, som inte bara strider mot arbetarrörelsens socialistiska värderingar och mot många socialdemokratiska partimedlemmars uppfattningar utan som egentligen också går på tvärs mot den nuvarande regeringspolitiken.

Feldt uttalar sig t. ex. för en privatisering inom barnomsorgen och sjukvården samtidigt som riksdagen på regeringens förslag fattat beslut i rakt motsatt riktning! Flyttlasspolitiken vill Feldt återuppta. De högavlönades marginalskatter vill han fortsätta sänka. Promsen vill han lägga åt sidan.

Men för oss kommunister är kanske ändå det mest uppseendeväckande hans lindrigt sagt provokativa uttalanden om socialdemokratiens inställning till kapitalismen och socialismen. Socialismen är för Feldt bara en nödvändig men till intet förpliktande eftergift för de fackligt aktiva och medvetna medlemmarna. Målet är i stället ”en stark och dynamisk kapitalism”. Den antikapitalistiska agitationen är för honom främst ett sätt att mobilisera medlemmarna till första maj och vid valen vart tredje år.

Det är självklart att sådana uttalanden från en ledande socialdemokrat applåderas från borgerligt håll. Det förvånar naturligtvis inte någon. Det förvånar naturligtvis inte heller någon att det socialdemokratiska kvinnoförbundet, det socialdemokratiska ungdomsförbundet, medlemmar av den socialdemokratiska riksdagsgruppen och andra riktar kritik mot sådana synpunkter.

Är det inte i stället en debatt om hur den kapitalistiska maktkoncentrationen och fåtalsväldet kan brytas och ersättas av demokrati och socialism som arbetarrörelsen behöver? Är det inte också en debatt om hur arbetarrörelsens socialistiska målsättningar och värderingar skall komma till uttryck även i det vardagliga politiska arbetet som behövs? Är det inte debattböcker om sådant som arbetarrörelsen är betjänt av?

Fru talman! Nu närmar vi oss halvtid inför nästa val. Det är naturligt att se tillbaka på det som varit, men kanske är det ännu viktigare att se framåt – och bortom nästa val.

Vi anser att svensk arbetarrörelse i dag befinner sig i en brytningstid. Det är samma arbetarrörelse som har kämpat för och genomdrivit stora och viktiga reformer för att förbättra människors livsvillkor och för att skapa jämlika förutsättningar för ett meningsfullt och bra liv. Det har också

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

inneburit att många människor har fått det bättre. Samtidigt vet vi dock att de många kriserna, högeroffensiven och inte minst de sex årens borgerliga regeringspolitik har medfört att förbättringarna har urholkats med oönskade samhällsförändringar som följd. Nya problem och sociala missförhållanden har uppstått, något som nu ställer hela arbetarrörelsen inför nya uppgifter och utmaningar.

Jag tror att många människor hoppades att valet 1982 skulle resultera i en politisk förnyelse. Förväntningarna inför och efter valet var mycket stora, något som inte minst den nuvarande regeringens företrädare bidrog till att frammana under åren i opposition. Men den socialistiska förnyelsen har inte kommit, och många är därför med all rätt besvikna i dag.

Det här tror jag är en fara för arbetarrörelsen, inte bara därför att det kan medföra ett valnederlag, utan framför allt därför att dessa förväntningar utgör en politisk tillgång och kraft som inte har tillvaratagits.

Det är riktigt att regeringen har tillsatt en framtidsgrupp. Men ibland undrar man om inte dess främsta uppgift består i att dämpa förväntningarna inom arbetarrörelsen och skjuta alla andra, för regeringen obekväma frågor, till en avlägsen framtid. Det är i så fall en olycklig och konstruerad uppdelning. Vad vi bestämmer oss för att göra i dag är nämligen det som avgör hur verkligheten ser ut i morgon.

Vpk anser att det behövs en bred debatt inom arbetarrörelsen där vi kritiskt – gärna självkritiskt – granskar dagens samhälle och de problem som vi står inför. Vi får inte låta politisk rädsla och stelbenthet hämma debatten, utan med friskt mod och med tillförsikt – det har vi råd med – måste vi ta itu med uppgiften att inte bara förbättra litet här och litet där. Vi måste gå in för att förändra och omvandla Sverige i en helt annan riktning. Vi i vårt parti sticker inte under stol med att vi vill ha en socialistisk utveckling i Sverige.

För att kunna åstadkomma förändringar för framtiden måste arbetarrörelsen vända åter till de socialistiska idealen och värderingarna. Jämlikhet, arbete åt alla och rättvis fördelning måste på nytt bli huvudmål för hela arbetarrörelsen.

Ett annat huvudmål måste vara att bryta storfinansens makt och ägande. Löntagarnas inflytande måste stärkas, och det nuvarande ekonomiska systemet måste ersättas med en planerad ekonomi och produktion för social nytta. Ett mål måste också vara att landets ekonomiska tillgångar fördelas på ett rättvist sätt. Likaså måste de ekonomiska orättvisorna brytas samt inkomst- och förmögenhetsklyftorna utjämnas. Ytterligare ett mål är att skapa ett helt nytt skattesystem.

Vi sade i våras – och vi sade förra året – att vi ser löntagarfonderna som ett första steg, som måste följas av fler och sättas in i en socialistisk strategi för arbete åt alla, för uppbyggnad av en ny industri, för regional utjämning, för miljöhänsyn och för hela samhällets bästa.

Vi vet att det behöver byggas bostäder – och att gamla bostäder behöver moderniseras. Barnomsorgen, sjuk- och hälsovården, äldreomsorgen och kollektivtrafiken behöver förbättras och byggas ut. Kärnkraften skall avvecklas, och det behövs nya stora energiinvesteringar. Det behövs

omfattande insatser för att bryta rovdriften och miljöförstöringen, för att skapa goda livs- och arbetsmiljöer. Och det är ingenting som man kan skjuta på framtiden, för det behövs både i dag och i morgon.

Sådana satsningar skulle inte bara förbättra, utan även förändra vårt samhälle. Demokratin skulle fördjupas, miljöförstöringen kunde stoppas. Jämställdhetssträvandena skulle ta ett nytt stort steg framåt. Ungdomarna här i landet skulle få växa upp under hoppfulla och trygga villkor. De handikappade skulle kunna komma ut på den ordinarie arbetsmarknaden. De socialt utstötta och utslagna skulle kunna återta sin förlorade ställning i samhället.

Nu handlar det inte bara om materiell välfärd. Det måste kanske mer än hittills handla om våra allmänna livsvillkor, och det är i det sammanhanget vi sätter in frågan om sextimmarsdagen – inte som en avlägsen framtidsfråga utan som en fråga som måste diskuteras redan nu, här i dag.

Det handlar i detta sammanhang om att ha tid och ork för en meningsfull och jämlik fritid, att ha tid för att vara tillsammans med barn och familj, att ha tid och ork för fackligt och politiskt arbete – och det handlar om att få möjligheter att utvecklas som människa och leva ett meningsfullare liv än i dag.

Samtidigt handlar sextimmarsdagen också om solidaritet. I stället för att acceptera en ständigt ökad arbetslöshet vill man – inte dela på arbetslösheten, utan dela på jobben och fritiden. Det handlar alltså om solidaritet och om att förbättra våra gemensamma livsvillkor.

Därför menar vi att det är beklagligt och en felsyn från regeringens sida att man egentligen avfärdar resonemanget om sextimmarsdagen. Det vittnar om ovilja eller ointresse när det gäller att ta denna folkvilja på allvar. Vi vill säga till regeringen: Ompröva er negativa inställning! Ta i stället initiativ till att vi på allvar börjar diskutera införandet av sex timmars arbetsdag före 80-talets utgång!

Fru talman! Till sist: Många människor har farit illa under de gångna årens kriser. Många plågas av arbetslöshet. Många människor har ekonomiska problem och känner otrygghet. Många människor känner sig maktlösa inför myndigheter och kapitalintressen. Många känner missmod och oro inför framtiden. En del faller för den borgerliga propogandan och går på högerens förenklade och falska egoism.

Arbetarrörelsen har, menar vi, ett ansvar för detta och måste tränga tillbaka de farliga tendenser som framför allt utvecklas från höger.

Nu behövs det radikala framtidsvisioner som kan ge hopp och framtidstro.

Detta är, som jag sade tidigare, en utmaning för arbetarrörelsen. Vi måste anta denna utmaning och gå till samlad offensiv mot högerkrafterna

– för jämlikhet, solidaritet, demokrati och socialism

– inte bara i ord utan i handling

– inte i morgon utan redan i dag.

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Anf. 33 Statsminister OLOF PALME:

Fru talman! Mig förefaller riksdagens slutdebatt som något av ett helgerån mot naturen. Det här är den tid då Sverige är som vackrast. Ljuset har besegrat mörkret, grönskan är skir, nätterna blir kortare och dagarna allt längre. Men riksdagsmännen sitter allt glämigare under allt segare och senare arbetspass för att äntligen få slut på årets riksdagssession.

Fru talman! Ibland har denna glämighet också i hög grad satt sin prägel på den politiska situationen.

Ni minns kanske slutdebatten 1982 på våren. Då gick det utför för Sverige. Kurvorna pekade nedåt. Jag skall av finkänslighet mot våra borgerliga motståndare inte återkalla kurvorna alltför nära i minnet.

Det var vid denna tid som den borgerliga regeringen försökte göra gällande att vägen till en förbättring av den svenska ekonomin gick via en försämring av den sociala välfärden för vanligt folk. Det är inte att förvåna att stämningen präglades av en mörksyn och att människorna började tappa tron på utvecklingen och enbart förväntade sig sämre tider.

Jag tror jag vågar påstå att stämningarna i dag står i bättre samklang med våren. Det är som om mer av glädje och framtidstro hade återvänt till Sverige, till medborgarna och till företagen.

Dessa stämningar har sin grund i påtagliga fakta. Det börjar åter gå bättre för Sverige, utan att vi behövde tillgripa de borgerliga regeringarnas nedskärningar. Det råder ingen som helst tvekan om att den ekonomiska utvecklingen åter har kommit in på bättre banor. Den svenska exporten har väldiga framgångar ute i världen. Flera talare har haft vänligheten att säga att det har varit fantastiska framgångar. Det är precis det jag talar om – den svenska exporten har haft fantastiska framgångar under de senaste åren. Det har varit enorma volymökningssiffror. Detta skall ni inte vara så ledsna för; varken herr Fälldin eller herr Adelson. Det är bara på den punkten som jag uttalar detta.

Men det finns naturligtvis också annat som är bra. Produktionen ökar, och budgetunderskottet hålls tillbaka.

En affärstidning har sammanfattat utvecklingen: "Både snabbheten i förändringen och styrkan i uppgången är hisnande. En så radikal scenförändring har oss veterligen aldrig inträffat."

Det är intressant att notera att dessa framgångar på utlandsmarknaden inte i första hand beror på den internationella konjunkturuppgången. Till största delen beror de på att svensk industri vinner marknadsandelar. I förra veckan kom uppgifter från kommerskollegium, vars preliminära siffror gav vid handen att Sverige beträffande bearbetade varor inom OECD-området ökade sin marknadsandel med mer än 11 % under första kvartalet 1984. Det ger ett högt betyg åt den svenska industrins förmåga att anpassa sig till en förändrad situation.

Jag vill fråga Thorbjörn Fälldin, som i oktober 1982 var våldsamt emot devalveringen: Är han fortfarande lika negativ?

Detta är också en viktig del av förklaringen till att vi kan föra denna debatt i en anda av viss optimism och tillförsikt. Det börjar åter gå bättre för Sverige.

Sverige är på rätt väg, som det heter.

Vi gick till val 1982 – som ni talat så mycket om här – under parollen "mindre av svångrem och mer av svängrum för arbete och produktion i det svenska samhället". Och så har det blivit.

Vi ville helt enkelt få fart på Sverige igen, och det har blivit fart på Sverige. Sveriges problem som vi såg dem vid regeringsskiftet 1982 återfanns huvudsakligen på tre områden: För det första ett kontinuerligt växande underskott i bytesbalansen, för det andra en trendmässig ökning av arbetslösheten och för det tredje ett kontinuerligt ökande budgetunderskott, såväl konjunkturellt som strukturellt.

Regeringens slutsats, som den också finns beskriven i arbetarrörelsens krisprogram från 1981, var att vi åter måste få i gång en kraftig industriell tillväxt. Denna tanke, att genomföra en hård satsning på svensk industri och dess internationella konkurrenskraft, har alltsedan dess varit grundläggande för regeringens ekonomiska politik.

Framgångar på detta område påverkar direkt i positiv riktning såväl sysselsättningen som bytesbalansen. Den är också, enligt vår mening, en nödvändig förutsättning för att komma åt det tredje huvudproblemet, nämligen det växande budgetunderskottet.

Vi visste genom erfarenheter från såväl Sverige som andra länder, att om man börjar med en attack mot budgetunderskottet leder det till en stark ökning av arbetslösheten, om det inte finns motverkande krafter i ekonomin. Vår inriktning av politiken blev alltså att en tillväxt inom den konkurrensutsatta industrin skulle utgöra denna motverkande kraft. Det är denna dynamiska aspekt på de ekonomiska sambanden, som saknas i den borgerliga ekonomiska politiken. Det var därför det gick så illa för er.

Den offensiva devalveringen hösten 1982 skapade förutsättningar för att efterfrågan på svenska varor skulle öka, så att det kompenserade den minskade efterfrågan som en stram finanspolitik skulle medföra.

Vi har sedan dess fortsatt med satsningen på den svenska industrin. Subventionspolitiken har förvandlats till en offensiv politik.

Detta är den allmänna beskrivning som utgör bakgrunden till 1983/84 års riksmöte. Under riksmötet fattades många beslut av stor vikt för landet och dess medborgare. Ett av besluten, som motsetts med stort intresse, var beslutet att införa löntagarfonder.

Nu har beslutet trätt i kraft, och fyra av löntagarfondernas styrelser är utsedda. Därmed kommer människorna att kunna ta ställning till fonderna från den praktiska verkligheten i stället för att behöva vara hänvisade till skildringar om vad som påstås möjligen kunna komma att ske i framtiden. Därigenom borde det finnas goda förutsättningar för en mer nyanserad och saklig diskussion i dessa frågor.

Diskussionerna inför beslutet om löntagarfonderna har varit mycket hårda, och frågan har på ett olyckligt sätt använts för att skapa konfrontation. Men detta riksdagsår har, fru talman, också visat att det finns goda möjligheter till lösningar över block- och partigränserna, när viljan till bra resultat i sak får väga tyngst. Från regeringens sida ser vi med tillfredsställelse

på sådana överenskommelser.

Ungdomslagen har inneburit att 30 000 ungdomar i dag är aktiva inom ungdomslagen i stället för att gå i sysslolöshet. Ungdomarna själva har demonstrerat sin vilja att arbeta genom att i olika sammanhang berätta om hur mycket bättre det känns med arbete i ungdomslagen, än att som tidigare bara passivt lyfta ett kontantstöd. Den kritik de framför är att de skulle vilja ha fler arbetstimmar.

Det bör vara med stolthet vi kan se att det gick att nå en överenskommelse över partigränserna om ungdomslagen, trots att det från början fanns delvis olika uppfattningar.

Också uppgörelsen om anslagen till försvaret med anledning av den förändrade dollarkursen är ett uttryck för att vi kan nå breda uppgörelser, när olika parter är inställda på att komma fram till en gemensam lösning i stället för att söka skapa kortsiktiga och tillfälliga partipolitiska vinster.

Men även om det således finns många, och ibland mycket viktiga, exempel på uppgörelse över blockgränsen, har regeringen ofta fått möta en splittrad opposition, som väl levat upp till den bild av inbördes oenighet som trepartiregeringarnas långbänkar och regeringskriser speglade.

Regeringen har under denna period i stället försökt fortsätta sin politik att föra Sverige ur krisen främst genom att säkerställa och stabilisera den nya perioden av kraftig industriell tillväxt.

En viktig händelse i det arbetet är den förnyelseproposition som riksdagen ställt sig bakom. Det beslutet innebär den definitiva bekräftelsen på att vi nu för en offensiv industripolitik, som i första hand är inriktad på de livskraftiga företagen. Offensiva investeringar har blivit vanliga inslag i regeringens politik.

Denna anda av optimism och vilja att satsa på det utvecklingsbara framgår också av forskningspropositionen. Den är ett uttryck för regeringens positiva inställning till forskningen.

De statliga satsningarna på forskning och utveckling kommer att kosta 9,7 miljarder kronor nästa år. I dag går 2,5 % av bruttonationalprodukten till forskning och utveckling. Det är en mycket hög siffra.

Regeringen har också inlett ett omfattande arbete för att uppnå en avbyråkratisering och en avreglering. Ett inslag i det arbetet var regeringsförslaget om en försöksverksamhet med ökad kommunal självstyrelse.

Avsikten med detta försök är att de berörda kommunerna skall få möjlighet att göra avsteg från statlig reglering för att bättre kunna anpassa sin organisation till lokala förhållanden.

Arbetet under våren har också präglats av försöken att få en bred enighet över partigränserna om stödet till barnfamiljerna. Trots intensiva försök lyckades man inte uppnå enighet, vilket regeringen djupt beklagar. De borgerliga regeringsåren hann ge så djupa sår i barnfamiljernas ekonomiska situation att det inte går att kompensera i ett slag.

Men det regeringsförslag som riksdagen ställt sig bakom innebär den största ökning av barnbidragen som någonsin skett sedan de infördes. Det innebär dessutom att vi rättar till en hel del skevheter i systemet.

Låt mig i detta sammanhang också understryka att om man vill studera effekterna på barnfamiljerna av ett partis politik räcker det inte med att studera ett enskilt förslag på familjepolitikens område. Det är fördelningspolitiken i sin helhet som avgör om politiken är rättfärdig. För socialdemokratien är det inte bara ideologiskt självklart att bördorna måste fördelas efter bärkraft. Vi tror dessutom att det är en ekonomisk nödvändighet. Hela folket måste delta i krisarbetet och känna att de deltar i lika hög grad som alla andra. Därför blir kravet på en rättvis fördelning en nödvändighet om vi skall lyckas med att föra Sverige ur krisen.

Den kanske viktigaste fördelningsfrågan av alla är sysselsättningen. Där kan vi peka på flera framsteg. Industrissysselsättningen tycks nu öka efter många år av tillbakagång. Ungdomslagen förhindrar många av de sociala skadorna på vår ungdom. Den snabba ökningstakten när det gäller arbetslösheten har stoppats. Vi tror att vi skall kunna vända arbetslöshetskurvorna i år och kunna redovisa en sjunkande arbetslöshet. Jag såg i dag siffrorna på kvarvarande arbetssökande som gått ned med 14 000 sedan i fjol, och det är ett tecken bland många på att det börjar se bättre ut.

Men skall vi kunna säkra sysselsättningen på längre sikt måste vi ha en sund ekonomi. Vi har tagit viktiga steg i den riktningen under detta riksdagsår.

I den allmänpolitiska debatten i vintras erinrade jag om ett uttalande av Ulf Adelsohn i januari i fjol. Han sade då: "Aldrig tidigare kommer det att gå snabbare utför än under detta första socialdemokratiska regeringsår sedan 1976."

Jag hade också kunnat citera Ulf Adelsohn från riksdagsdebatten den 19 oktober i fjol, alltså i början av detta riksdagsår. Då sade han om det budgetunderskott som nästa år väntas bli 67 miljarder kronor:

"När det gäller det svenska budgetunderskottet har ni möjligen hunnit i kapp er berömda kärra, men vad ni sedan i själva verket gjort, Olof Palme, är att skjuta fart på den så att den störtar rakt ner i dalen. Budgetunderskottet i dag har ju ökat kraftigt jämfört med tidigare. Jag tror att vi trots alla skatter ni höjer, mycket snart närmar oss ett budgetunderskott på 100 miljarder kronor."

För att riktigt understryka sin uppfattning tillade Ulf Adelsohn i sin nästa replik: "Tro mig, vi närmar oss 100 miljarder kronor."

Det tycks bli allt färre som tror på Ulf Adelsohn. Prognosmakare av samma klass som Adelsohn tycks finnas i MAS, det borgerliga utredningsinstitut som under Bengt Westerbergs ledning skulle dra upp riktlinjerna för den kommande borgerliga regeringens politik. Det skulle inte vara värt att spilla många ord på detta institut, om det inte gjorde så stora anspråk på att företräda den samlade borgerlighetens ekonomiska tänkande.

Man avlämnade en rapport, "Sveriges ekonomi 1984-85", som bl. a. folkpartiledaren Bengt Westerberg använde i sin politiska argumentation. När vi i efterhand studerar den går det bara att finna en orsak till de grova felprognoserna om Sveriges ekonomi: Man tycks helt enkelt ha förlängt utvecklingen som den var under den tid som Bengt Westerberg var statssekreterare på budgetdepartementet, och man tycks ha utgått från att

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

regeringen sålunda saknar förmåga att föra en vettig budgetpolitik.

Jag skall inte dra alla felprognoser här. Jag vill dock säga att man tippade ett bytesbalansunderskott på 18 miljarder – det blir 1. Man tippade en ökning av exporten med 6 miljarder – det blev 12. Man förutspådde 180 000 arbetslösa. Man spädde på och räknade med ett budgetunderskott på 105–110 miljarder kronor. Det här är intressant. Men det skulle behövas mycket tid för att gå igenom detta, så jag skall inte göra det. Enligt vad man från nämnda instituts sida påstått skall man göra upp ett gemensamt ekonomiskt program för de tre borgerliga partierna inför nästa års val. Jag vill då säga: Väl bekomme! Eftersom det är samma personer som svarar för de tidigare borgerliga regeringarnas ekonomiska strategi, får vi därmed också belyst varför det gick så dåligt.

Om man medvetet svartmålar den ekonomiska verkligheten, blir det svårare att med trovärdighet delta i den ekonomiska debatten. Sanningen är ju att utvecklingen av den svenska ekonomin när det gäller export, produktion etc. har gått framåt med jättekliv. Det är riktigt, som några varit inne på, att detta icke har slagit ut i förbättrad levnadsstandard för de enskilda människorna. De har inte någon direkt glädje av att vi börjar pressa ned det budgetunderskott som ni har ställt till med. De har inte någon direkt glädje av att vi börjar pressa ned underskottet i bytesbalansen. Det är ju ingenting som går att äta. Men folk märker att orderböckerna fylls, att det går framåt för ekonomin. Det slår igenom i vardagslivet.

Man frågar sig: Gör vi en skönmålning?

Affärstidningen Dagens Industri gjorde nyligen en enkät. Därav framgick att alla svenska ekonomer tror på en snabbare konjunkturuppgång än regeringen och konjunkturinstitutet gör. Men det är klart att även om utvecklingen av ekonomin nu går i rätt riktning, återstår väldigt mycket innan vi har rekonstruerat den. Nu gäller det för oss att försvara den konkurrenskraft som den svenska industrin vunnit sedan hösten 1982. Från den synpunkten sett har vi funnit det vara önskvärt med en lönekostnadsökning på ca 6 % för 1984. Det kan bli mer, eller rättare sagt: Det blir mer – ett par procent mer. Men tack vare den starka produktivitetsutvecklingen inom ekonomin ser det ut som om Sverige kommer att bevara konkurrenskraften, i jämförelse med våra viktigaste konkurrentländer.

Ulf Adelson påstår exempelvis att devalveringseffekten på grund av snabb inflation redan har undergrävt vår konkurrenskraft och urholkat devalveringen kraftigt. Detta är fel. Vad som tvärtom är slående, och som förbluffat de flesta seriösa bedömare, är hur pass väl devalveringseffekten bevaras. Studerar vi utvecklingen av våra relativa arbetskraftskostnader per producerad enhet – dvs. kostnadsökningen sedan hänsyn tagits till produktivitetsökningen – jämfört med våra 14 viktigaste konkurrentländer, finner vi att vår konkurrenskraft faktiskt förstärks med en procentenhet under 1983 och 1984. Gentemot omvärlden har alltså devalveringens effekter förstärkts under senare tid. Det är det som ger utslag i de ytterligare ökningarna av våra marknadsandelar som skett – detta enligt kommerskollegium.

Herr Adelson är våldsamt i sitt språkbruk – nu är han ju väldigt känslig.

När Kjell-Olof Feldt sade att Ulf Adelsohn upphov sin röst uppfattade Ulf Adelsohn detta som ett personangrepp. Herr Adelsohn sade följande när han skulle skildra hur uselt det går för svensk ekonomi: Stormfåglarna hopar sig vid horisonten. Då vill jag säga att jag tror, att om man ser mot horisonten, upptäcker man inte någon stormfågel, möjligen en svart prick. Jag tror att herr Adelsohn i sitt språkbruk har blandat samman moln och fåglar. Jag tror faktiskt det. Det är moln som hopar sig, fåglar flyger. Beträffande sådana här sammanblandningar kan man säga som om den romerske skalden Vergilius. Problemet med Vergilius var att hans språk var för kraftfullt för hans tankar. Jag frågar mig ibland om inte problemet med Adelsohn är att han saknar tankar för att sätta hejd för ordflödet i vissa situationer. Det gäller nog även hans dystra prognoser för den svenska ekonomin. Jag tror att vi och folk i allmänhet trubbas av om vi gör sådana här oerhört dystra beskrivningar av framtiden.

Det är alldeles klart att det kan bli problem under 1985 till följd av de avtal som slutits på arbetsmarknaden, helt enkelt därför att vi inte denna gång kan räkna med att produktivitetens utvecklingen blir lika snabb som tidigare. Om löneökningarna fortsätter i samma takt som hittills, finns det risk för att vi tappar konkurrenskraften och att konsumtionen blir för stor, vilket leder till försvagningar av bytesbalansen och en upptrissning av räntenivån. Det är alldeles klart. Dessa risker förvärras under de splittrade förhållanden på arbetsmarknaden där avtalen har helt olika löptider. I en uppåtgående konjunktur kan en lönerörelse i ett sådant läge utvecklas till en faslig huggsexa till allvarlig nackdel för den svenska ekonomin. Det finns ingen anledning att inte säga detta alldeles öppet.

Vi har i det läget inbjudit till överläggningar på Rosenbad. Dessa överläggningar har hittills varit en framgång i två viktiga avseenden. För det första har de bildat utgångspunkten för en debatt om hur man skall kunna nå fram till ett bättre system på avtalsmarknaden. För det andra har organisationerna inom sig och sinsemellan börjat diskutera formerna för en bättre uppläggning av avtalsrörelsen. Man har siktet inställt på att fr. o. m. den 1 januari 1986 ha arbetat fram en bättre modell, en bättre lönestatistik och allt vad ni vill.

Detta är positivt. Vi har från regeringens sida sagt att vi i mån av önskan och möjligheter kommer att kunna medverka i det här. Men vi vet att det är ett arbete som med nödvändighet måste få ta tid, eftersom det är många komplicerade förhållanden som behöver redas ut.

Risken uppstår då att vi redan under 1985 spelar bort möjligheterna till förnuftiga, långsiktiga lösningar genom att lönerörelsen splittras och genom att nivåerna pressas upp för högt.

Regeringen har vid överläggningarna klart sagt ifrån att vi anser 5 % vara en lämplig norm för löneökningarna under 1985, en norm som är förenlig med en låg inflation och en samhällsekonomisk balans. Detta är bäst för sysselsättningen och bäst för möjligheterna till en förbättring av reallönerna. Detta får bilda utgångspunkten när vi träffas igen den 26 juni.

Vårt resonemang är helt enkelt, att vi de senaste åren glädjande nog

genom samverkan av många faktorer uppnått mycket klara förbättringar av vår ekonomiska situation. Vi har därmed ett gott utgångsläge inför framtiden. Det är mycket slående. Regeringen har haft väldigt många besök under denna månad – regeringschefer från Kina, Frankrike och många europeiska länders delegationer. De återkommer alla till hur väl rustade vi är när det gäller arbetsmarknadsutbildning, industrins teknologiska utveckling, när det gäller att komma långt och när det gäller att genomföra strukturförändringar och när det gäller att ha ett i många avseenden gott samhällsklimat. De kommer alla från länder som på olika sätt jagas av kriser.

När vi har detta mycket goda utgångsläge, vore det utomordentligt sorgesamt om vi skulle spela bort det genom att läget på arbetsmarknaden råkar ur kontroll. Härom borde alla vara ense, och härtill borde alla ha en önskan om att medverka.

Så försöker vi alltså diskutera med arbetsmarknadens parter och alla möjliga andra, för att vi tillsammans skall kunna få ta ansvar för utvecklingen. Detta är en arbetsmetod som stämmer väl överens med den klassiska svenska modellen. Det är inte en modell som vi skall överge för något slags nyliberala extravaganser, där vi lämnar åt människorna att ensamma kämpa med marknadskrafterna.

Vi har inget som helst intresse att, som någon moderatledare har sagt, som i England "tämja facket". Vi har inget intresse att försöka skapa balans genom ett stålbad av arbetslöshet, som man försöker göra i en del länder.

Vårt främsta intresse är att slå vakt om välfärdspolitiken och att återerövra den fulla sysselsättningen i Sverige. Det är vårt viktigaste inrikespolitiska mål, och på den punkten ämnar vi socialdemokrater inte vika en tum.

Men en politik med full sysselsättning som mål ställer – det vill vi inte fördölja – höga krav på regering och riksdag, men också på alla andra grupper i samhället. I vårt land är viljan att trygga sysselsättningen – hoppas jag – så gemensam att alla är villiga att delta i detta arbete.

Jag tror att det är rätt att säga – om jag nu uttrycker mig med all tillbörlig försiktighet – att medborgarna börjar känna att det lönar sig att delta i återuppbyggnadsarbetet. Det ger resultat.

Jag har haft förmånen att få resa runt en hel del i landet under våren, och överallt i landet har jag mötts av denna nya optimism. Det är inte bara övertygade socialdemokrater som vittnar om att utvecklingen nu går åt rätt håll. Också många borgerliga väljare och företagare eller företagsledare med sympatier för de borgerliga idéerna berättar om hur den ekonomiska politiken har skapat möjligheter för ekonomiska framsteg.

De här människorna ser själva att Sverige är på rätt väg, att det blir bättre. De kanske inte märker det så mycket i sina egna plånböcker – vi har ju hållit igen när det gäller konsumtionen – men de ser att hjulen åter börjar snurra för full fart på deras arbetsplatser, och det är detta, mer än det mesta andra, som ger dem framtidstro.

I industrilänet Blekinge, som var 1960-talets under därför att industrin då byggdes upp där och som sedan drabbades speciellt hårt under krisen, berättar man att industrierna nu återigen börjat anställa folk. I Västernorr-

land, ett annat typiskt industrilän, kunde man berätta om hur de stora basindustrierna gör jätteinvesteringar men också om att man bygger ett elektronikcentrum i Timrå, vilket för tio år sedan hade varit en oerhört djärv tanke. I Östergötland kan man se en forskningsby i Linköping, enorma framsteg för ett KF-ägt företag i Mjölby och hur plötsligt Norrköping, som varit ett kriscentrum och drabbats av väldiga strukturomvandlingar, nu börjar resa sig ur svårigheterna och satsa optimistiskt för framtiden.

Så här kunde man, om tiden medgav, gå igenom län efter län i detta land.

Alla de människor som jag träffar har någonstans på känn att Sverige är på rätt väg, eller i varje fall att Sverige har chansen, har möjligheten. Just därför tror jag att många av dem är beredda att satsa ännu hårdare för att vi definitivt skall kunna säkra dessa framgångar som jag har mött.

Som både finansministern och andra har påpekat, är detta naturligtvis bara ett första steg. Det är första etappen. Vi skall icke ett ögonblick förledas att tro att vi har klarat problemen, att allt är löst. Vi har fått fart på Sverige, men nu skall vi se till att det inte blir någon överhettning, att vi inte försöker ta ut för mycket och klara för många problem på en gång. Vi skall i stället, med en klok och i vissa fall ganska hårdhänt ekonomisk politik, underbygga fortsatta framsteg.

Denna ekonomiska politik fordrar naturligtvis ofta tråkiga beslut – eller impopulära beslut, som det brukar heta här i Sveriges riksdag – där man tvingas säga nej till mycket som är viktigt. De har dock sin roll att spela för att skapa ramen för ekonomiska framsteg i vårt land.

Det är naturligtvis inte vi här i riksdagen som åstadkommer återuppbyggnaden av Sverige. Det är tillsammans med alla de människor ute i landet som önskar vara med om att åter bygga Sverige starkt som regeringen vill föra Sverige ur krisen.

Anf. 34 ULF ADELSON (m) replik:

Fru talman! Olof Palme har, till skillnad från Kjell-Olof Feldt, den här gången inget manus. Jag undrar om det beror på att det är ett anförande från 1975. Det skulle stämma rätt bra. Också då sade Olof Palme: Hurra, vad vi är bra! Det var ingen hejd på hur bra det gick för Sverige. Andra länder påstod också då att Sverige hade ett gott utgångsläge. Vi fick, om jag minns rätt, guldmedalj för den ekonomiska politiken under överbrygningsåren. Tongångarna nu är desamma. Sex månader senare visste vi hur det var: den värsta krisen sedan efterkrigstiden.

Inga skulle vara gladare än vi om Olof Palme har rätt, om vi verkligen är på den riktiga vägen och allt är så väl som han gör gällande. Men ropa inte hej förrän ni är över bäcken. Redan om ett år kommer det av allt att döma att se helt annorlunda ut.

Jag skall gärna ta hjälp av Olof Palmes lektion i språk. Jag sade att stormfåglarna hopar sig. Det skulle vara att stormfåglarna syns. Jag skall nu, efter denna lektion, ändra till att stormmolnen hopar sig vid horisonten, för det är vad de gör. De börjar skymta nu. Det är när högkonjunkturen vänder som bekymren kommer.

Jag tillät mig i någon debatt – jag kommer inte ihåg i vilken – att ge ett erkännande vad gällde den devalvering som regeringen gjorde. Skulle man devalvera, kom devalveringen vid rätt tidpunkt. Nu är det inte helt lätt att ge ett erkännande, för det stoppar mina motståndare alltid i halsen på mig, men det får jag väl ta som en del av det här jobbet.

Jag skulle nu vilja fråga: Vad säger Olof Palme om den devalvering som gjordes av regeringen Fälldin hösten innan, och som av Olof Palme då kritiserades i alla tänkbara tongångar? Har inte också den devalveringen bidragit till framgångarna inom exportindustrin? Kjell-Olof Feldt har i alla fall sagt det i sin egen bok. Han har betonat båda devalveringarnas värde.

Låt oss konstatera vad det är som är våra egentliga problem. Det ena är budgetunderskottet.

Budgetunderskottet blev lägre än vad jag trodde av det enkla skälet att vi fick en konjunkturuppgång, som kom snabbt. Men vi kan inte komma undan att budgetunderskottet, om vi bortser från de kamerala finesserna och engångsbesparingarna, trots denna väldiga konjunkturuppgång ligger oförändrat kvar – så stort är det. Det är självklart att det är på detta sätt. Om man inte gör några reella besparingar, blir det givetvis ingen förbättring.

När konjunkturerna vänder, ligger vi där med denna jättelika bromskloss om fötterna. Det måste vi inse. Då går det inte att bara säga att vi i alla avseenden är på rätt väg.

Jag talade i inledningsanförandet en del om bytesbalansen och sade också att investeringarna är extremt låga. Dagens investeringar i framtidens jobb skulle behöva vara betydligt större. Då skulle också bytesbalansen se helt annorlunda ut.

Så några ord om inflationen. Det är väl alldeles uppenbart för var och en att devalveringsvinsten äts upp om vi har en inflationstakt och kostnadsökningar i vår industri på mellan 8 och 9 % när våra konkurrentländer har en inflationstakt på mellan 3 och 4 %. Mot detta kan ingen gensaga inläggas: Så förhåller det sig, och det är det som är bekymret. Regeringen har själv insett detta – därav mötena i Rosenbad, därav Feldts panikpaket i påskas, därav oron inför framtiden, inför vad som skall hända nästa år.

Sedan till arbetslösheten. Olof Palme sade att kurvorna pekade nedåt 1982. Ja, det gjorde de – för inflation och för arbetslöshet. Och Olof Palme har helt rätt i att kurvorna i dag pekar uppåt – för inflation och för arbetslöshet. Det är inte alltid bra när kurvorna pekar uppåt.

I dag har vi den högsta arbetslöshet som vi någonsin haft att registrera i Sverige under modern tid – detta under den socialdemokratiska regering som tillträdde med parollen att det nu skulle bli fart och alla skulle få jobb. Det är ju fler människor utanför den reguljära arbetsmarknaden i Sverige i dag än det varit i modern tid. Det är det ni administrerar. Hur man då kan säga att allt är så rosenrött är mer än jag förstår.

De statliga investeringarna har totalt sett minskat under dessa år. Byggandet, som ni talade så mycket om, är lägre än det någonsin har varit. Thorbjörn Fälldin har rätt i sin varning, nämligen att byggandet med er nya beskattning blir ännu lägre. I dag läste jag dessutom att det skulle ske en

razzia mot byggföretagen för att de skall betala andras och underleverantörers skatteskulder. Det har säkert också en utomordentligt stimulerande inverkan på byggandet!

Det avgörande är att vi nu står inför en avtalsrörelse, när stora delar av devalveringsvinsten redan är uppätta. Vad gör då den svenska regeringen? Jo, den samtalar med parterna. Man samtalar, och så samtalar man igen. Vi har i all ödmjukhet försökt säga, att om man i stället verkligen ser till att lägga grunden för en avtalsrörelse genom att hålla igen på statsutgifterna och sänka skatterna kan man bereda marken. Om man dessutom säger till arbetsmarknadens parter – ungefär som Kjell-Olof Feldt gör – att ingen regering, vilken färg den är har, kan garantera sysselsättningen oberoende av hur avtalen utformas, då har man nått en bit på väg – om man säger detta innan avtalsrörelsen börjar.

Jag håller med Olof Palme om att vi riksdagsledamöter nu inte är så fräscha och vackra utan börjar bli litet glåmiga. Det är inte utan att många längtar ut till sommaren här utanför. Vi är väl oense om nästan det mesta – det låter i varje fall så – men jag har förhoppningen att Olof Palme och jag är överens på en punkt, nämligen om att Sverige är som vackrast denna årstid och att det är osedvanligt vackert väder.

Anf. 35 THORBJÖRN FÄLLDIN (c) replik:

Fru talman! Olof Palme skyndade sig att säga att det bara var exportuppgången som man hade uttalat sig positivt om. Jag står fast vid uppfattningen – som jag tycker att Olof Palme och jag kan vara överens om – att om exportuppgången inte hade kommit efter denna våldsamma devalvering ovanpå den devalvering som vi hade genomfört, skulle vi ha drabbats av en katastrof. Men Olof Palme säger att jag bara uttalade mig om exportuppgången – skall jag uppfatta det så att Olof Palme instämmer i att regeringen har misslyckats på de punkter som jag i övrigt räknade upp och som statsministern alls icke kommenterade?

Statsministern frågar mig om inställningen till devalveringar över huvud taget, eftersom jag bevisligen kritiserade er för denna våldsamma devalvering hösten 1982. Vi vet alla, att om en devalvering skall lyckas, måste den leda till att vi direkt tar köpkraft från alla, att vi sänker reallönerna. Om devalveringen inte får leda till sänkta reallöner, kommer den att misslyckas. Det är ju det problemet som ni i dag är så djupt inbegripna i, när ni först nu har tagit upp dessa överläggningar med arbetsmarknadens parter.

Devalvering leder också nära nog undantagslöst till inflation. Vi mötte inflationen genom att sänka momsen. Men om ni nu känner denna oro – och jag förstår er – varför gick ni ut och träffade ett avtal på den offentliga sidan som bevisligen ligger över det ni ansåg vara förenligt med det samhällsekonomiska utrymmet? Den frågan har ni aldrig svarat på.

Sedan säger Olof Palme att det skulle vara ett exempel på hur vi på den icke-socialistiska sidan ägnar oss åt konfrontationspolitik, när vi säger att vi inte ger upp kampen mot löntagarfonderna. Det säger Olof Palme när han som regeringschef, tvärt emot vad socialdemokraterna sade i valrörelsen – att

man skulle skapa en bred enighet om dessa löntagarfonder – har infört löntagarfonder i strid med en enhällig icke-socialistisk opposition här i kammaren, i strid med ett enhälligt näringsliv och, enligt alla undersökningar, i strid med en majoritet av svenska folket. I den situationen kastar Olof Palme beskyllningar mot oss, som har velat behålla den gamla ordningen i ekonomin, och säger att det är vi som har startat konfrontationen. Det är i sanning belysande för Olof Palmes sätt att föra debatten!

Olof Palme kan lugnt räkna med att vi för vår del kommer att fortsätta kampen för att få de kollektiva löntagarfonderna ut ur systemet.

Jag vill sedan ställa en fråga till statsministern.

Vi har nu en högkonjunktur. Vi har en mycket uttalad, snabb uppgång med positiva effekter på vår export och naturligtvis också på totalproduktionen. Självfallet konstaterar vi också positiva effekter på produktiviteten, eftersom näringslivet har kunnat börja utnyttja den kapacitet som var "ledig". Men vad är det som gör att Olof Palme inte ägnar ett ord åt det faktum att vi i denna högkonjunktur har en sådan hög arbetslöshet – 137 000 arbetslösa – att fler människor är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder än tidigare och att vi har ett stort budgetunderskott? Om detta är utmärkande för högkonjunktursituationen, hur ser Olof Palme på det manöverutrymme som regeringen har kvar när lågkonjunkturen kommer? Om man inte lyckas med att vidta åtgärder så att budgetunderskottet minskar och så att man får ut ur systemet alla dessa arbetsmarknadspolitiska satsningar, kommer vi att stå i en nära nog hopplös situation den dag lågkonjunkturen kommer. Och ett vet vi: Den kommer!

Vad är det som gör att statsministern inte ägnar ett ord och av allt att döma inte heller någon eftertanke åt denna situation?

Anf. 36 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag tror att vi alla behöver komma ut i naturen. Finansministern sade att perioden mellan mars och maj var som tiden mellan hägg och syren. Det skall möjligen vara i Nacka som det förhåller sig på det sättet. Jag tror att vi alla, inkl. finansministern, behöver göra ett studiebesök ute i naturen.

Olof Palme nämnde att Bengt Westerberg förra våren hade beräknat budgetunderskottet för nästkommande budgetår till över 100 miljarder kronor. För den gissningen hade han två utgångspunkter – han har redovisat det i en artikel nyligen. Den ena var regeringens egen långtidsbudget, som visade ett underskott på 100 miljarder. Den andra var att Kjell-Olof Feldt just före valet 1982 hade sagt att det var omöjligt att spara i statens utgifter. Men genom att regeringen – i någon mån, i varje fall – har övergett uppfattningen att det inte går att spara har utgiftssidan utvecklat sig mera positivt än vad Bengt Westerberg då trodde. I dag ligger utgifterna ca 10 miljarder lägre än enligt Westerbergs beräkning.

Men den stora förändringen, som varken han eller någon annan då kunde förutse, har ju skett på inkomstsidan. Den är i dag 30 miljarder kronor högre än vad regeringen själv gissade för ett år sedan och mer än 20 miljarder

kronor större än vad regeringen trodde i budgetpropositionen i januari i år.

Förklaringen till det är i första hand utvecklingen av lönesumman. Vi vet att det kortsiktigt kan ge ett gynnsamt budgetutfall, men att det kommer surt efter. Inte minst finansministern har själv flera gånger varnat för det.

Jag noterade att Olof Palme sade nästan ingenting om sysselsättningen. Misslyckandet med arbetsmarknadspolitiken blir mycket påtagligt, om man jämför med ett tidigare högkonjunkturår, t. ex. 1979, som väl är ungefär jämförbart med 1984. Sedan dess har den öppna arbetslösheten stigit med 50 %. Därtill kommer att långt fler människor i dag får temporär sysselsättning genom olika arbetsmarknadspolitiska insatser. Den reguljära arbetsmarknaden har alltså försämrats, trots att industrin går på högvarv.

En regering som inte klarar av att pressa tillbaka arbetslösheten ens under högkonjunktur har, menar jag, närmast förverkat sitt förtroende i en av de viktigaste centrala frågorna för människors välfärd och trygghet.

I stället för besparingar har man ideliga skatthöjningar. Löntagarfonder, som hotar näringslivets expansionsförmåga, har satts i stället för uppskattning och stimulans till företagsamheten. Därtill har regeringen tappat kontrollen över lönekostnadsstegringarna. Regeringen har låtit staten som stor arbetsgivare driva upp en löneutveckling som snabbt äventyrar fördelarna med de senaste årens devalveringar.

För att skyla över detta misslyckande har regeringen med stora åtbörder kallat till sig arbetsmarknadens parter. Man har skyllet en okontrollerad löneutveckling på arbetsgivarna inom den enskilda sektorn. Det var en mycket blygsam målsättning som statsministern angav för dessa överläggningar – i stort sett bara detta att man träffades och fick tillfälle att resonera och diskutera statistik. Jag hoppas att parterna nu hjälper regeringen att kratsa kastanjerna ur den inflationsbrasa som regeringens misslyckade politik har tänt, inte för regeringens skull naturligtvis utan för nationens och för de arbetslösas skull. Om inte löneutvecklingen sätts på rätt spår igen, kommer nämligen läget på arbetsmarknaden att bli hopplöst svårt, när konjunkturen vänder om något eller några år.

Under den tidigare debatten sade finansministern att man i regeringen inte har några planer på tvångsåtgärder mot arbetsmarknadens parter. Jag skulle vilja fråga statsministern: Är det bara en tanke i en intervjubok, eller kan statsministern bekräfta detta? Nu har både finansministern och statsministern sagt att det kommer "motåtgärder", om inte löneökningarna för 1985 frivilligt begränsas till 5 %. Vilka motåtgärder blir det? Blir det skatthöjningar, höjningar av arbetsgivaravgifterna eller tvångssparande?

Kan statsministern ge ett besked om detta?

Anf. 37 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! När jag hörde Ulf Adelson här i talarstolen tala om vädret trodde jag nästan att jag hamnat på studiebesök på SMHI. Låt mig bara säga i all vänskaplighet: Ge er inte på vädret också! Förstör inte det inför helgen! Låt det vara!

Fru talman! Regeringen säger att den vill pressa tillbaka inflationen. Olof

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Palme säger att han anser att detta borde vi vara överens om. Ja, vi är överens om att pressa tillbaka inflationen – men kanske utifrån andra utgångspunkter och kanske framför allt med andra metoder. För regeringen tycks nämligen inflationen först och främst utgöra ett hot mot näringslivets kostnader och konkurrenskraft, medan vi är mest oroade över den ekonomiska omfördelning från småsparare till spekulerande låntagare som inflationen leder till. Ett huvudproblem för regeringen tycks nu vara att löntagarna för första gången på många år kanske lyckats försvara sin reallön, sin rättmätiga del av produktions- och vinstökningar. Detta ser regeringen som ett hot mot näringslivets vinster och lönsamhet.

Jag tycker att det är märkligt att en socialdemokratisk regering ser som sin uppgift att skydda kapitalägarnas intressen och gå emot landets löntagare på det sätt som man nu gör. Det är märkligt att regeringen gör löntagarnas löner till inflationens huvudorsak. Vi skall komma ihåg att inflationen faktiskt var rekordhög de år när löntagarnas reallöner sjönk allra mest och snabbast. Om inflationen enbart beror på lönerna, borde den rimligen ha minskat i stället under dessa år, vilket den alltså inte gjorde.

Jag tycker att regeringen skall fundera över sitt medansvar för inflationen. Halva inflationen är ju egentligen resultatet av olika politiska beslut.

Nog borde väl regeringen ha som huvudfråga och huvudproblem att fundera över om inte näringslivets enorma likviditetsöverskott på över 150 miljarder kronor också påverkar inflationen. Jag delar inte regeringens oro för näringslivets lönsamhet. Jag är inte heller överens med regeringen om dess s. k. tredje väg och förhoppningar om att enbart exportindustrin skall dra Sverige ur krisen och arbetslösheten.

Jag anser att dagens verklighet ger oss rätt och regeringen fel om man ser på företagens vinster, på investeringarna och på arbetslöshetssiffrorna. I år blir produktionen och vinsterna större än någonsin förr, säger man. Aldrig har företagen haft så mycket pengar som nu att investera. Men gör företagen det? Nej.

Detta måste väl ändå vara något som oroar regeringen och något som inte överensstämmer med planerna och förhoppningarna. Näringslivet tackar och tar emot vinsterna men bryr sig inte om att investera i nya arbeten.

Vad ser regeringen som sin huvuduppgift? Jo, man uppmanar löntagarna att avstå från mer pengar, för att vinsterna skall bli ännu större. Därigenom förmår man näringslivet att öka investeringarna, tror man. När dessa uppmaningar inte räcker angriper man öppet löntagarna och hotar med statlig inblandning i avtalsrörelsen. Jag tycker inte en arbetarregering värd namnet skulle ägna sig åt detta och ha det som en huvudfråga.

Min fråga till regeringen är: Vad kommer regeringen att göra för att försöka tvinga företagen att använda sina rekordvinster för att investera i nya arbeten?

Fru talman! Till sist: C.-H. Hermansson försökte tidigare i dag ta upp en diskussion om den amerikanska embargo politikens konsekvenser för svensk handel och svensk export med bl. a. de socialistiska länderna och länderna i tredje världen. Finansministern avstod eller hade inte tid att diskutera den

frågan. Men jag vill fråga statsministern:

Hur ser man från regeringens sida på den amerikanska embargopolitiken? Vilka konsekvenser får den för svensk handel och export, t. ex. med Sovjetunionen, och med det i dessa dagar aktuella Kina?

En naturlig följdfråga är: Vilka initiativ tänker regeringen ta för att motverka embargopolitiken för att slå vakt om vårt oberoende och vår suveränitet över handel och export?

Fru talman! Den här frågan skulle jag egentligen rikta också till företrädare för de borgerliga partierna, som i andra sammanhang talar vackert om svenskt nationellt oberoende.

Anf. 38 Statsminister OLOF PALME:

Fru talman! Om ting som vi köper är försedda med restriktioner när det gäller försäljning, får vi respektera det. Men i övrigt skall vi naturligtvis bevara vår självständighet.

De borgerliga talade om budgetunderskottet. Jag blir mer och fascinerad av herr Adelsons sätt att hantera svenska språket. Han sade: Om ett par år så ligger vi där med denna väldiga bromskloss om fötterna.

Jag vill fråga: Om man ligger ned, vad spelar det då för roll om man har en kloss på fötterna? Framfart, som skulle hindras, brukar inte ske i liggande ställning. Jag förstår emellertid med litet fantasi andemeningen i vad herr Adelson sade.

Jag vill här ta upp ett par frågor. Om ni anser att budgetunderskottet är så allvarligt, varför ställde ni då till med det? När Gunnar Sträng lämnade sitt fögderi 1976 var budgetunderskottet 3,7 miljarder. Sedan drog ni upp det till 90 miljarder. Om ni tycker att det är så illa, varför gjorde ni då det, när ni hade ansvaret?

Den socialdemokratiska regeringen har lyckats nedbringa budgetunderskottet till 67 miljarder kronor. Det är fantastiskt. Varför står ni inte upp och hyllar regeringen och uppstämmer en kör: Tänk att vi äntligen fick en regering som kunde pressa ned budgetunderskottet – det som vi ställde till med.

Om ni tycker att budgetunderskottet är så allvarligt, varför återspeglas detta inte i verkliga förslag i era motioner? Finansministern lyckades på ett fullkomligt övertygande sätt här i debatten bevisa att detta inte sker. Det blir – om jag förstod saken rätt – någon miljard mer i budgetunderskott med centerns politik. Det är luft ni har, och luft och Adelsons språk i kombination klarar inte upp några budgetunderskott. Jag förstår alltså inte att ni ägnar så mycket tid åt detta.

Sedan till devalveringen. Vad vi egentligen var emot när det gällde era devalveringar var för det första att ni underlät att samråda med oss – ibland på ett från den dåvarande finansministerns sida flagrant högmodigt sätt. Det andra var att ni inte följde upp med en ekonomisk politik. Vi följde ju upp devalveringen med en åtstramning av den ekonomiska politiken, med uppgörelser med löntagarna om måttfulla löneavtal, som medförde en sänkning av reallönerna.

Fälldin däremot står här och skryter med att den borgerliga regeringen följde upp devalveringen genom att sänka momsen, genom att alltså släppa loss finanspolitiken. Det är enligt alla läroböcker precis det man inte skall göra. Så blev resultatet också att ni året efter fick ett bytesbalansunderskott på 22 miljarder kronor och ett fullkomligt gigantiskt ihållande valutautflöde. Det är ett paradexempel på en misslyckad devalvering, av precis det skäl som Fälldin själv nämnde, nämligen att ni kombinerade devalvering med en mera löslig finanspolitik. Då går det illa – vilket skulle bevisas.

När det gäller arbetslösheten sade man i valdebatten att det viktiga var förändringen av arbetslösheten. Jag har tittat litet på hur det var. Mellan september 1980, då ni började den här förtorkade åtstramningspolitiken, och september 1982, då ni flytt till Rosenbad, ökade arbetslösheten med 84 000 personer, därav 54 000 i industrin. Antalet sysselsatta minskade med 46 000. Det var alltså en mycket kraftig försämring, nästan katastrofal. Det var kärran som rullade.

Från september 1982 till april 1984 har arbetslösheten minskat med 39 000 och sysselsättningen ökat med 33 000. Jag kan inte säga att det har vänt, men den oerhört snabba ökningen av arbetslösheten som förekom under den borgerliga tiden har dess bättre inte fortsatt.

Detta visar vilken oerhört viktig arbetsuppgift vi har framför oss. Vi lever inte i en blomstrande internationell högkonjunktur. Vi lever i en tid med en viss mycket tveksam konjunkturuppgång i Europa och ett litet bättre uppsving i Amerika, som vi, tack vare en offensiv ekonomisk politik, har kunnat haka på, med mycket gynnsamma resultat för svensk ekonomi. Trots dessa mycket stora framgångar på exportmarknaden är det klart att resultaten icke har slagit igenom särskilt mycket på sysselsättningsområdet. Det visar hur mycket vi måste ta i.

Det är klart att jag tycker att de borgerliga är glåmiga i sin argumentation. Jag tycker det. Ni är så fasligt gnälliga och misslynta. Det tycker jag inte att ni skall vara, ni kunde vara med och glädja er litet över att det har blivit fart på Sverige igen. Om ni är med och skjuter på kärran i uppforsbacken, är det något positivt. Då har ni ett bidrag att ge.

Ni skall inte heller försöka säga att jag skildrar allting i rosiga färger. Det gör jag inte. Vi lever i en oerhört svår internationell kris med en massarbetslöshet ute i Europa. År 1982 fick vi höra Thorbjörn Fälldin och andra ständigt tala om hur stor arbetslösheten var utomlands. Det säger man ingenting om i dag, men den är ännu värre nu. Det innebär stora faror för svensk ekonomi.

Men kom ihåg att det får föras en mycket konsekvent ekonomisk politik under många år och utan dramatiska förbättringar innan vi kan säga att vi är ute ur krisen. Just för att vi har insikt om alla de svårigheter som landet ännu står inför, har vi stor anledning att känna tillfredsställelse över att vi klarade det första steget. Det kan vi avläsa i statistiken, men vi kan ännu bättre känna det i de stämningar av gryende optimism och framtidstro som finns ute i landet. Det är den allra bästa tillgången för en nation.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 39 ULF ADELSON (m) replik:

Herr talman! Jag hoppas alltfört att det är statsministern som har rätt. Jag beklagar, men jag tror att vi måste inse att det är gott om stormmoln vid horisonten. Måhända är vi glåmiga, Olof Palme, och måhända gnäller vi, det kan tänkas. Men om man jämför med hur Olof Palme skällde under sex år, är detta andeviskningar.

Det fanns inte ett ord för hur förfärligt allting var då. Ändå var budgetunderskottet under de borgerligas hela sista år 68 miljarder. Det första ni gjorde när ni tillträdde var att ösa ut miljard på miljard, och därmed ökade ni budgetunderskottet å det kraftigaste. Sedan jämför ni det ursprungliga budgetunderskottet med de ökningarna ni själva gjorde. Vi kan bara konstatera en sak – i dag har vi ett rejält underliggande budgetunderskott på ca 80 miljarder kronor. Det är ett obegripligt tal för alla svenskar. Men att det gäller 10 000 kr. per svensk är ett begripligt tal. På ett eller annat sätt skall vi betala igen det. För en tvåbarnsfamilj motsvarar det 40 000 kr. Det är vad budgetunderskottet ökar i år, och det lär vi inte komma undan.

Jag skall egentligen inte svara på frågan om devalveringen. Det är snarare Thorbjörn Fälldin som bör göra det. Jag vet inte hur det var, men jag blev alldeles korrekt informerad av Olof Palme dagen innan devalveringen genomfördes. Men jag vill inte kalla det för samråd. Jag hade en annan åsikt än den tillträdande regeringen – jag tror inte att regeringen hade bildats ännu – som helt klart hade bestämt sig. Det var information, det vill jag i hög grad understryka. Något samråd var det inte. Thorbjörn Fälldin får sedan säga hur det var före den tidigare devalveringen. Men om jag inte minns fel stod Olof Palme vid det tillfället här och sade att det var något alldeles förfärligt hur inflationen drabbade människor; de kunde bara sätta gröt på bordet. Det ledde ju till en grötdebatt här i kammaren något senare, kommer jag ihåg. Nog var kritiken mer aggressiv, och den handlade inte bara om att ni inte fick vara med och samråda.

Dessutom måste jag säga att under de två år jag satt i regeringen och vi i de borgerliga partierna framlade besparingsförslag därför att vi ansåg att det var nödvändigt att få ned budgetunderskottet, det var nödvändigt att hålla igen, då gjorde vi det mot en enad socialdemokrati och mot ett enat vpk, som gick emot varenda besparing som föreslogs.

Ni gick emot dem lokalt, ni gick emot dem centralt, ni gick emot dem här i kammaren. Det fanns ingen hejd på vilka ohyggliga konsekvenser varenda besparing skulle få – utom på ett område: försvaret. Där föreslog ni större besparingar. Det har ju inte precis varit den klokaste besparing som gjorts.

Sedan har ni själva genomfört besparingar. För det första har ju denna riksdagsmajoritet röstat ned borgerliga besparingsförslag på betydande belopp. De få besparingar ni själva föreslagit har ni fått igenom med hjälp av de borgerliga – ibland alla tre borgerliga partier. Ni har fått särskilt mycket hjälp av oss. Jag skall villigt säga för moderaternas räkning, att i de fall vi stött

Nr 168

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Fredagen den
8 juni 1984

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

regeringens besparingsförslag, har vi i sanning gjort det för Sveriges skull, för jag tror att ni själva kan inse hur mycket stryk som vi har fått ta emot för att vi stött den socialdemokratiska regeringens besparingsförslag. Men vi har ansett att Sveriges intressen måste gå före partitaktiken. Det, Olof Palme, kanske är intressant att lyssna till.

Men låt oss nu inte bortse från det som nu är helt avgörande, vilket regeringen inser, nämligen nästa avtalsrörelse. Det är nu helt avgörande att regeringen själv tar hand om prisstabiliseringen. Det stora misstag som ni gjorde, var att ni hoppades på arbetsmarknadens parter; för de har, med förlov sagt, kunnat lita på att politikerna efteråt har rensat upp då avtalen blivit för höga.

Arbetsmarknadens parter har sett oss devalvera, de har sett oss både höja och sänka momsen och de har sett oss komma med selektiva och generella bidrag och allt annat sådant. Och det är inte konstigt att de då inte tar sitt ansvar. Nu måste regeringen ta sitt ansvar, nu måste ni klargöra att ni är beredda att sänka skatterna, att ni är beredda att göra de åtstramningar som behövs så att vi får en avtalsrörelse. Ni hoppades på LO och SAF, sedan gjorde ni de misstag jag tidigare beskrivit.

Därefter hoppades ni på den 6 juni; nu hoppas ni på den 26 juni. Gör inte det! Sedan kan ni nämligen skjuta upp det till den 12 september eller när nästa stormöte blir. Men dessa möten löser inte problemen. Ni måste ingripa och ta ett fast grepp om finanspolitiken – annars kommer det inte att gå!

Herr talman! Sedan sade jag att vi kommer att ligga där med en bromskloss om fötterna. Ja, det spelar inte så stor roll om vi ligger eller om vi står – men jag håller med Olof Palme om att ordvalet kunde varit lämpligare.

Emellertid hade statsministern den stora älskvardheten att i denna vår sista debatt här i vår jämföra mig med Vergilius, denne store skald. Jag har fått hjälp av en av våra riksdagsledamöter att göra ett extrakt ur Nordisk Familjebok om denne Vergilius.

Olof Palme, som har jämfört mig med denne Vergilius: Vergilius var en ren och ädel karaktär, mild och överseende mot andra samt anspråkslös och blygsam, dock fattades ej belackare och avundsmän, men han blev föremål för folkets hyllning. Framför allt fann han hos dem som lärde känna honom tillgivenhet och beundran.

Måhända borde vi lära känna varandra litet bättre.

Anf. 40 THORBJÖRN FÄLLDIN (c) replik:

Herr talman! Jag kan inte underlåta att säga att min reflexion, där jag satt i min bänk då Olof Palme än en gång återkom till hur andra nyttjar det svenska språket, var att han vill förbruka en god del av tiden till sådana frågor i stället för att tala om de angelägna samhällsfrågor som den här debatten är till för.

Beträffande budgetunderskottet ber jag att få hänvisa till att vi i våra motioner har redovisat förslag som innebär att vi skulle förbättra budgetsaldot med 9 miljarder kronor. Detta bestrids nu av socialdemokraterna.

Men ni får försöka bringa reda i det här. Ni kan inte först försöka skrämra livet ur svenska folket under hänvisning till vilka våldsamt negativa och

dramatiska effekter våra förslag skulle få för enskilda – det är tal om social nedrustning och allt vad ni nu hittar på – och vid nästa tillfälle säga att de besparingsförslag vi har framlagt är så verkningslösa att de inte får någon budgeteffekt. Det är nog bara socialdemokrater som går i land med den typen av argumentation. Den påminner i långa stycken om den argumentation ni använde under era sex år i opposition och den argumentation ni använde i valrörelsen.

Så till påståendet att vi inte samrådde vid devalveringen. Hur var det när socialdemokraterna devalverade? Valresultatet var klart, men fortfarande hade regeringsskifte inte skett. Varken budgetministern eller jag hade någon information, men i en Ekosändning fick vi veta hurusom den regering som skulle tillträda hade satt i gång en apparat för att riksbanken å den tillträdande regeringens vägnar skulle till Stockholm kalla riksbanksföreträdare från de andra nordiska länderna för konsultationer. Det var på det viset, Olof Palme, som ni samrådde med oss, som ännu hade regeringsansvaret och som skulle bli den nya oppositionen. På kvällen den dagen kom ni och bad om ursäkt för detta och talade då om vad ni skulle göra.

Eftersom jag hör till den kategori människor som när de tagit emot en ursäkt låter detta vara detta har jag aldrig gjort någon affär av det här. Jag brukar inte handla så. Har någon bett om ursäkt och jag räknar med att han gjort det i ärligt syfte får ursäkten gälla – jag ordar inte vidare om det. Men jag måste säga att det känns oerhört påfrestande att nu uppleva att landets statsminister yvs över vad han ansåg vara samråd och beskyller oss för att inte ha samrått i tillräcklig utsträckning. – Detta är den korrekta bilden av vad som hände.

När det gäller arbetslösheten lade väl kammarens ledamöter märke till att statsministern ägnade sig åt att läsa ur gammal statistik för att finna ut vid vilka tillfällen arbetslösheten steg. Jag förnekar inte denna statistik. Men det intressanta är att statsministern av allt att döma inte känner sig oroad av att vi i denna högkonjunktur, när exporten ökar på ett sätt som överträffar regeringens och för all del också andras förväntningar och när produktionen har stigit för att möjliggöra denna export, har en arbetslöshet som är högre än vid de tillfällen Olof Palme grävt fram i statistiken. Detta borde oro den nuvarande regeringen på ett annat sätt än vad som kommer till uttryck.

Om ni fortsätter att leva med denna arbetslöshet och dessa budgetunderskott – hur vill ni då åstadkomma en aktiv konjunkturpolitik när konjunkturen svänger? Jag ställer den frågan återigen.

Till sist, herr talman, en sammanfattning av den här debatten genom några fakta som ingen från regeringsbanken har förnekat. Vid sidan av de positiva drag som jag själv drog fram i inledningen till mitt huvudanförande kan vi konstatera att vi i dag har 137 000 arbetslösa, att vi har mellan 8 och 9 % inflation och att våra konkurrentländer har en bara hälften så stor ökning, att vi bygger bara 30 000 bostäder per år mot 42 000–45 000 tidigare, att räntan är på väg uppåt – aktuell är 1 % höjning av den långa räntan, vilket motverkar investeringarna – och att vi har påtagliga standardsänkningar för barnfamiljerna och en viss sänkning också för pensionärerna. Detta ger en

tydlig bild av den ekonomiska situationen och även en bild av den fördelningspolitiska situationen i landet i dag.

Anf. 41 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Statsministern talade om budgetunderskottet under de borgerliga regeringsåren. Min minnesbild är att socialdemokraterna under dessa sex år sade nej till praktiskt taget alla besparingsförslag som lades fram, och de var ganska många. Varje år krävde socialdemokraterna större utgifter än vad regeringen föreslog. Det där budgetunderskottet kan vi alltså tala länge om. Med socialdemokraternas politik hade det varit väsentligt större..

Budgetunderskottet 1982/83 väntades bli ungefär 75 miljarder kronor när socialdemokraterna övertog makten. Det underliggande budgetunderskottet 1984/85 väntas nu bli över 80 miljarder kronor. Jag kallar inte det en minskning utan snarare en ökning av budgetunderskottet.

Den ekonomiska utvecklingen i alla länder är f. n. bättre än tidigare. Det är innebörden av en internationell konjunkturuppgång. Det gäller i särskilt hög grad små utrikeshandelsberoende länder som Sverige, Finland, Belgien och Schweiz. Verkligt anmärkningsvärt i en sådan internationell situation vore om det inte gick bättre för Sverige än tidigare, när vi, med finansministerns ord, hade den längsta och värsta lågkonjunkturen på mycket länge.. Men det är nog så – det framgår också av denna debatt – att det som går bra i svensk ekonomi huvudsakligen beror på den kraftiga devalveringen och på den internationella högkonjunkturen.

Regeringen har inte lagt en bra grund för reallöneökningar och inte heller för avtalsrörelsen. För att få reallöneökningar utan för höga nominella löneökningar, alltså utan att förstöra konkurrenskraftsförbättringen, krävs att skatter och priser hålls i schack. Och regeringen höjer den ena skatten efter den andra. Det senaste försöket gällde fastighetsskatten. Men förslaget var så dåligt att lagrådet skickade tillbaka det till departementet med underkänt betyg. Frågan är då om skattehöjningsförslaget kommer tillbaka. När regeringen verkligen vill något på skatteområdet brukar den vara envis, och att höja skatterna tycks ligga den särskilt varmt om hjärtat.

Herr talman! En regering, som kallar ett av sina statsråd för frihetsminister, står för förbud mot dagis på affärsmässiga grunder, förbud mot fritidspraktiserande läkare, förbud för tandläkare att etablera sig där det finns patienter, förbud för andra skolor än kommunala att bedriva undervisning och förbud för fackföreningsmedlemmar att själva välja om de vill tillhöra ett politiskt parti. Jag har inte kunnat hitta något exempel på aktuella regeringsförslag som har medfört ökad frihet för den enskilde.

Allra sist, herr talman! I en ideologisk artikel i Stockholms-Tidningen för en tid sedan föreslog Björn von Sydow att socialdemokratin skulle slå vakt om orden *du* och *hej då*. Jag tror att en stor del av svenska folket skulle vara berett att när som helst säga *hej då* till socialdemokratin.

Herr talman! Jag behöver till kammarens glädje inga sex minuter för min replik. Men låt mig vara ofin nog att lägga mig i debatten mellan herrarna Palme och Adelsonh om Vergilius. Den enda slutsats man kan dra av Ulf Adelsonhs uppläsning är att man inte ens kan lita på uppslagsböckerna längre.

Herr talman! Jag fick ett mycket kortfattat svar av statsministern om den amerikanska embargo politiken. Inger verkligen inte den politiken regeringen mer bekymmer? Har ni verkligen inte mer att säga om följderna av den politik som Amerika bedriver och som vi påverkas av?

Låt mig som en sista replik säga att jag i ett tidigare anförande har tagit upp den stora skillnaden mellan vad regeringen säger och vad den gör.

Kampen mot arbetslösheten prioriteras och angrips med en aktiv regeringspolitik, säger man. Men i praktiken inskränks ju egentligen regeringens insatser till olika akutprogram. I övrigt sätter ni ert hopp till exportmarknaden – att det är den som skall investera och skapa nya arbeten. På det område där ni som regering skulle kunna skapa nya arbeten – kommunerna och den offentliga sektorn – har ni i stället slagit till bromsarna. Ni har ursäktat er med – och det har varit ett huvudargument – att det är ett stort budgetunderskott, på över 80 miljarder kronor – visserligen skapat av de borgerliga regeringarna. När sedan vårt parti, LO och andra, först har bestritt att budgetunderskottet är så stort och därefter framhållit att kampen mot budgetunderskottet aldrig kan gå före kampen mot arbetslösheten – då har ni beskyllt oss för expansionism, för att vara lättsinniga med ekonomin.

Men i den här boken som har diskuterats litet grand i dag – Feltdboken kommer den väl att heta nu – säger finansministern utan vidare att budgetunderskottet inte är så stort. Han erkänner att man måste räkna med hela den offentliga sektorns inkomster och utgifter – det gäller alltså både staten, kommunerna och socialförsäkringssektorn. Gör man det, blir budgetunderskottet bara 40 miljarder – det är inte *bara* i och för sig. Tar man sedan hänsyn till arbetslösheten och den ekonomiska krisen, så blir det strukturella budgetunderskottet egentligen 20 miljarder kronor. Det är en rätt stor skillnad, när de 80 miljarderna helt plötsligt visar sig vara bara 20 miljarder.

Regeringen har ju använt budgetunderskottet för att säga nej till krafttag mot arbetslösheten, till kraven om en rättvisare fördelning, till kraven om en politisk förnyelse. Självfallet ställer sig många i dag frågan: Hur kan det här hänga ihop? Hur kan regeringen påstå att vi har ett budgetunderskott på 80 miljarder och använda det som argument mot alla krav om radikala åtgärder och för drastiska nedskärningar, då det i själva verket handlar om 20 miljarder? Vad tror statsministern att pensionärerna tänker i dag – de som ju med hänvisning till det stora budgetunderskottet fick se värdesäkring av pensionerna försvinna? Eller vad säger barnfamiljerna, när de med hänvisning till det stora budgetunderskottet vägrades höjda barnbidrag från halvårsskiftet? Och vad säger de många arbetslösa, som med hänvisning till det stora budgetunderskottet uppmanas hålla ut och vänta?

Jag medger att 20 miljarder är mycket pengar. Men hur mycket mera

pengar är då inte 60 miljarder, dvs. skillnaden mellan de 80 miljarder som ni tidigare har hävdad – och förmodligen också hävdar i dag – att budgetunderskottet belöper sig till, och de 20 miljarder som finansministern vill beräkna budgetunderskottet till.

Sedan till själva huvudfrågan. Hur kan ni över huvud taget tro att det går att sänka budgetunderskottet utan att samtidigt minska arbetslösheten? Det är ju egentligen vad ni säger i hela resonemanget.

Anf. 43 Statsminister OLOF PALME:

Herr talman! Först ber jag att få värna herr Adelson mot det skamlösa personangreppet från Thorbjörn Fälldin. Genom att anföra en bisats gav jag Adelson chansen att jämföra sig själv med Vergilius, läsa en lång harang ur Nordisk Familjebok. Därefter går Fälldin upp och säger att jag inte får hålla på och tala om språk, jag bara ödar tid – dvs. han missunnar honom denna chans. Jag som hade tänkt att i rättvisans namn säga att det kanske häckar en försmådd Horatius i det ångermanländska inlandet – men det skall jag inte göra nu.

Till indignationsnumret om devalveringen vill jag mycket enkelt säga så här: Vi tillträdde i ett läge då den svenska riksbanken tappade för 1,5 miljarder i valuta om dagen. Det fanns ingen chans – vi måste ingripa, och vi måste göra det på vår första dag. Vi sammankallade den tillträdande regeringen – jag tror det var kl. 5 – och vi sammankallade oppositionsledarna ungefär kl. 6. Snabbare kunde det inte gå – det fanns inte en chans. Men ärligt nog, tycker jag, bad jag ändå om ursäkt och sade att jag var ledsen. Det hade varit bättre om det gått fortare, men vi var i en absolut tvångssituation.

Min kritik gällde emellertid – det talade jag inte om i mitt förra anförande – att man underlät att samråda när det satt borgerliga regeringar som hade gott om tid. Och att de någonsin skulle be om ursäkt för någonting var ju helt otänkbart. Det är skillnaden.

Vi hamnade i ett tvångsläge men bad ändå om ursäkt, medan ni hade gott om tid på er – åtminstone en av deltagarna i regeringen närmast yvdes över att man inte talade med oppositionen. Det är skillnaden, helt enkelt.

När det gäller arbetslösheten vill jag säga: Vi har räknat på vad moderaternas politik skulle betyda. Skulle man driva en åtstramningspolitik enligt de moderata modellerna skulle arbetslösheten öka med ca 60 000. Då är det konstigt när den samlade oppositionen driver arbetslöshetsfrågan. Det gör mig mistrogen. Den moderata politiken i andra länder har ju gått ut på att skapa en arbetslöshet som försvagar de fackliga organisationerna, vilket i realiteten drabbar de handikappade och de utsatta grupperna på arbetsmarknaden men möjligen medverkar till lägre löneavtal. Det är en väg som vi inte vill gå. Det är därför som vi talar med de fackliga organisationerna och är beredda att föra en hård och tuff ekonomisk politik, om så skulle behövas.

Man kan göra en intressant observation på grundval av dagens debatt. Tänk om dessa tre borgerliga partier skulle regera. Centerpartiet anklagar och säger att detta är en grogrund för att föra en politik som gynnar de rika och missgynnar de fattiga. Men centern vill samarbeta med ett parti som, om

det kom till makten, verkligen är berett att ge till de välbeställda och ta från de lågavlönade, nämligen moderaterna – det visar de genom alla sina motioner. Och Jan-Erik Wikström kritiserar Dagmarförslaget som centern var med på. De borgerliga har splittrats beträffande regionalpolitiken, bidragen till kommunerna, bidraget till SJ och en massa annat. Detta var bara några exempel.

Om denna splittrade skara skulle få ansvaret, skulle det bli ett nytt stadium av långbänkar och kraftlöshet, som snabbt skulle leda till att Sveriges ekonomi åter hamnade i utförsbacke. Det är den första slutsats som man kan dra av dagens debatt.

Den andra slutsatsen: Man kan peka på svagheter, på dessa hot, dessa stormfåglar som förvandlas till moln. Visst finns sådant. Men på det hela taget har den ekonomiska utvecklingen varit gynnsam och ger oss ett mycket gott utgångsläge inför framtiden, om vi klarar att förvalta det – men det beror sannerligen inte bara på regeringen.

Den tredje slutsatsen är att den här riksdagen nu har slutfört ett hårt jobb, genomfört en rad beslut till stort gagn för Sveriges medborgare. Det har ibland varit med en bred samling över gränserna, ibland med knappa majoriteter, men med ett stort mått av handlingskraft – och det är vad svenska folket förväntar sig av sin folkrepresentation. Till detta finns det skäl att gratulera folkrepresentationen, och från regeringens sida vill vi uttrycka ett tack.

Folkpartiledaren Bertil Ohlin hade många förtjänster. Jag hyllade honom häromdagen. Till förtjänsterna hörde dock icke sinne för humor. Hans skämt var inte så bra. På det sättet fullföljer herr Wikström en folkpartistisk tradition. Han tror att "hej då" var uttryck för aggression. Men när svenska folket är ute, träffar varandra och skiljs, då säger man "hej då" därför att man tycker att man hör ihop och ser fram emot att ses igen.

Därför, herr talman, tillåter jag mig att sluta denna debatt genom att till kammarens ledamöter ödmjukt säga: Hej då!

Anf. 44 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Efter dem som deltagit under den högstämda inledningen kommer nu de "grå" företrädarna för kommunalgruppen.

Primärkommuner och landsting utgör den dominerande delen av den offentliga tjänstesektorn. Därför måste den ekonomiska saneringen faktiskt börja ute i kommunerna.

Trots dagens trängda ekonomiska läge med budgetunderskott på 11–12 % av BNP tillåts fortfarande den kommunala sektorn att växa. Att detta inte är en önskvärd utveckling börjar det finnas ett brett samförstånd om djupt in i socialdemokratien. John-Olle, som också skrivit en bok, säger t. ex. "att åtskilliga verksamheter och projekt som drivs inom ramen för den offentliga sektorn och betalas med skattemedel kunde upphöra utan större förlust för medborgarna – – –. Var och en som något deltagit i samhällsarbetet har observerat verksamheter av tvivelaktigt – – värde." Visst är det så. Jag har också observerat detta.

Vi bör slå fast att det är riktigt att minska det ekonomiska utrymmet för våra kommuner och landsting. Oenighet råder alltså inte om detta, snarare om hur stora neddragningarna måste vara och hur snabbt de skall genomföras. Detta är i mycket en teknisk fråga, som handlar om hållbara beslutsunderlag beträffande aktuella förhållanden och prognoser.

Vår verklighetsuppfattning här i kammaren är olika. Det har dagens debatt redan gjort klart, så jag behöver inte tala mera om det.

Befolkningsutvecklingen, som i mycket bestämmer efterfrågan på den kommunala servicen, genomgår f. n. ganska dramatiska förändringar. Siffrorna finns i handlingarna, varför jag inte behöver upprepa dem här. Det är bara att läsa.

Barn- och ungdomsgrupperna minskar dramatiskt. Det är dessa åldersklasser som kostar kommunerna mest.

Mer resurser för att hålla service på oförändrad nivå per capita behövs alltså inte i primärkommunerna och inte heller i landstingskommunerna. Jag berör inte landstingen – det kommer Anders Andersson att göra.

I våra motioner och i reservation 1 krävs nolltillväxt, dvs. en oförändrad produktionskapacitet i den kommunala sektorn. Befolkningsförändringarna underlättar för kommunerna att anpassa sig till snävare ekonomiska ramar. Kommunernas genomsnittligt goda likviditet underlättar anpassningen. Det gör också den svenska kommunsektorns höga kostnadsförhållande. Här finns betydande utrymme för förändringar och produktivitetshöjningar. Det senare påståendet bygger jag dels på statskontorets rapport Kostnader för offentliga tjänster i Norden, dels på studier och sammanställningar av budgetar i 15 schweiziska kommuner med jämförbara svenska kommuner, ingående intervjuer med kommunalpolitiker och kommunala tjänstemän samt besök vid en rad olika kommunala serviceinstitutioner här i Sverige och i Schweiz.

De siffror som redovisas i KRON visar att den kommunala servicen i Sverige är dyrare och ibland mycket dyrare per producerad tjänst än i jämförbara länder. Felkällor finns beroende på olika redovisningsprinciper, valutaomvandlingar, kvalitetsskillnader osv. Men även om vi räknar de svenska kostnaderna för högt, finns det betydande utrymme för effektiviseringar.

Rationaliseringar och produktivitetshöjningar kommer i gång – eller underlättas i varje fall – om den kommunala sektorns ekonomiska ramar begränsas. Alla organisationer som har haft en snabb tillväxt och levt under goda ekonomiska omständigheter redovisar s. k. slack, dvs. gör av med mer pengar än som behövs.

I reservation 1 föreslår vi en samlad neddragning av den kommunala sektorns utrymme med ca 7,5 miljarder kronor. Till kommuner och landsting som drabbas särskilt hårt av neddragningarna avsätts 1 miljard kronor. Dessa medel tas från de specialdestinerade bidragen, eftersom det är de som stimulerar tillväxten mest.

Besparingar i de statliga transfereringarna till kommunsektorn måste kombineras med ett temporärt skattestopp. Annars frestas kommunalpoliti-

kerna att lösa sina problem på ett lättvindigt sätt, nämligen genom att höja skatterna. Konstitutionsutskottet sade i sitt betänkande 1980/81:22 att det inte finns något hinder mot lagstiftning, utan att man mycket väl kunde lägga fast ett skattetak eller införa skattestopp; man borde möjligtvis undvika detta.

En enig riksdag gav förra året regeringen i uppdrag att undersöka möjligheterna att införa enhetliga redovisningsregler för kommunerna. Jag tror det är på tiden att regeringen skyndar sig med detta. Det räcker heller inte med ett redovisningsreglemente, utan det behövs en redovisningsstadga.

Sammanfattningsvis yrkar jag bifall till reservationerna 1, 5, 7, 8, 12, 14, 17, 20, 24 och 25.

Anf. 45 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! Det är beklagligt att vi inte har möjligheter att grundligt debattera de kommunalekonomiska frågorna på grund av den sena tidpunkt då riksdagen behandlar dessa frågor. Det har i sin tur att göra med att regeringen valt att lägga fram propositioner som berör den kommunala ekonomin och verksamheten i flera omgångar. Först kom statsbudgeten i januari, som hänvisade till den nu aktuella propositionen, nr 133, om den kommunala ekonomin. Samtidigt hänvisade den propositionen i sin tur till kompletteringspropositionen, nr 150. Sedan komplicerades bilden och behandlingen också av att regeringen den 3 maj till riksdagen lade fram proposition nr 200 om vissa åtgärder för att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen.

Sammantaget har detta gjort att det varit mycket besvärligt att hantera de kommunalekonomiska frågorna i finansutskottet. Vi får också nu en mycket stympad hantering här i kammaren av de kommunala frågorna till följd av denna behandlinggång.

Den kommunala sektorn har en mycket stor, ja, avgörande betydelse för den svenska ekonomin. I synnerhet gäller detta i dag, när vi har att försöka få ned budgetunderskottet, att få ned inflationen, att få en rättvis fördelning av de tillgängliga ekonomiska resurserna inom sjuk- och hälsovårdsområdet, inom äldreomsorgen och till barn- och familjeområdet. Även inom sysselsättningsområdet intar den kommunala sektorn en mycket central position.

Självfallet betyder detta att kommuner och landsting måste tas med i de besparingar som görs för att få svensk ekonomi i balans.

Från centerpartiets sida har vi en grundmurad tro på det kommunala systemet. Det ligger i linje med vår decentraliseringspolitik att slå vakt om ett system som innebär att i de frågor som närmast berör människorna – och dit hör service och organisation – skall besluten också fattas nära människorna.

Det var därför centern var emot de senaste tvångsvisa kommunsammanslagningarna, som socialdemokraterna genomdrev 1971 och 1974.

På samma sätt avvisar vi också sådana inskränkningar i den kommunala beskattningsrätten som moderaterna vill göra genom att införa ett kommunalt skattetak.

Vi tycker också att socialdemokraterna – som dock har en genuin

kommunal tradition, det skall sägas – vill centralt styra och ställa för mycket gentemot kommuner och landsting. Det gäller framför allt i fråga om de olika statsbidrag som ges ut till kommunerna. De specialdestinerade statsbidragen, som i dag utgår till ca 90 olika kommunala och landstingskommunala verksamheter, belöper sig sammantaget till över 40 miljarder kronor. Dessa bidrag utgår efter regler som för mycket styr den kommunala verksamheten, bl. a. på barnomsorgssidan, i fråga om äldresomsorgen och sysselsättningsmässigt i olika kommuner och landsting.

Från centerns sida vill vi i stället låta dessa bidrag bli mera generella, så att kommunerna själva får hantera pengarna efter varje kommuns förutsättningar. På detta sätt gör vi pengarna tryggare och framför allt effektivare. Samtidigt ges det utrymme för besparingar.

Från centerns sida vill vi också bygga ut det kommunala skatteutjämnings-systemet, som är ett utmärkt generellt system, där kommuner och landsting själva får använda pengarna inom den angivna ramen. Skatteutjämningsbidraget är för 1984 ca 11 miljarder kronor. När centern satt i regeringsställning byggdes detta system ut mycket kraftigt. I den proposition som nu föreligger vill regeringen och socialdemokraterna i finansutskottet dra ner skatteutjämningsbidraget och i stället använda dessa pengar till speciella åtgärder i kommunerna för bl. a. sysselsättning. Regeringen skulle alltså bestämma till vad och till vilka kommuner eller landsting dessa medel skulle anslås. Detta är att gå bakvägen, herr talman. Socialdemokraterna vill centralisera. Vi från centern vill i stället decentralisera bidragen till kommunerna genom skatteutjämningsystemet och ett mera generellt statsbidragssystem.

Skall man begränsa utgiftstakten i den kommunala och landstingskommunala verksamheten, skall det göras på sådant sätt att kommunerna själva har möjligheter att prioritera och planera inom vilka sektorer de vill begränsa sina utgifter. Det ligger inom den kommunala demokratin att så får ske.

Sammanfattningsvis, herr talman, har centern i olika reservationer till finansutskottets betänkande nr 39 intagit följande ståndpunkter:

- Centern slår vakt om skatteutjämnings- och avvisar därför regeringens förslag att grundgarantin minskas med 1 %. På helår innebär regeringens förslag att skatteutjämningsystemet dräneras på ca 700 milj. kr.
- Centern avvisar regeringens likviditetsindragning på 2 miljarder kronor från kommuner och landsting. När väl avtalsrörelsen nu etablerat ett för högt kostnadstryck, lär en likviditetsindragning inte kunna hejda inflationen.
- Centern anser att man inte skall ge ut de pengar som nu dras in från s. k. juridiska personer.
- Centern biträder regeringens förslag att slopa den kommunala företagsbeskattningen, vilket i sig också har en skatteutjämnande effekt. Däremot avvisar vi att kompensation skall utgå annat än i speciella fall, till speciellt utsatta kommuner.
- Centern föreslår att den kommunala garantibeskattningen behålls för företagsägda fastigheter. Dessa bör enligt centern beskattas på samma sätt som fastigheter ägda av fysiska personer. Oavsett om fastigheterna ägs av

personer eller företag har kommunerna kostnader för vatten, avlopp, vägar osv. Fastigheterna bör därför likställas från garantibeskattningsynpunkt.

- Centern menar att de små församlingarnas skatteunderlag inte får urholkas. Därför vill vi tillföra kyrkofonden ytterligare 170 milj. kr., vilket i stort motsvarar företagens nuvarande kyrkoskatt.
- Centern föreslår att ett första steg nu tas för att överföra medel från de specialdestinerade statsbidragen till ett nytt generellt statsbidragssystem. Konkret föreslås att 10 % av alla specialdestinerade bidrag – utom bidragen på utbildningssektorn, som i sig är ganska utjämnande – dras in den 1 januari 1985. Detta motsvarar ca 2 miljarder kronor. Hälften därav föreslås överföras till det nya generella bidragssystemet.

Det var en summarisk genomgång av några av de reservationer som vi har fogat till finansutskottets betänkande om den kommunala ekonomin. Det finns betydligt mycket mer att säga om just den kommunala sektorn och dess framtid. Det gäller framför allt vilka råd riksdagen nu skall ge till de kommunalmän ute i landets olika kommuner som fram på hösten har att fatta beslut om budgetarbetet.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till reservationerna 2, 8, 10, 11, 13, 15, 18, 21, 23 och 28 i utskottets betänkande.

Anf. 46 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Den snabba kommunala volymexpansionen under 1960- och 1970-talen var en bidragande orsak till innevarande samhällsekonomiska obalans. Det är därför nödvändigt att nu och fortsättningsvis begränsa kommunsektorns tillväxt. Detta är också möjligt genom att den tidigare expansionen skapat utrymme för och möjligheter till rationaliseringar och besparingar inom den kommunala organisationen.

En minskning av statsbidragen till kommunerna är nödvändig för att åstadkomma både den nödvändiga begränsningen av kommunernas expansion och besparingar i statens utgifter. Folkpartiet har i motion 2690 föreslagit en minskning av kommunsektorns inkomster med totalt 4,5 miljarder kronor från den 1 januari 1985. Slopandet av beskattningen av juridiska personer innebär en indragning på ca 2 miljarder kronor. Därutöver föreslås att en avgift på 0,45 % läggs på hela skatteunderlaget, vilket innebär en indragning av medel från kommunerna på ca 2,6 miljarder kronor.

Av dessa medel föreslås ca 100 milj. kr. återgå till särskilt utsatta kommuner och landsting.

Befolkningsutvecklingen totalt och i olika åldersklasser är av central betydelse för den kommunala ekonomin. Den senare delen av 1980-talet kommer att – till skillnad från förhållandena under 1960- och 1970-talen – kännetecknas av att totalbefolkningen är oförändrad. Vi anser att den volymexpansion i kommunerna på ca 1 % som föreslås i propositionen är från samhällsekonomisk synpunkt alltför kraftig. Vi anser att en begränsad volymexpansion av ungefär den omfattning som ger oförändrad standard,

om hänsyn tas till befolkningsändringar, är godtagbar.

En sådan volymökning på ca 0,2 % är, utifrån de bedömningar som nu kan göras av kommunernas finansiella situation, förenlig med en minskning av statsbidragen i den storleksordning som anges i vår motion 2690, dvs. med ca 4,5 miljarder. Dessa beräkningar bygger på det faktum att kommunsektorn förutses få ett relativt gynnsamt finansiellt läge under de närmaste åren.

Vi anser också att kommunerna framöver måste använda taxor och avgifter mera aktivt som styrmedel i sin verksamhet. Detta har Björn Molin tagit upp i reservation nr 26 i finansutskottets betänkande nr 39.

Beträffande konsekvenserna för vissa kommuner vid slopande av kommunal företagsbeskattning har jag själv i motion 2953 tagit upp konsekvenserna för Stenungsunds kommun i mitt hemlän, Bohuslän. Detta är en kommun som är typisk för dem som drabbas mycket hårt. Men jag vet också att det finns många fler med samma problem, och därför förstår jag att riksdagen i sådana här frågor inte kan fatta beslut utan att det är regeringen som gör denna fördelning. Men jag tror ändå att också regeringen skall förstå de svårigheter som kommer att drabba flera kommuner och att en fördelning av extra pengar är nödvändig samt att Stenungsunds kommun är en av dem som måste få ett extra tillskott.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna nr 3, 8, 16, 19, 22 och 26 i finansutskottets betänkande nr 39.

Anf. 47 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Inledningsvis vill jag säga att jag inte alls delar den uppfattning Kenth Skårvik redovisade i sin något förenklade sammanfattning av vad som ligger till grund för dagens ekonomiska problem, där han hävdade att kommunernas expansion under 1960- och 1970-talen skulle vara den väsentliga orsaken. I själva verket var det så att svensk industri flyttade ut en stor mängd jobb utomlands, under den senaste tioårsperioden ungefär 100 000. Detta skulle ha inneburit en mycket stor arbetslöshet redan då i vårt land, om inte den offentliga sektorn hade kunnat suga upp och ta hand om alla de människor som behövde ett arbete. Nu har den utvecklingen avstannat, och det är detta som delvis är orsaken till dagens problem.

I och med att regeringen nu föreslår att man skall avskaffa den kommunala beskattningen av juridiska personer fullföljs den åtstramningspolitik mot kommunerna som inleddes av de borgerliga regeringarna. Då skrek de i opposition varande socialdemokraterna i högan sky och uppförde väldiga indignationsnummer inför väljarna. Från ledande socialdemokratiskt håll talade man om stöld och konfiskation.

I den sista omgång som nu föreslås när det gäller kommunernas ekonomi utgår visserligen ett belopp som compensation till kommunerna, men det aviseras ingenting om fortsättningen. Man måste väl ändå förutsätta att när nu den kommunala beskattningsrätten för kommunerna slutligen avskaffas, så gäller detta för all framtid. Kommuner och landsting kan alltså, som det brukar heta, känna sig blåsta på de pengar som de annars skulle ha fått.

Tillsammans med de likviditetsindragningar som föreslås i proposition 200

innebär detta att kommunerna hindras från möjligheter till en expansion som enligt min mening skulle ha varit väldigt viktig i ett läge med fortsatt arbetslöshet, med stora kostnader för samhället. Det är inget tvivel om att den offentliga sektorn, där kommuner och landsting är mycket viktiga, har stor betydelse i en strategi för att minska arbetslösheten och därmed problemen med budgetunderskott och räntebetalningar.

Vi säger i reservation 4 om den kommunalekonomiska utvecklingen att den offentliga sektorn genom långsiktig och väl övervägd utbyggnad kan bli ett aktivt, arbetsskapande instrument. Detta kan ske dels genom att man skapar en förbättrad infrastruktur, som i sin tur ger nya arbetstillfällen, dels också genom direkt arbetsskapande verksamhet som fyller viktiga behov i samhället.

Utskottets talesman i denna debatt, Paul Jansson, kommer förmodligen att säga att kommunernas ekonomi är god och att deras situation är bättre än man skulle ha kunnat vänta sig. Till detta vill vi säga att det i så fall beror på att kommunerna genomgått en lång period av ganska hårda nedskärningar och begränsningar, som har slagit just mot kommunerna, och de lastar nu över kostnader på de enskilda människorna utan att samtidigt förmå utveckla verksamheten som planerat. Den som sysslar något med kommunal ekonomi vet att det kan vara svårt att ens få tillsätta en vakant tjänst ute i kommunerna, än värre att få starta någon ny verksamhet, hur socialt och fördelningspolitiskt motiverad den än är.

Men i ett längre perspektiv har åtstramningarna som vi ser det också en allvarlig ideologisk sida. Utebliven service och den offentliga sektorns oförmåga att motsvara samhällsmedborgarnas krav utmynnar i hårda attacker mot all offentlig verksamhet och, med hjälp av SAF och de borgerliga partierna, i ett förhållande av privata initiativ på områden som annars av tradition varit förbehållna den offentliga sektorn, just därför att arbetarrörelsen i sin kamp har ansett att sådan verksamhet skall vara offentlig för att kunna tjäna som ett instrument i fördelningskampen.

Ett av de få områden som i år givits ökade anslag i förhållande till vad man planerat är försvaret. Där har det gått lätt för socialdemokraterna att få med de borgerliga, som på andra områden vill gå mycket längre när det gäller att minska samhällets kostnader, områden som är av annan betydelse och som jag tycker är viktigare.

Med tanke på rådande ideologiska förhållanden i den här kammaren tror jag inte att man kunde ha väntat sig några ökade anslag till kommuner och landsting för deras utveckling. Men mot bakgrund av den propaganda som socialdemokraterna förde och gick till val på hade man åtminstone kunnat vänta sig något av en politik för att tillrättalägga borgerliga missgrepp, i varje fall en politik som inte gjorde saken värre.

För vår del ser vi inte de senast föreslagna likviditetsindragningarna som något slags statlig inkomstpolitik. Vi anser att indragningar från näringslivet bör göras för att öka investeringarna och för att kunna skapa fler jobb, medan några indragningar från kommunerna över huvud taget inte bör göras. Kommunerna har ingen möjlighet att avsätta vinster, utan kämpar i stället

mot stora underskott och stora problem i ekonomin – Helge Hagberg kommer att ta upp en del av de här frågorna i sitt anförande. Det finns t. o. m. kommuner som måste låna till likviditetsindragningar, har jag hört.

Inför socialdemokratiens utveckling från oppositionsparti till regeringsparti ställer man sig frågan, hur det är möjligt att vända så på handen, att ta i stället för att ge. Hur kan det som för några år sedan betecknades som näst intill brottsligt nu vara regeringspolitik? Ibland kan det vara svårt att tränga in i textmassorna i finansplaner och betänkanden för att analysera bakomliggande motiv, men det har inte varit svårt när det gäller socialdemokratin efter valet. Jag tycker att man helt och hållet har gått in i högerns ideologiska fälla och till stor del också kapitulerat. Man för i dag en politik som i långa stycken uppskattas av de borgerliga. Att man får kritik av dessa partier beror på att de vill gå ännu längre och att de nu ser chansen att genomdriva sin politik, när motståndet inom socialdemokratin håller på att luckras upp. Kjell-Olof Feldts bok har ju fått mycket beröm här i dag från högerhåll.

För vpk:s del håller vi fast vid tanken på att man måste skapa fler arbeten för att kunna lindra trycket på statsbudgeten och på sikt begränsa en ökning av budgetunderskott och ränteproblem. Men då kan man inte bara satsa på industrin, göda den och dess ägare utan att få något tillbaka av de stora vinster som skapats genom devalveringen och – som många av socialdemokratiens företrädare här i dag sagt – genom en god portion tur. Åtminstone någon del av den turen tycker vi borde falla på dem som har tvingats göra så stora uppoffringar under många år och på dem som tvingas gå mot och inleda nästa lågkonjunktur, med allt vad den innebär, med arbetslöshet. Det är faktiskt så att arbetslösheten i dag i en s. k. uppgång är minst lika stor om inte större än den var under 1960- och 1970-talen, när det var kris.

Ett sätt att låta dessa människor få del av uppgången är att ge kommunerna möjlighet att utvecklas, föra en riktig fördelningspolitik, samtidigt som fler jobb skapas.

Redan innan Paul Jansson varit uppe i debatten skall jag citera honom, men då är det från finansdebatten den 14 april 1982, då han sade så här: "Sedan kan man, herr talman, inte bortse från sysselsättningseffekterna. I den svåra arbetsmarknadssituation som vi nu befinner oss i är det enligt vår mening ansvarslöst att inte utnyttja den offentliga sektorn i kampen mot en ökad arbetslöshet."

Detta sades som en kommentar till de förslag som de borgerliga lade fram för att ta bort delar av den kommunala beskattningsrätten för juridiska personer och för att begränsa kommunernas expensionsmöjligheter. Det är en politik som till hundra procent nu fullföljs av samme Paul Jansson.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga vpk-reservationer i betänkandet.

Anf. 48 ANDERS ANDERSSON (m):

Herr talman! Statens transfereringar till kommunsektorn uppgår i dag till ca 55 miljarder kronor. Ca 80 % av detta belopp utgörs av s. k. specialdestinerade bidrag.

I en ekonomisk utveckling där staten ständigt dras med årliga stora

budgetunderskott och därmed också en stadigt växande statsskuld, är inte tillfälligt ökade inkomster i form av höjda skatter någon hälsokur som är att rekommendera. Det måste i stället till rejäla besparingar i statsbudgeten. I den moderata motionen 2686 har vi bl. a. yrkat på att vissa specialdestinerade bidrag till landstingen bör reduceras.

Herr talman! Majoriteten framhåller på s. 21 i det betänkande vi nu behandlar att de besparingsområden som utpekats i den moderata motionen 2686 från fördelningssynpunkt är synnerligen illa valda. Det är en vilseledande beskrivning. Verkligheten ser helt annorlunda ut. Statliga bidrag öronmärks inte i landstingens budgetar. Däremot minskar naturligtvis landstingens handlingsutrymme, om statliga bidrag försvinner från inkomstsidan.

Herr talman! I finansplanen, s. 37 bilaga 1, sägs att kommuner och landsting i ökad utsträckning tillvaratagit olika möjligheter att rationalisera och effektivisera, i vissa fall också direkt skurit ner sina utgifter. Tyvärr kan vi konstatera att detta illa överensstämmer med verkligheten. Den landstingskommunala konsumtionsökningen har varit 4,6 % per år de senaste åtta åren. Detta kan jämföras med en privat konsumtionsökning om 0,7 % per år. BNP ökade under samma tid med 1,0 % per år.

Det finns många förklaringar till denna enorma expansion på det landstingskommunala området. En förklaring är ökat fackligt inflytande, som i hög grad har påverkat. En annan förklaring är att det inte funnits någon större besparingsvilja. När staten sänkte statsbidragen till exempelvis studieorganisationerna, rekommenderade Landstingsförbundet huvudmännen att höja bidragen.

Vid en jämförelse kan man konstatera att den öppna vården i landstingens regi är betydligt dyrare än den som drivs i privat regi. Samma gäller för tandvården. År 1983 kostade ett besök hos privatläkare 180 kr. I landstingsregi var priset för samma tjänst 300–350 kr.

Ökade kostnader för kollektivtrafiken möter de nya huvudmännen med att ge ut än mer subventioner. Den procentuella andelen subventioner till denna verksamhet bara ökar.

Att låta landstingens pengarullning fortsätta med hjälp av statliga bidrag i nuvarande ekonomiska läge är helt förkastligt. Det innebär dessutom att nödvändiga strukturförändringar och effektivisering av verksamheter nära nog uteblir.

Herr talman! Om landstingen tar till vara alla de möjligheter till förändringar och besparingar som bevisligen finns, blir de begränsningar av statliga bidrag som moderaterna nu föreslår knappast märkbara i landstingens olika verksamheter.

Herr talman! Låt mig slutligen citera en liten fras av finansministern i "Samtalen":

"Vi håller nu med stor bestämdhet tillbaka statens bidrag till kommunerna för att tvinga dem att hushålla med resurserna." I nästa mening säger han:

"Vill de dra på sig nya utgifter får de vara så goda att finansiera dem själva."

Från moderat sida anser vi att det är nödvändigt att hushålla med

resurserna i kommuner och landsting. Därför föreslår vi att det skall införas ett temporärt skattestopp.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till samtliga de reservationer som moderaterna står bakom.

Anf. 49 PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Jag har också ett manuskript som nog skulle räcka för ett anförande under de tio minuter som jag anmält mig för, men jag är ganska övertygad om att såväl kammarens ledamöter som herr talmannen inte har någonting emot om jag avstår från att föra detta till kammarens protokoll.

Vi har tidigare i vår diskuterat de kommunalekonomiska frågorna, och i finansutskottets betänkande 39 finns de starka argument som behövs i detta sammanhang nu när riksdagen strax skall ta sommarlov. Jag skall i dag inte ens ta upp Hans Peterssons i Hallstahammar kastade handske. De starka argument som finns i vårt betänkande tycker jag nu har förstärkts ytterligare sedan reservanterna har haft ordet.

Herr talman! Jag yrkar kort och gott bifall till hemställen i finansutskottets betänkande 39.

Anf. 50 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Om inte handsken tas upp, blir det naturligtvis inte någon kastning och inte någon debatt. Jag kan bara beklaga att kommunernas ekonomi inte behandlades under förmiddagen, före partiledaromgången, så att vi hade fått diskutera problemen på ett riktigt sätt. Stympningen av denna viktiga debatt känns mycket otillfredsställande.

Anf. 51 PAUL JANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall säga till Hans Petersson i Hallstahammar att vi kanske får ytterligare tillfällen att ta upp debatten om kommunernas ekonomi.

Anf. 52 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Då hoppas jag verkligen att socialdemokratin återgår till sina ståndpunkter från oppositionstiden, så att förslagen kan få en betydligt positivare behandling från vårt partis sida. Som det nu är innebär regeringspolitiken ett fullföljande av den borgerliga politiken – och det kan vi aldrig acceptera.

Anf. 53 HELGE HAGBERG (s):

Herr talman! Det är sista timmarna på riksmötet, och jag skall i likhet med flera andra här inte tala efter manuskript utan bara antyda det ämne jag hade avsett ta upp. Det gäller den likviditetsindragning som också är tänkt att gälla landets kommuner. Jag har ingenting emot denna metod att ta upp litet av den goda likviditet som finns i kommuner och landsting. Det jag tycker är felaktigt är att avgiften som skall levereras in från kommunerna och landstingen görs generell. Det kommer att gälla också kommuner och

landsting – kanske inte så många, men det finns ändå sådana – som inte har någon växtkraft i sin ekonomi. De kommer att få välja mellan att höja skatten för att finansiera den här verksamheten eller att göra prutningar i befintlig verksamhet eller de kanske får låna för att inleverera avgiften till riksbanken.

Det fanns i kompletteringspropositionen en antydning om att man skulle kunna ge dispens för vissa kommuner som i det här avseendet hade ett utsatt läge. Detta är inte kvar i den slutliga versionen, och utskottet har inte heller tillstyrkt den motion där jag och en kollega tog upp förslaget att få denna dispensmöjlighet genomförd. Utskottet säger att finansministern och regeringen föreslår att det extra skatteutjämningsbidraget ökar med 90 milj. kr. Detta skall kunna något mildra den utsatta situation som de kommuner jag här talar för kommer att hamna i. Jag hade hoppats att denna dispensväg i stället hade funnits. Jag undrar om det inte finns någon möjlighet att så småningom ändra på detta eller om förslaget kan, om inte annat, komma igen i kommande kompletteringspropositioner.

Anf. 54 LARS SVENSSON (s):

Herr talman! Jag vill så här i slutskedet av riksmötet kort beröra den motion som jag tillsammans med Jan Fransson och Lennart Pettersson inlämnat angående likviditetsindragning från företag. Motionen berör hur förslaget med generella åtgärder åsidosätter konkurrensneutraliteten inom handeln. Finansutskottet visar i betänkande nr 45 att man delvis förstått problemen, men man har, som jag ser det, inte dragit de riktiga konsekvenserna. Effekterna av förslaget kan bli att servicen försämras i glesbygden, där det ofta finns olönsamma försäljningsenheter, som indirekt drabbas av förslaget. Dessutom skapas en orättvisa som direkt bryter konkurrensneutraliteten. Den kooperativa företagsformen inom handeln kommer i strykclass jämfört med enskild handel.

Konsumentkooperationen är organiserad i föreningar med som regel ett flertal försäljningsställen som ej redovisas som egna företag. Detta innebär att man passerar den lönesumma som angivits som gräns – 20 milj. kr. – för likviditetsindragning. De olika försäljningsenheterna skall konkurrera med exempelvis ICA, som är ett kedjeföretag, men vars försäljningsenheter är enskilda företag som slipper dessa belastningar. Det är en klar diskriminering av den kooperativa företagsformen.

Jag vill här betona att jag är besviken över utskottets behandling av vår motion. Även om åtgärden är tillfällig kan dess effekt bli utomordentligt allvarlig för såväl konsumentkooperationen i dess helhet som för dess medlemmar. Vår förhoppning var att utskottet skulle ha tagit allvarligare på vårt förslag än det har gjort och begärt att regeringen undantar konsumentkooperationen inom handeln. Vi hemställer därför att regeringen utnyttjar möjligheten till dispens som gäller befrielse att betala in medel på likviditetskonto för konsumentkooperationen.

Jag har, herr talman, inga förhoppningar om att få bifall till motionen mot ett enigt utskott, varför jag inte ställer något yrkande. Jag vill endast uttala min besvikelse över utskottets handläggning av frågan.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 55 KARL BOO (c):

Herr talman! Vår svenska historia förtäljer att det funnits tider då staten berövade kyrkan dess silverskatt och dess egendom. Nu är i stort sett majoriteten i riksdagen i färd med att följa detta exempel, även om det inte sker på ett lika drastiskt sätt som under forna tider.

För en tid sedan beslöt riksdagens majoritet att minska tidigare utgående statsbidrag till kyrkofonden från 88 milj. kr. till 44 milj. kr. Efter ett år skall bidraget upphöra. Detta bidrag var en kompensation för indragna direkta skatteutjämningspengar från staten till kyrkan. Skatteutjämnningen betyder mycket för att de små och inkomstsvaga församlingarna skall kunna upprätthålla viktig verksamhet och kunna utöva just sådan verksamhet som församlingsborna önskar.

Nu sker en utjämnning över kyrkofonden. För att finansiera skatteutjämnningen över kyrkofonden höjdes kyrkoavgiften från 10 öre till 16 öre. Det var en, tycker jag, mycket fin solidaritetshandling från de stora och rika församlingarna till de mindre. Men skall man nu gå längre på denna väg inger det bekymmer och skapar svårigheter. Därför blir inkomstbortfallet på 88 milj. kr. synnerligen kännbart. Detta har också enhälligt understrukits av två på varandra följande kyrkomöten.

När nu den kyrkliga och kommunala beskattningen av juridiska personer upphör innebär detta också ett mycket stort inkomstbortfall. Bortfallet beräknas i 1982 års skatter till ca 170 milj. kr. Med den vinstutveckling som har skett och sker i de stora bolagen skulle beloppet säkert bli mycket högre under åren framöver. Nu föreslår regeringen och en bred utskottsmajoritet att kompensationen till svenska kyrkan endast skall utgå med 85 milj. kr., dvs. 50 % av det beräknade inkomstbortfallet.

Detta kommer att betyda att en tidigare svår ekonomisk situation för de små och inkomstsvaga församlingarna kommer att bli ännu svårare i vissa fall. Det kommer också att särskilt drabba de församlingar, t.ex. i Stockholms innerstad, som inte har så många medlemmar, men som ändå har en omfattande verksamhet. Denna verksamhet kräver alla att församlingen skall upprätthålla.

De flesta politiska partierna avlägger nu bekännelser om att vilja slå vakt om en "heltäckande" öppen folkkyrka. Men det är endast centern som följer upp det i handling med det förslag som nu ligger på kammarens bord. Än är det inte för sent, herr talman, för syndare att omvända sig genom att rösta på reservation nr 10, till vilken jag yrkar bifall.

Anf. 56 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Riksdagen kommer om en stund att fatta beslut varigenom rätten för kommun att beskatta juridiska personer kommer att upphöra. Vi i centern har tillstyrkt att den reformen genomförs.

I samband med detta beslut kommer emellertid effekten också att bli, att

kommunernas inkomst av garantibesättning kommer att upphöra. Jag har i en motion tillsammans med Elving Andersson yrkat på en förändring på det sättet, att den kommunala garantibesättningen skulle kvarstå.

Då man gjorde utredningar om förändringar i den kommunala beskattningen av juridiska personer tror jag inte att avsikten var att även garantibesättningen skulle upphöra. Jag tycker att det är djupt beklagligt för många av de kommuner som har fått åta sig stora kostnader för att möjliggöra t. ex. stora industrietableringar. Detta är fallet för t. ex. Stenungsunds kommun i mitt eget hemlän. Men jag tänker också på den diskussion som vi hade i tisdags i denna vecka.

Då beslutade vi om en fortsatt utbyggnad av vattenkraften. Många av de kommuner som har gått med på att älvsträckor inom kommunen skall byggas ut har ju kalkylerat med att detta skulle komma att medföra en ganska bra inkomst i form av garantibesättning av företagen. Den kommer nu att upphöra.

Visserligen kommer kommunerna nu att få en generell utjämning. Men eftersom vi varje år i riksdagen numera, på grund av det statsfinansiella läget, har diskussioner och fattar beslut som innebär försämringar för kommunerna på det sättet att de får minskade statliga stöd, kan vi vara ganska övertygade om att den nu beslutade utjämningen säkerligen kommer att minskas eller kanske helt slopas. Dessutom är det ett ganska krångligt system som vi nu övergår till. Vi tycker därför att det hade varit mycket bättre om man hade hållit garantibesättningen borta från den övriga delen av reformen.

Herr talman! Mot denna bakgrund ber jag att få yrka bifall till reservation nr 11 i betänkande nr 39.

Överläggningen var härmed avslutad.

Finansutskottets betänkande 40

Mom. 1 (de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken)

Först biträdde reservation 1 av Björn Molin m. fl. med 147 röster mot 19 för reservation 2 av Hans Petersson i Hallstahammar. 156 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 174 röster mot 148 för reservation 1 av Björn Molin m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (löntagarfonder)

Utskottets hemställan bifölls med 175 röster mot 148 för reservation 3 av Björn Molin m. fl.

Mom. 4 (de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen)

Först biträdde reservation 6 av Björn Molin med 26 röster mot 25 för reservation 7 av Hans Petersson i Hallstahammar. 272 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 5 av Nils Åsling och Rolf Rängård med 49 röster mot 19 för reservation 6 av Björn Molin. 255 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 4 av Lars Tobisson m. fl. med 79 röster mot 51 för reservation 5 av Nils Åsling och Rolf Rämgård. 191 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 156 röster mot 79 för reservation 4 av Lars Tobisson m. fl. 88 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 45

Mom. 1 (avslag på propositionen)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 175 röster mot 148 för hemställan i reservation 1 av Björn Molin m. fl.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 188 röster mot 19 för den i reservation 2 av Hans Petersson i Hallstahammar anförda motiveringen. 111 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (inbetalning av medel på likviditetskonto)

Utskottets hemställan bifölls med 197 röster mot 19 för reservation 3 av Hans Petersson i Hallstahammar. 102 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 och 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5 (behovet av stabila spelregler)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Björn Molin m. fl. – bifölls med acklamation.

Finansutskottets betänkande 39

Mom. 1 (den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn m. m.)

Först biträdades reservation 3 av Björn Molin med 30 röster mot 23 för reservation 4 av Hans Petersson i Hallstahammar. 269 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 2 av Nils Åsling och Rolf Rämgård med 52 röster mot 20 för reservation 3 av Björn Molin. 247 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 1 av Lars Tobisson m. fl. med 79 röster mot 50 för reservation 2 av Nils Åsling och Rolf Rämgård. 192 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 156 röster mot 78 för reservation 1 av Lars Tobisson m. fl. 88 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (temporärt skattestopp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Lars Tobisson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (den kommunala beskattningen av juridiska personer)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 19 för hemställan i reservation 6 av Hans Petersson i Hallstahammar. 9 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 7 av Lars Tobisson m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 4 (anslag till kommunerna med anledning av avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Björn Molin m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (vissa ersättningar till kyrkofonden)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 50 för reservation 10 av Nils Åsling och Rolf Rämgård.

Mom. 7 (den kommunala garantibeskattningen av fastigheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Nils Åsling och Rolf Rämgård – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (konsekvenserna för Stockholmsregionens kommuner vid slopad kommunal företagsbeskattning)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, som ställdes mot

dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 12 av Lars Tobisson m. fl. anförda motiveringen,

dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 13 av Nils Åsling och Rolf Rämgård anförda motiveringen, bifölls med acklamation.

Mom. 9 (konsekvenserna för Stenungsunds kommun vid slopad kommunal företagsbeskattning)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, som ställdes mot

dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 14 av Lars Tobisson m. fl. anförda motiveringen,

dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 15 av Nils Åsling och Rolf Rämgård anförda motiveringen,

Nr 168

**Fredagen den
8 juni 1984**

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 16 av Björn Molin anförda motiveringen, bifölls med acklamation.

Mom. 10 (begränsningar i statsbidragen till kommunerna)

Först biträdades reservation 18 av Nils Åsling och Rolf Rämgård med 52 röster mot 20 för reservation 19 av Björn Molin. 247 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 17 av Lars Tobisson m. fl. med 79 röster mot 50 för reservation 18 av Nils Åsling och Rolf Rämgård. 190 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 175 röster mot 78 för reservation 17 av Lars Tobisson m. fl. 67 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 a och b (översyn av statsbidragssystemet)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 23 av Nils Åsling och Rolf Rämgård i motsvarande del anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 12 d (vattenkraftsanläggningarnas vinster)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, som ställdes mot

dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 24 av Lars Tobisson m. fl. anförda motiveringen,

dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 23 av Nils Åsling och Rolf Rämgård i motsvarande del anförda motiveringen, bifölls med acklamation.

Mom. 13 (enhetliga redovisningsprinciper för kommuner och landstingskommuner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Björn Molin m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (de kommunala taxorna)

Utskottets hemställan, som ställdes mot

dels reservation 26 av Björn Molin,

dels reservation 27 av Hans Petersson i Hallstahammar, bifölls med acklamation.

Mom. 16 (snabbare utbetalning av kommunernas skattemedel)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 28 av Nils Åsling och Rolf Rämgård anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande

1983/84:31 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Näringsutskottets betänkande

1983/84:41 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Vad utskotten hemställt bifölls.

6 § Tidigareläggning av sammanträde

Anf. 57 TALMANNEN:

I 2 kap. 6 § riksdagsordningen stadgas att kallelse till sammanträde skall anslås i riksdagens lokaler senast kl. 18.00 dagen före sammanträdet och minst 14 timmar i förväg. Om synnerliga skäl föreligger får kallelsen dock anslås senare. I sådant fall får sammanträdet hållas endast om mer än hälften av riksdagens ledamöter medger det.

Under torsdagen uppsattes – på grundval av då föreliggande uppgifter om taletider – anslag med kallelse till arbetsplenum i dag kl. 19.30.

Det kan nu konstateras att ärendehantering har gått väsentligt snabbare än beräknat. Finansutskottets betänkanden angående statsbudgeten föreligger nu, och utskottet har hemställt att ärendena skall företas till avgörande efter endast en bordläggning. Det finns vid sådant förhållande inte någon anledning att dröja till kl. 19.30 med det slutliga ställningstagandet till finansutskottets betänkanden. Jag får erinra om stadgandet att beslut som fordrar anslutning från särskilt flertal alltid skall fattas genom omröstning.

Jag föreslår att kallelse utfärdas till arbetsplenum kl. 17.10.

Följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren medger att kallelse utfärdas till arbetsplenum kl. 17.10 i dag röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Om inte mer än hälften av kammarens ledamöter röstar ja har kammaren avslagit förslaget om tidigareläggning av ifrågakvarande sammanträde.

Kammaren beslöt genom votering med uppresning att kallelse skulle utfärdas till arbetsplenum kl. 17.10 i dag.

Nr 168

Fredagen den
8 juni 1984

*Tidigareläggning
av sammanträde*

Nr 168

Fredagen den
8 juni 1984

7 § Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1983/84:46 Anslag till räntor på statsskulden, m. m. (prop. 1983/84:100 delvis och 1983/84:150 delvis)

1983/84:47 Särskilda frågor rörande statsbudgetens utgifter för budgetåret 1984/85 (prop. 1983/84:100 delvis och 1983/84:150 delvis)

1983/84:48 Beräkning av inkomster på statsbudgeten för budgetåret 1984/85, m. m. (prop. 1983/84:100 delvis och 1983/84:150 delvis)

1983/84:49 Tilläggsbudget II och tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1983/84

1983/84:50 Statsbudget för budgetåret 1984/85

8 § Upplästes följande inkomna skrivelser:

Till riksdagen

Undertecknad ber härmed få anhålla om befrielse från uppdraget som ersättare i riksdagen.

Stockholm den 8 juni 1984

Margareta Andrén

Till riksdagen

Härmed hemställer jag vördsamt om befrielse från uppdrag som ersättare i riksdagen.

Stockholm den 8 juni 1984

Hadar Cars

Efter propositioner på dels bifall till, dels avslag på ovanstående framställningar, bifölls dessa med acklamation.

9 § Kammaren åtskildes kl. 17.04.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert